СА ИМЕНОМ ЈЕФИМИЈЕ

СА ИМЕНОМ ЈЕФИМИЈЕ

СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У ТРСТЕНИКУ

Приредили

ВЕРОЉУБ ВУКАШИНОВИЋ
ИВАН ВЕЛИЧКОВИЋ

ТРСТЕНИК
2026.

70
(1954-2024)
70 ГОДИНА ГРАДСКЕ
БИБЛИОТЕКЕ У ТРСТЕНИКУ

СА ИМЕНОМ ЈЕФИМИЈЕ

КАФА „БЕОГРАД"

Традиција није обожавање пепела него преношење ватре – Књига је врт у џепу. Књига је поверљиво место. То је неусловљено место. Она продубљује и проширује наш осећај живота. Смисао греје, Истина оживљава. Читање омогућава да живиш више него један живот. Читање је борба за смисао. Читање је налажење фреквенце – узајамно прилагођавање света и себе. Добра прича те узме из себе и врати те назад, увеличаног.

Владимир Пиштало

Зграда у којој је смештена Градска библиотека након оснивања (Кафана „Београд“ – детаљ зидне композиције архитекте Василија Петровића)

УВОДНА РЕЧ

Народна библиотека „Јефимија“ у Трстенику је јавна библиотека општег типа чији је оснивач Општина Трстеник. Као установа културе она данас баштини традицију прве Градске библиотеке која је 2024. године обележила 70 година свог постојања.

Као што ће се видети из ове књиге, библиотека у Трстенику је од званичног оснивања 19. фебруара 1954. године у идуће две и по деценије мењала више пута своје место боравишта и статус, налазећи се у саставу Заједнице културе општине Трстеник, а затим Радничког, односно данашњег Народног универзитета Трстеник, све док није, по сили закона, основана као посебна установа под називом Народна библиотека „Јефимија“ Трстеник, 1997. године. Из године у годину, из деценије у деценију она се развијала и узрастала, богатећи своје фондове, развијајући делатности и одељења, осавремењујући се у техничком погледу, увек спремна да буде у служби читаоцима и грађанима трстеничке општине.

Данас трстеничка библиотека располаже великим фондом књига и грађе, заједно са подручним одељењем – сеоском библиотеком у Великој Дренови, броји око 100.000 библиотечких јединица. Организатор је јединствене књижевне манифестације „Савремена српска проза“ која траје преко четрдесет година, има богату издавачку и културно-просветну делатност, вредне поклон-збирке и дигитализовану грађу. Оно што јој недостаје, још од почетка, то је одговарајући простор, дакле, библиотека нема своју зграду, већ користи за рад простор на првом спрату Народног универзитета Трстеник, у објекту са још увек нерешеним питањем власништва и изнајмљени простор у згради некадашње старе трстеничке Основне школе „Свети Сава“, чији је власник Социјалистичка партија Србије.

Оно што библиотека има и чиме се поноси су садржаји њеног рада, богатство квалитетних фондова, културно-просветна и издавачка делатност, по чему је препозната у култури Србије и због чега је одликована високим признањем – Сретењским орденом трећег степена председника Републике, на Дан државности Србије, 15. фебруара 2024. године.

Библиотека у адаптираној згради бивше кафане „Београд“

Седамдесет година од оснивања Градске библиотеке у Трстенику обележено је Свечаном академијом која је одржана 19. фебруара 2024. године. Том приликом је приказан документарни филм под називом „Са именом Јефимије“ и додељене су захвалнице и признања заслужним личностима и институцијама, као и најактивнијим читаоцима књига.

Прослави је присуствовао велики број званица, међу којима су били државни секретар, Миодраг Ивановић, и високи представници Министарства културе Републике Србије, председница општине Трстеник, Милена Турк, са сарадницима, свештенство Храма Свете Тројице, директорка Народне библиотеке Крушевац, Снежана Ненезић, директори школа, предузећа и установа и друга, многобројна публика.

Тадашњи управник Народне библиотеке Србије, писац Владимир Пиштало је, овим поводом, послао поруку којом смо започели ову књигу.

Сретењски орден трећег степена додељен Народној библиотеци „Јефимија“ Трстеник за нарочите заслуге у прикупљању и очувању књижног фонда, а поводом 70 година од оснивања и рада

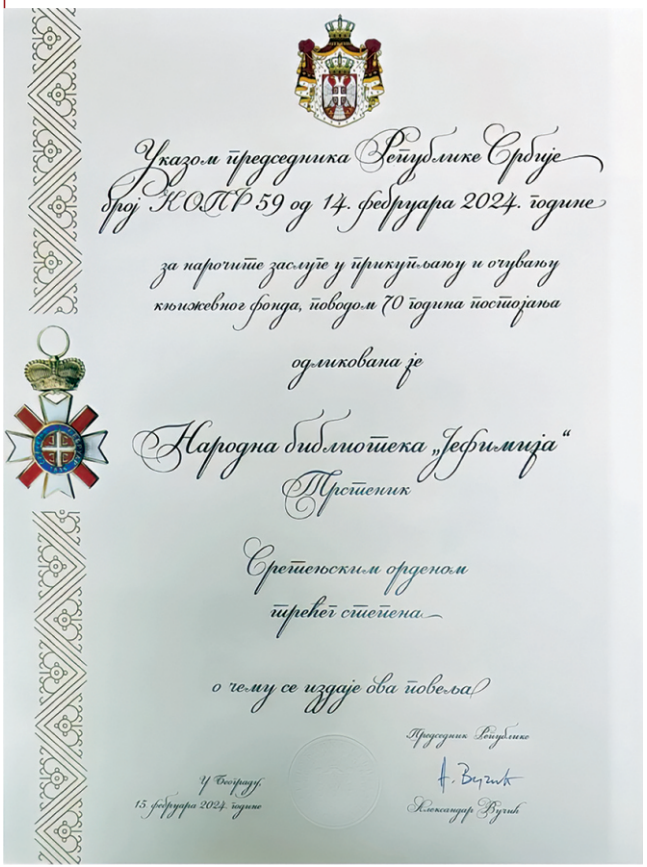

Указом председника Републике Србије
број КОПР 59 од 14. фебруара 2024. године

за нарочите заслуге у прикупљању и очувању
књижевног фонда, поводом 70 година постојања

одликована је

Народна библиотека „Јефимија“
Трстеник

Сретењским орденом
трећег степена

о чему се издаје ова повеља

Председник Републике
Александар Вучић

У Београду,
15. фебруара 2024. године

Поздравна реч директора библиотеке

Свечана академија поводом 70 година од оснивања Градске библиотеке у Трстенику

Водитељи програма, Душан Јовић и Маја Чомагић

Додела признања и захвалница

Свечана академија поводом 70 година од оснивања Градске библиотеке у Трстенику

Милош Радовић, оперски певач

Главна улица у Трстенику почетком XX века (Збирка старих разгледница Завичајног одељења НБ „Јефимија" Трстеник)

ГРАД И ОПШТИНА ТРСТЕНИК

Причу о библиотеци, кући књиге у Трстенику, започињемо личном картом овог градића у централном делу Србије и подацима о његовој околини коју је творац обдарио богатством природних лепота, а људи кроз историју и време оставили разне трагове, грађевине и задужбине.

Општина Трстеник је укупне површине 448 км^2 и простире се долином Западне Мораве, окружена падинама Гледићких планина (922 м) и Гоча (992 м). На том простору, у 51-ом насељу сада живи мање од 40.000 становника, са забрињавајућим показатељима пада укупног броја становништва према последњем попису из 2022. године.

Сам град Трстеник се налази на десној обали Западне Мораве на 172 м надморске висине. У граду и приградским насељима живи око 14.000 становника. Кроз град и општину пролази 21. меридијан, линија која Трстеник симболички спаја са светом у просторним и временским координатама.

Као општина, Трстеник налази се у централном делу Србије и граничи се на западу са Краљевом, на југозападу са Врњачком Бањом, на југоистоку са Александровцем, на истоку са Крушевцом, на северу са Рековцем и на североистоку са Варварином.

Трстеник је привредни, административни и културни центар општине. Налази се на 43° 37' N и 21° E, око 200 километара јужно од Београда на 171-ом метру надморске висине. Кроз град протиче река Западна Морава на чијој су се плодној долини развила већина насеља општине.

На подручју трстеничке општине има трагова разних култура и цивилизација, од неолита (Благотин и Страгари), Рима, Византије и средњег века. Посебан значај имају две велике светиње – манастири Љубостиња и Велуће које чувају везу са духовним и културним наслеђем средњег века у трстеничком крају.

Манастир Љубостиња
(Збирка старих разгледница
Завичајног одељења
НБ „Јефимија“ Трстеник)

Манастир Велуће, 1911. година (Дигитална збирка старих разгледница Завичајног одељења НБ „Јефимија“ Трстеник)

Као варошица, Трстеник је основан око 1832. године када је указом кнеза Милоша Обреновића започето његово пресељење са територије данашњег села Осаоница (Стара Чаршија) на садашњу локацију. Од 1859. године Трстеник је средиште среза, данас општине, у саставу Расинског округа.

Између два светска рата Трстеник је био познат као варош трговаца и занатлија, са 32 занатске радње, 36 кафана, два хотела, пет државних и мешовитих банака. Важио је за јак привредни центар коме је гравитирао велики број села са обе стране Западне Мораве.

Привредни развој трстеничког краја везан је за пољопривреду, шумарство, металску индустрију и малу привреду. Носилац привредног развоја целог краја у новијем времену био је индустријски гигант „Прва петолетка“, док се данас све више јављају многобројна приватна предузећа у разним привредним делатностима.

За школовање одговарајућих стручњака „Прва петолетка“ је још 1950. године отворила Војно-индустријску школу, која је касније прерасла у Школски центар, а 1975. у Образовни центар ко-

Народни универзитет Трстеник са Домом културе

Зграда Музејске збирке Народног универзитета Трстеник

Улаз у „ППТ – Наменска индустрија“ Трстеник

ји је школовао специјализоване профиле стручњака. Виши степен образовања стицан је на Вишој техничкој машинској школи, која је основана 1962. године.

Крајем прошлог и почетком овог века „Прва петолетка“ је претрпела већи број реорганизација и као холдинг предузеће прошла је кроз процес приватизације. Данас постоји као приватно акционарско предузеће са веома смањеним капацитетом, као и Фабрика „ППТ – Наменска индустрија“ Трстеник која је важна у систему војне индустрије наше земље.

Поред Народне библиотеке „Јефимија“ Трстеник, главна установа у култури Трстеника је Народни универзитет Трстеник.

Народни универзитет у Трстенику преко педесет година послује као установа образовања и културе. У његовом саставу су Дом културе са (позоришно-биоскопском) Салом и Ликовним салоном, Музеј и, донедавно, аматерско позориште, познато као

2015.

28. културно-духовна манифестација

Јефимијини Дани

Трстеник - Жубостиња

уторак, 16. јун 20.30
ликовни салон дома културе

свечано отварање манифестације
представник општине трстеник

изложба слика невенке рајковић
изложбу отвара зоран рајковић

концерт дуо модерато

среда, 17. јун 20.30
већница народног универзитета

јерменско српско вече – бабкен симоњан
бабкен симоњан, верољуб вукашиновић, јована ћурчић, миона шароњић

четвртак, 18. јун 20.30
музеј народног универзитета

представљање зборника
кнегиња милица – монахиња јевгенија и њено доба
др андрија веселиновић, др синиша мишић, др владета петровић, др дејан јечменица, јелена вукчевић

лазарева породица
изложба цртежа миће бајића

петак, 19. јун 20.30
порта храма свете тројице

свечана академија поводом 610 година
од смрти кнегиње милице
од рода светла и славна
др миодраг радовић – слово о кнегињи милици
глумци трстеничког позоришта
весна павловић / хор бошко југовић

субота, 20. јун 20.30
порта манастира Љубостиња

Јефимији у част

похвала кнезу лазару
уна ђелошевић

песничка приношења
иван негришорац, селимир радуловић, милица јефтимијевић лилић, сунчица денић, мирослав цера михајловић, живорад недељковић, бабкен симоњан

додела награде
јефимијин вез
гојко ђого, лауреат
александар лаковић, пред. жирија

београдски мушки хор
диригент владо руменић

Јефимија, 2015.
мића ванић

Министарство културе и информисања ре, Министарство трговине, туризма и услуга ре, Општина Трстеник, Народни универзитет Трстеник, Народна библиотека Јефимија Трстеник, Туристичка организација Општине Трстеник, Радио телевизија Трстеник

УТОРАК, 12. ЈУН / 19.00 ЧАСОВА
Испред споменика Кнегињи Милици, Трстеник

Свечано отварање манифестације
„ЈЕФИМИЈИНИ ДАНИ"
АЛЕКСАНДАР ЋИРИЋ, председник Општине Трстеник
Певачко друштво „Бошко Југовић" Трстеник

ОД РОДА СВЕТЛА И СЛАВНА
Беседа / МИЛИЦА КРАЉ
Музички програм / ЕТНО ГРУПА „РУНО" Врњачка Бања
Кнез Лазар и кнегиња Милица
ЛЕПОМИР ИВКОВИЋ и ВЕСНА СТАНКОВИЋ

ЧЕТВРТАК, 14. ЈУН / 10.00 ЧАСОВА
Већница Народног универзитета Трстеник

ОКРУГЛИ СТО:
Дозивања – средњовековно књижевно наслеђе у модерном српском песништву
ЈАНА АЛЕКСИЋ (председава),
СЛАВИЦА ГАРОЊА-РАДОВАНАЦ,
СЛАЂАНА ИЛИЋ, НЕДЕЉКА ПЕРИШИЋ,
ДРАГАНА ТОДОРЕСКОВ,
МАРКО РАДУЛОВИЋ

31. културно-духовна манифестација, 2018.

Јефимијини Дани

Трстеник - Жубостиња

УТОРАК, 12. ЈУН / 20.30 ЧАСОВА
Ликовни салон Дома културе Трстеник

ИЗЛОЖБА СЛИКА ЉУБОСТИЊСКИ ЗАПИС
ТИЈАНА ФИШИЋ, СЛОБОДАНКА РАКИЋ-ШЕФЕР, монахиња ТЕОДОРА (Ј. СПАСОЈЕВИЋ), МЕРИМА БАКИЋ, ЈАДРАНКА МИШИЋ-ПЕЈОВИЋ, ЗОРКА СТЕФАНОВИЋ, монахиња АРСЕНИЈА (Д. САВИЋ), АНА ВЕЛИЧКОВИЋ, МИРЈАНА НОВКОВИЋ

Слово о сликама
ДАНИЛО ВУКОВИЋ

СРЕДА, 13. ЈУН / 17.00 ЧАСОВА
Гимназија „Вук Караџић" Трстеник

СУСРЕТ СА ПЕСНИКОМ ЂОРЂЕМ НЕШИЋЕМ

СРЕДА, 13. ЈУН / 20.00 ЧАСОВА
Дом културе Трстеник – сцена „Калдрма"

Представљање годишњака
ЉУБОСТИЊСКА ПРИНОШЕЊА
АНА МАРТИНЧИК, песникиња из Белорусије
КУД „Традиција" Трстеник
МШ „Корнелије Станковић" Трстеник
„Трстеничко позориште" Трстеник

ЧЕТВРТАК, 14. ЈУН / 20.00 ЧАСОВА
Порта манастира Љубостиње

ЈЕФИМИЈИ У ЧАСТ

Похвала светом кнезу Лазару
ВЈЕРА МУЈОВИЋ

Песничка приношења
АДАМ ПУСЛОЈИЋ, АНА МАРТИНЧИК, АНЂЕЛКО АНУШИЋ, ДАНА ДОДИЋ, НОВИЦА СОВРЛИЋ, МИЛИЦА КРАЉ, ГОРДАНА ЂИЛАС, ЂОРЂЕ НЕШИЋ, МИРОСЛАВ ЦЕРА МИХАЈЛОВИЋ

Додела награде „Јефимијин вез"
СУНЧИЦА ДЕНИЋ,
АЛЕКСАНДАР ЛАКОВИЋ, председник жирија

Музичко приношење
ПЕВАЧКА ДРУЖИНА „РУКОВЕТ" БЕОГРАД
Премијерно извођење композиције Драгана Млађеновића
Јефимијина туга за младенцем Угљешом
(посвећена сестринству манастира Љубостиње)

Плакати „Јефимијиних дана“

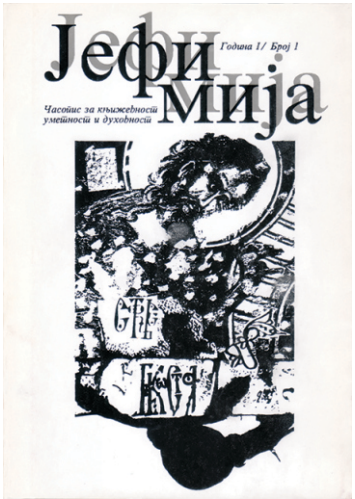

Први бројеви часописа „Јефимија“ и „Љубостињских приношења“

„Трстеничко позориште“ које негује скоро стогодишњу позоришну традицију у овом граду. Музеј је смештен у посебној згради старије архитектуре и у њему се налазе археолошка, етнолошка и историјска збирка, као и техничка, уметничка, природњачка и збирка примењених уметности.

Поред широког репертоара културних догађаја, Народни универзитет у Трстенику је главни организатор културно-духовне манифестације „Јефимијини дани“ која се одржава сваке године у Трстенику и манастиру Љубостињи, под покровитељством Министарства културе Републике Србије и Општине Трстеник. Манифестација је покренута 1971. године у знаку стваралаштва жене и стваралаштва о жени. Обновљена је 1991. године и траје непрекидно као фестивал поетског, музичког, ликовног и драмског стваралаштва у славу прве српске песникиње, Јефимије. Сматра се да је она у манастиру Љубостињи, почетком XV века, извезла чувену „Похвалу кнезу Лазару“, чија се копија (урађена машинским везом и незнатно умањена) у оквиру „Јефимијиних дана“ додељује као песничка награда под називом „Јефимијин вез“, док у програмима „Јефимијиних дана“ учествују најпознатији песници и песникиње, хорови, драмски и ликовни уметници. У уметничком легату ове манифестације налази се вредна збирка слика и икона, а једно од њених значајних обележја је часопис „Јефимија“ који је излазио од 1992. до 2012. године. Од 2016. године манифестацију данас прати Годишњак „Љубостињска приношења“.

Културно-уметничко стваралаштво негују бројна културно-уметничка друштва. Певачко друштво „Бошко Југовић“ при Храму Свете Тројице основано је још 1870, а обновљено 1989. године. Негује хорску музику, док се музичким образовањем деце успешно бави Основна музичка школа „Корнелије Станковић“. Ликовно стваралаштво негују Клуб ликовних стваралаца (КЛИС) и Ликовно удружење Рома Србије (ЛУР). Трстеник има више чланова Удружења књижевника Србије, а књижевни стваралаоци се традиционално окупљају у Књижевном клубу „Моравски токови“ који се, поред осталог, бави и издаваштвом. Културни трстенички миље употпуњавају и бројна удружења грађана.

Трстеничко Певачко друштво „Бошко Југовић“, основано 1870. године

Основно образовање у општини Трстеник датира почетком XIX века, односно од 1813. године, када је почела са радом школа у Великој Дренови. На територији општине Трстеник данас постоји осам основних школа: три градске („Живадин Апостоловић“, „Миодраг Чајетинац Чајка“ и „Свети Сава“) и пет сеоских са подручним одељењима („Добрица Ћосић“ Велика Дренова, „Јован Јовановић Змај“ Стопања, „Кнегиња Милица“ Доњи Рибник, „Љубивоје Бајић“ Медвеђа, „Раде Додић“ Милутовац), као и Нижа музичка школа „Корнелије Станковић“.

Средње образовање пружају Гимназија „Вук Караџић“ Трстеник и Техничка школа Трстеник, са машинским, електротехничким и економским смером.

У Трстенику ради и одељење приватне Средње школе „Ушће“ из Београда.

Високо образовање датира од 1962. године. Данас се њиме бави Висока техничка машинска школа струковних студија Трстеник.

ИСТОРИЈА ТРСТЕНИЧКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Како нас са избледелих страница српске средњевековне историје извештава Инок из Даљше, у нашој непосредној близини, у залеђу тајанствене горе Прозрака крај манастира Љубостиње, почетком XV века, радила је велика преписивачка школа у којој су монаси преписивали свете књиге. Било је то нешто налик првој библиотеци када су наши манастири били оно што су данас школе и универзитети.

А следећи траг о библиотеци у нашем поднебљу засветлео је тек у XIX веку и чини га извештај начелника округа Крушевачког тадашњем министру просвете и црквених дела, од 20. јануара 1869. године, (подаци су забележени у књизи др Десанке Стаматовић *Читалишта у Србији у XIX веку*), о „Читаоници у варошици Трстеник, са 41 чланом, за које претплаћује 15 домаћих и страних листова". Наслови листова нису саопштени у овом допису.

Други сачувани траг је из 1875. године. У извештају окружног начелника из Крушевца саопштава се да је *била читаоница пре две године у Трстенику, али је од њених ствари остао само намештај и 33. књиге. То би могло да значи да се Читаоница угасила у току 1873. године*.[1]

А у наведеној књизи пише и то да *Почетком 1873. године отворена је читаоница у селу Медвеђа (округ јагодински). Пошто су 20 чланова уложили укупно 1.112 гроша за њено одржавање, Читаоница је радила док је трајала ова сума – до средине 1875. године. У току две године набављала је новине: „Исток", „Српске новине", „Јединство", „Будућност и Јавност", а књиге и часописе није куповала. Општина је давала читаоници бесплатан смештај*. Верујемо да је реч о нашем селу Медвеђа, које је у то време припадало Јагодинском округу. Иначе, забележено је да је ово село имало школу још 1840. године,[2] што мора бити у вези и са радом поменуте читаонице.

Један од најзначајнијих догађаја у историји Трстеника у XIX веку је отварање Основне школе „Свети Сава" која је сагрђена 1873. године. Још далеке 1867. године ондашњи Трстеничани су упутили захтев министру просвете и црквених дела за изградњу основне школе:

1) Десанка Стаматовић, *Читалишта у Србији у XIX веку*, Београд, 1984, стр. 184. и 191, 192.

2) Љубивоје Бајић, *Школство у трстеничком крају 1813-1983*, Трстеник, 1985, стр. 7.

Општина вароши Трстеника има у свом задатку да што пре једно зданије за четири разреда мушки и једну женску нормалне школе построји, па почем Општина ова нема никаквог свог плаца, нити је могла од пре две године па досада тражењем набавити, зато што је сваки по једну кућу направио себи и више плацева празни ови би удесно као по средини вароши било, нема, већ сасвим изван вароши, што би се могло наћи. Но почем има доста пространо плац под овдашњом црквом, на ком би се могле речене школе постројити, па да буде и за цркву и за школе довољно плаца, још би већма овакво зданије украшавало и цркву и плац исте, а да има плаца довољно, излаже се простор његове величине са прочеља 53, са зачеља 50 фати и 5 шуха, са десне стране 38 и са леве 49 фати. С тога у највећој покорности Општина ова усуђује се молити господина министра да изволи одобрити да може на предспоменутом црковном плацу школско зданије постројити.

6. марта 1867. год. у Трстенику.

Јесмо најпокорнији у име целе општине
Председатељ Суда општ. Трстеника
Јанићије Миловановић[3]

И тако је, у тешким и ратним временима, 1873. године Трстеник добио своју прву градску школу.

Пишући о томе у поглављу књиге *Сто година Храма Свете Тројице у Трстенику* 1900-2000., трстенички хроничар, Станко Бзенић, помиње и читалиште, па можемо закључити да се ради о већ поменутом трстеничком читалишту:

Велика радост испунила је срца житеља Трстеника када је отворена нова школа 1873. године. У њој је отворено и ново читалиште које је раније било запустело, а у школи су одржаване приредбе на којима су наступала деца са својим рецитацијама, дечији хор и хор „Бошко Југовић". Деца су са учитељима долазила у цркву и слушала проповеди о празницима, о хришћанским мученицима за веру, о врлинама. Ликови светитеља на иконама као да су оживљавали и позивали их да стрпљиво служе роду и отечеству за живот бесмртни.

3) *Сто година Храма Свете Тројице у Трстенику 1900-2000.*, Трстеник, 2001, стр. 61.

Зграда школе у Трстенику саграђена 1873. године (Детаљ са старе разгледнице из збирке Завичајног одељења НБ „Јефимија“ Трстеник)

Знаменита зграда прве трстеничке школе (пре тога постојала је школа у Осаоници одакле је Трстеник пресељен на садашњу локацију) стоји и данас у центру Трстеника, у нешто измењеном руху, и у себи крије многе тајне из прошлости. Током једног столећа у њој је било више разних школа, од мушке и женске Основне школе „Свети Сава“, занатско-трговачке, женске занатске, грађанске школе „Јован Скерлић“, а за време Првог светског рата била је претворена у Војну болницу у којој је 2. новембра 1915. године, после тешког рањавања на бојишту преминуо легендарни мајор српске краљевске војске, војвода Војислав-Воја Танкосић. О томе сведочи Спомен-плоча на улазу у зграду.

Ту, у здању прве познате трстеничке школе своја знања стицале су многе генерације Трстеничана. Међу њиховим учитељима био је и чувени педагог Сретен Аџић из Мале Сугубине, оснивач Учитељске школе у Јагодини, који је први увео савремене методе у наставу и образовање ученика. Он је био и ђак у овој школи, као и његов колега, такође, велики педагог Јован Миодраговић из Станишинаца. Овде је учио основну школу и Станојло Вукчевић из Јасиковице, српски лекар и председник Народне скупштине у време Краљевине СХС. У овој згради се данас налази и један део Народне библиотеке „Јефимија“.

Војислав-Воја Танкосић
(1880-1915)
У овом здању војне болнице је 02.11.1915.
од рана задобијених у борби преминуо
легендарни мајор српске војске
и комитски војвода
Војислав - Воја Танкосић
(1880-1915)
Спомен-плочу подижу:
У.Г. "Војислав Танкосић"
Социјалистичка Партија Србије
Ктитор: П.Д. "Етерика" д.о.о.
Новембар 2023.

Спомен-плоча војводи Војиславу-Воји Танкосићу на улазу у зграду Старе школе

Сретен Аџић (1865-1933)

Јован Миодраговић (1854-1926)

Иако нема писаних трагова, или нам још нису познати, можемо закључити да је од оснивања, па све до Другог светског рата ова зграда са тадашњим школама била центар просвете и културе у Трстенику, самим тим и библиотекарства јер су ученици негде морали да имају на располагању књиге за учење и читање.

Станко Бзенић, у књизи *Сто година Храма Свете Тројице у Трстенику 1900-2000*. наводи податак да је Матеја-Мата Карамарковић, професор и народни посланик, по отварању школе „Свети Сава" поклонио „велики број ретких и скупоцених књига за Читаоницу." Постоји и податак да је Драгутин Арнаутовић, доктор техничких наука и књижевник, пре Другог светског рата, поклонио школи „Свети Сава" поклон-збирку књига под називом „Библиотека Вукосаве Арнаутовић".

У књизи Момчила Тодосијевића *Трстенички крај* наводе се подаци да су ђачке (школске) књижнице постојале у Великој Дренови, Медвеђи и Милутовцу, 1883. године. Затим, да су до краја Првог светског рата књижнице биле у селима Пољна, Милутовац, Брезовица, Горњи Рибник. *У време Првог светског рата попаљене су по школама све књиге писане ћирилицом, а школама и црквама било је забрањено да књиге воде ћириличним писмом. Спаљене су књижнице при црквама и посебно богата библиотека у манастиру Љубостињи.*

Између два светска рата формиране су књижнице у Брезовици (1927), Малој Сугубини (1933), Милутовцу, Тоболцу (1929), Доњој Црнишави (1937).[4]

Исти аутор наводи да у замаху социјалистичке изградње, *после Другог светског рата, граде се задружни домови по селима и у њима се отварају читаонице. Прва таква је формирана у Медвеђи, 1947, а у Извештају КПЗ Трстеник се наводи да 1962. године у Општини Трстеник (Велика Дренова је била засебна општина) има 24 књижнице и читаонице са 14.000 књига*.

Све до званичног оснивања прве Градске библиотеке, 1954. године, није познато да је осим библиотека у школама, наш град имао јавну библиотеку. По казивању најстаријих Трстеничана, пре Другог светског рата, постојала је библиотека у црквеној кући, односно Парохијском дому Храма Свете Тројице у Трстенику, али о томе нема писаних података.

4) Момчило Р. Тодосијевић, *Трстенички крај*, Београд, 2013.

Станојло Вукчевић (1850-1933)

Одмах по завршетку Другог светског рата, одлучено је да Трстеник постане центар војне индустрије и после припремних радова председник Владе ФНР Југославије и министар народне одбране, Јосип Броз Тито, потписује решење бр. 461 од 23. марта, 1949. године о оснивању Државног привредног предузећа „Прва петолетка“.[5]

То је била велика, историјска прекретница у даљем развоју Трстеника који, одједном, из мале трговачке и сељачке варошице прераста у индустријски градић, са великим приливом нових становника са разних страна, постајући тако у наредним деценијама својеврсна „метропола хидраулике и пнеуматике“.

У то време, у тешким и оскудним поратним данима, у Трстенику, осим неколико кафана где су извођене неке аматерске представе, није било никаквих културних установа, нити библиотеке. Због тога је руководство „Прве петолетке“ донело одлуку да се у Трстенику изгради Синдикални дом, по пројекту инжењера Владимира Туфегџића, а по узору на совјетске домове народне културе. Овај трстенички „дом културе“ надахнуто је представио Станко Бзенић у својој монографији о „Првој петолеци“: *Имао је велику гостионицу са билијаром, подијумом за музику и концертну салу са клавиром. На спрату је била позоришна сала са позорницом, разгласном станицом, гардеробом и 800 седишта. Позоришна сала је постављањем екрана могла да се користи и као биоскоп за филмске представе. На спрату се налазила и велика читаоница са библиотеком и шах салом. На другом спрату су биле просторије Културно-уметничког друштва „7. јули“ које је тада основано, затим просторије спортских клубова, позоришне секције, литерарне секције, фолклорне секције, музичке секције. Дом је имао и велику терасу на којој су се лети приређивале игранке. Чим су изграђене прве сале и менза, приређиване су другарске вечери са игранкама на којима су у брзим ритмовима валцера, фолкстрота, танга, румбе и самбе млади металци, техничари и инжењери, окупљени из свих крајева Југославије, од Словеније до Македоније, доносећи нови дух у учмалу паланку, окретали трстеничке девојке ненавикле на новооткривену блискост и осећајност, одушевљење, другарство, занос.*

5) Станко Бзенић, *Прва петолетка – привредно чудо на небу, копну и водама света*, Трстеник, 2018.

Авио-снимак зграде Синдикалног дома (Дома културе)

Синдикални дом, или Дом културе, како га је народ звао, отворен је 7. јула 1951. године. Убрзо после тога уочено је да он својим капацитетима и форматом превазилази потребе Трстеничана, па је 1959. године претворен у Образовни центар, а данас је то Техничка школа у Трстенику.

О том, послератном тренутку живота у Трстенику и зачецима културног живота писао је у својој књизи *Крајеви и људи* познати књижевник, Душан Костић, који је по партијском задатку обилазио градове у Србији.

То је, у ствари, Дом културе (али га сви зову „хотел") – са својом огромном и луксузно опремљеном двораном за приредбе и биоскоп, двораном са преко хиљаду и двјеста седишта, какве једва има и у Београду. Затим велики ресторан са столовима у пет дугачких колона, чистих чаршава (замислите: чистих!), и необично свијетао, и незадимљен, и угодан, с лауф-теписима. Па низ мањих сала – читаоница, књижница, сала за учење, шах-сала, сала за конференције, за изранке. Модерна хигијенска кухиња, с разним електричним пећима. Радијатори (али који збиља раде). Најзад, терасе – ка фабрици, ка новом граду, ка Богдању.

Бијели се „хотел“ изнад кровова, видљив још издалека – примамљив, наметљив. А оно кућа што чаме поред њега дјелује одвећ скромно и муцаво.

Само, – јада се један од функционера дома – само је штета што се људи још нису навикли на хотел. Мало залазе овде, у ресторан. Још се држе оних тамо ћумеза... А овде – добра музика, радио. Проблем је – да не зврји хотел овако полупразан...[6]

Приликом једног доласка на прославу Дана оснивања „Прве петолетке“ и пројектант Дома културе, Владимир Туфегџић, није крио разочарење:

Ми смо Трстенику 1950. године дали одличан Дом културе. Али трстеничком градилишту више су одговарале задимљене кафанице и ашчинице, па су светле и чисте просторије дома зврјале празне. Кад сам задњи пут био у Трстенику, разочарао сам се. Дом културе је претворен у радионицу за обуку металаца, а позоришна сала у учионице Техничке школе.

Затварање Синдикалног дома је представљало корак назад, јер су бројни интелектуалци осетили дух провинцијске учмалости. Због тога је Крсто Босанац потражио помоћ Управе за војну индустрију за подизање новог Дома културе и Радничког универзитета којим је превазиђено затварање Синдикалног дома...[7]

6) Душан Костић, *Крајеви и људи*, Цетиње, 1954, стр. 137.

7) *Исто*, стр. 69.

Дом културе
(Збирка старих разгледница Завичајног одељења НБ „Јефимија“ Трстеник)

Летња башта Дома културе

Летња башта са погледом на новоизграђену зграду Дома културе

НАРОДНИ ОДБОР ГРАДСКЕ ОПШТИНЕ

Бр .....

..... 195...

ТРСТЕНИК

ПРЕДУЗЕЋУ „Западна Морава"

ТРСТЕНИК

Савет за просвету и культуру Народног одбора општине у Трстенику, на својој седници од 19.II.1954 године решио је да се у граду Трстенику оснује градска библиотека и читаоница са свим правима и условима као и библиотеке у другим градовима, па у вези са тим молимо Вас да све своје књиге у Вашој библиотеци средите, с тим што ћете стручне књиге у колико се односе на пословање и рад Вашег предузећа – установе задржите, а остало предате иницијативном одбору за оснивање библиотеке.

Смрт фашизму-Слобода народу!

Претседник Савета
директор овд. гимназије,
Драгић Радовановић

Копија Дописа Народног одбора градске општине Трстеник упућена предузећу „Западна Морава"

ОСНИВАЊЕ ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Из наведених цитата се види да је у тадашњем Синдикалном дому културе у Трстенику постојала и Читаоница, али нема података о њеном статусу, броју књига или часописа, као ни о њеним корисницима. Нажалост, јако је мало архивских докумената из тог периода, да ли су нестали или су негде затурени питање је, мало је и живих Трстеничана који се сећају тог времена, тек понеки запис или документ засветлуца у тами историјског заборава. Један од таквих, свакако најважнији, када је у питању историјат трстеничке библиотеке је сачуван у приватној библиотеци трстеничког библиофила Бошка Николића, која се сада налази као Поклон-збирка у саставу Народне библиотеке „Јефимија".

Ради се о копији Дописа који је Народни одбор градске општине у Трстенику упутио трговинском предузећу „Западна Морава", а који гласи:

Савет за просвету и културу Народног одбора општине у Трстенику, на својој седници од 19. фебруара 1954. године решио је да се у граду Трстенику оснује Градска библиотека и читаоница са свим правима и условима као и библиотеке у другим градовима, па у вези са тим молимо Вас да све своје књиге у Вашој библиотеци средите, с тим што ћете стручне књиге уколико се односе на пословање и рад Вашег предузећа – установе задржите, а остале предате Иницијативном одбору за оснивање библиотеке.

Смрт фашизму – Слобода народу!

Председник Савета
Директор (?) гимназије
(потпис нечитак, прим. аут.)

Из наведеног дописа, очигледно циркуларно упућеног на више адреса, јасно се види да је Градска библиотека у Трстенику **званично основана 19. фебруара 1954. године** и да од тада континуирано ради до данас, под садашњим именом Народна библиотека „Јефимија" Трстеник.

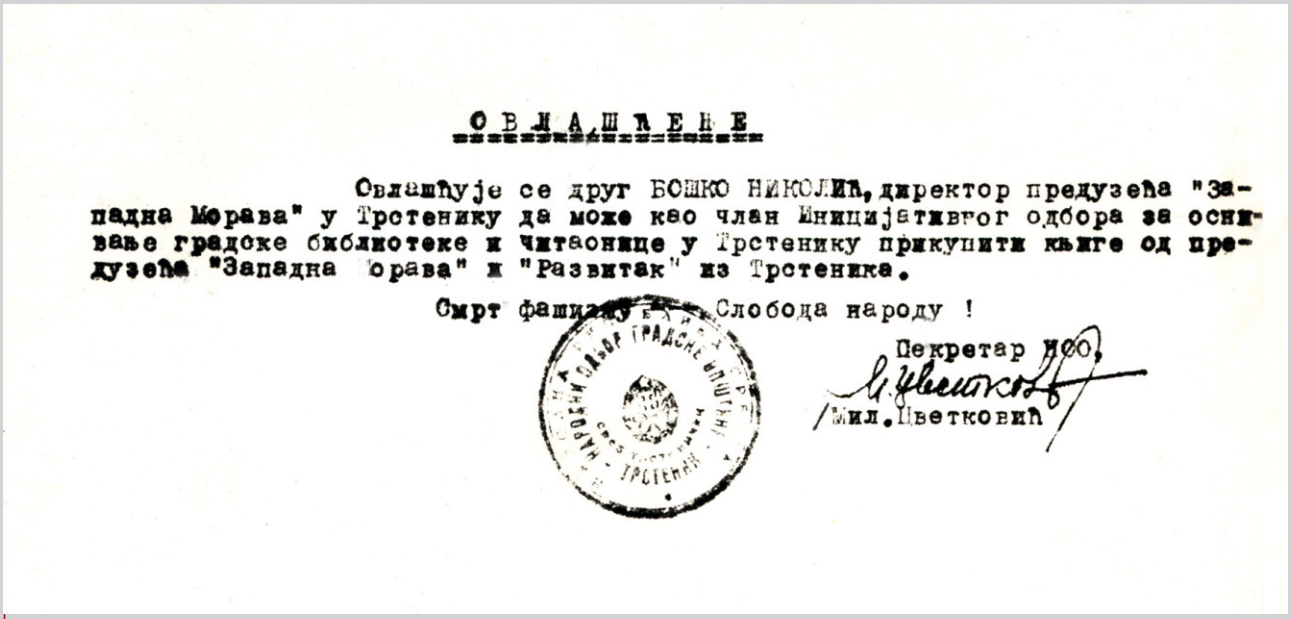

О В Л А Ш Ћ Е Њ Е

Овлашћује се друг БОШКО НИКОЛИЋ, директор предузећа "Западна Морава" у Трстенику да може као члан Иницијативног одбора за оснивање градске библиотеке и читаонице у Трстенику прикупити књиге од предузећа "Западна Морава" и "Развитак" из Трстеника.

Смрт фашизму — Слобода народу !

Секретар НОО,

/Мил. Цветковић

Овлашћење Бошку Николићу да може да прикупи књиге од предузећа „Западна Морава“ и „Развитак“

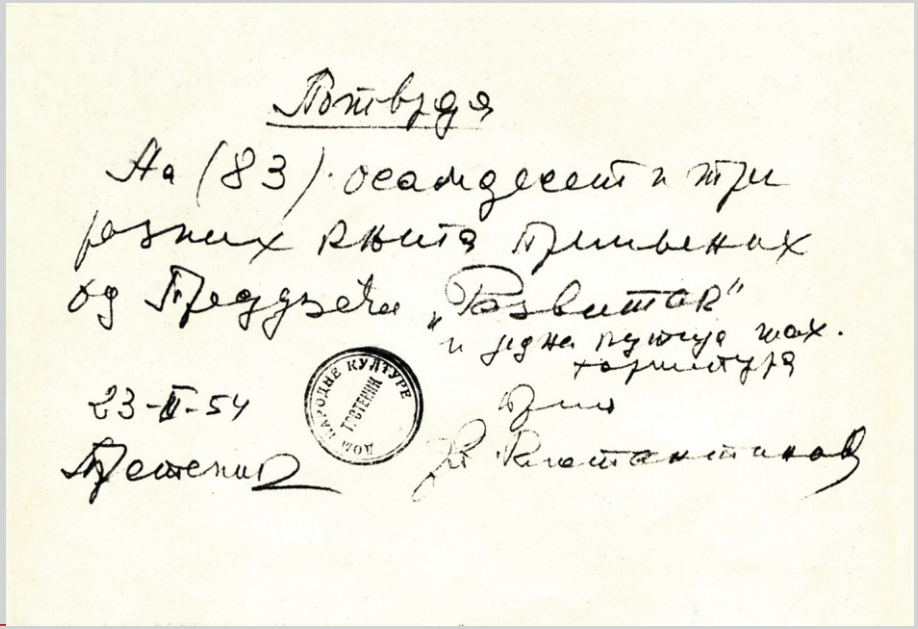

Потврда

На (83) осамдесет и три разних књига примљених од Предузећа „Развитак“ и једна купија шах. литература

23-II-54

Трстеник

Потврда о преузимању књига из предузећа „Развитак“

Бошко Николић (1923-1991)

Милун-Мића Бабић

Нема сумње да је главни иницијатор за оснивање Градске библиотеке у Трстенику био Бошко Николић, велики трстенички књигољубац, по занимању абаџија и трговац, који је у својој приватној библиотеци сачувао и копију Овлашћења да као члан Иницијативног одбора може прикупити књиге за библиотеку од предузећа „Западна Морава“ и „Развитак“.

Нажалост, до сада није пронађен изворни документ о оснивању Градске библиотеке у Трстенику, као ни писани траг о томе где је она почела да ради, у каквом је била статусу, и којим фондом је располагала. На основу сећања и казивања старијих Трстеничана највероватније је свој рад започела у тадашњем Синдикалном дому културе.

Један од најстаријих и, вероватно, првих чланова Градске библиотеке у Трстенику је Милун-Мића Бабић, познати трстенички привредник и књижевник. Он се сећа да је као гимназијалац одлазио често у библиотеку где је радио један човек, а касније је дошла госпођа Олга Јаношев. Како је то било 1955. године, о чему сведочи његов „Читалачки дневник“ који је сачувао, јасно је да је библиотека била у тадашњем Дому културе, садашњој Техничкој школи. Та свеска Милуна Бабића је готово једини и изузетно драгоцени документ из првих година рада трстеничке библиотеке. Она садржи 89 записа о прочитаним књигама и из ње се може видети које су књиге тада биле најчитаније у нашој библиотеци.

ПРОСТОР, РАД И РАЗВОЈ БИБЛИОТЕКЕ ДО 1997. ГОДИНЕ

После претварања Дома културе у Образовни центар, Градска библиотека је свој рад наставила у адаптираној згради кафане „Београд“ која се налазила преко пута трстеничке цркве, где је сада апотека.[8] Пресељење библиотеке у адаптирану зграду трстеничке кафане није датирано, али се може претпоставити да је било пре претварања тадашњег Дома културе у Образовни центар „Прва петолетка“, вероватно око 1957. године. Не зна се ко је био први руководилац ове новоосноване установе, а први по-

8) Фотографије на стр. 4. и 6.

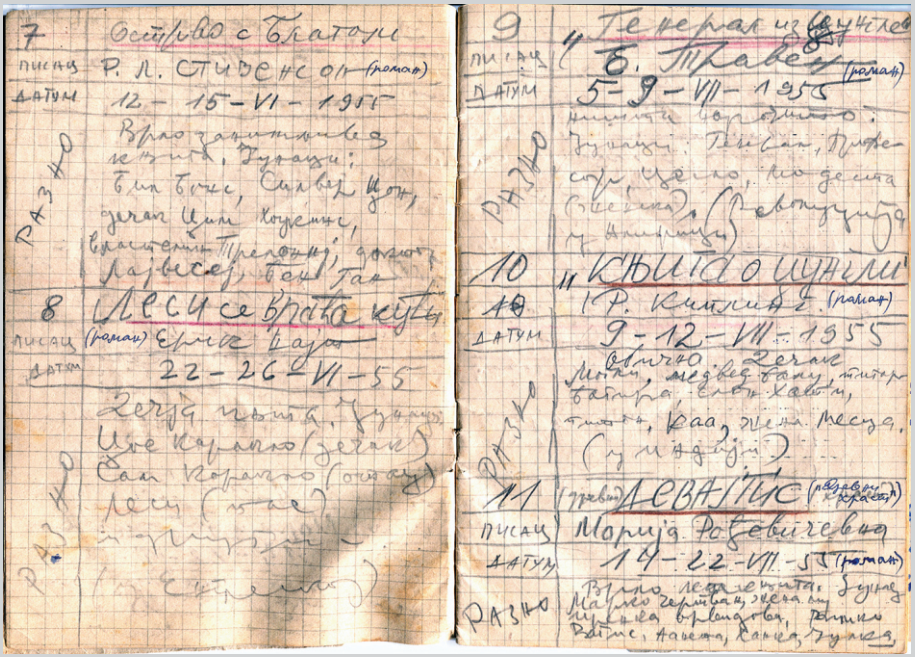

Изабране стране из „Читалачког дневника“ Милуна-Миће Бабића

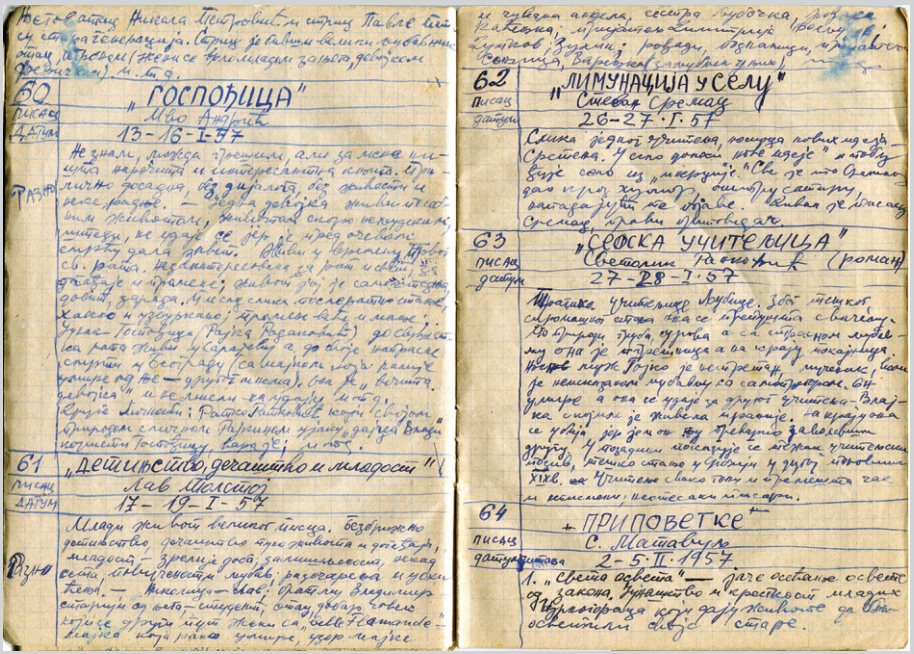

Олга Јаношев (1929-1981)

ИНФОРМАЦИЈЕ, 23. март 1962. 10

ОДРЖАНА ЈЕ ГОДИШЊА СКУПШТИНА КПЗ ОПШТИНЕ ТРСТЕНИК

КОНСТАНТОВАН СЛАБ РАД ЧИТАОНИЦА И КЊИЖЊИЦА

У Трстенику је недавно одржана годишња скупштина Културно-просветне заједнице општине, којој је присуствовао и Немањић Мисим, секретар ОК СКС.

У вези једног и другог извештаја о раду КПЗ у протеклој години је такође дат Мисимов Љубиша, председник КПЗ, истакнуто су успеха, а затим низ недостатака, који и нису слабости у току протеклог једногодишњег рада. Културно-просветна заједница је, наиме, у току једног извештајног периода Народног универзитета, књижевног вечера, културно-уметничких друштава „7. јули“ и културно-просветних друштава.

Иако је основан у 1960. години Народни универзитет се афирмисао тек у 1961. години. Он заправо прераста све више у праву школу за идејно уздизање наших грађана. Рад универзитета се одвија преко Вечерње политичке школе, Омладинске политичке школе, разних предавања, књижевних вечери и других погодних облика рада. (...)

Сто година поште у Трстенику

(Наставак са 1 стране)

„Информације“, 23. март 1962.

знати, с краја педесетих година, био је професор из Трстеника, Животије Живановић. Највероватније да је стручни рад у библиотеци, од њеног оснивања, обављала госпођа Олга Јаношев.

Према сећањима неких савременика, библиотека се, након неколико година рада у адаптираној згради бивше кафане, која је порушена због припреме терена за изградњу објеката културе, једно време налазила на првом спрату зграде тадашњег Радничког универзитета, у две просторије које су биле одвојене шалтером за издавање књига, где је сада Завичајно одељење библиотеке „Јефимија“ и канцеларија директора. Тај период је трајао кратко, вероватно од 1961. године до средине седме деценије прошлог века када је библиотека премештена у нове просторије, у приземље стамбене зграде у Улици Живадина Апостоловића, број 7, где се данас налази „Аеро-клуб Трстеник“.

После гашења Синдикалног дома, или Дома културе, који је 1959. године претворен у Образовни центар, „Петолетка“ је изградила нови Друштвени дом и Раднички универзитет, који је званично отворен 5. октобра, 1961. године, али се његова активност помиње и у 1960. години. О почецима рада Радничког универзитета може се видети и из текста објављеног у фабричком листу „Информације“ од 23. марта 1962. године (новинар Љ. К.) који се односи на годишњу скупштину КПЗ Трстеник. Из текста се види да је констатован слаб рад читаоница и књижница. Аутор текста се позива на реферат тадашњег председника КПЗ, Љубише Милетића, и између осталог наводи:

Културно-просветна активност се у току године одвијала преко Народног универзитета, Радничког универзитета, књижница и читаоница, аматерског позоришта, уметничког друштва „7. јули“ и културно-просветних друштава.

Иако је основан у 1960. години, Народни универзитет се афирмисао тек у 1961. години. Он заправо прераста све више у праву школу за идејно уздизање наших грађана. Рад универзитета се одвија преко Вечерње политичке школе, Омладинске политичке школе, разних предавања, књижевних вечери и других погодних облика рада.(...)

Дом културе негде у центру, вероватно пре изградње Синдикалног дома

Новоизграђена зграда Народног универзитета Трстеник

Раднички универзитет је недавно основан и према досадашњим резултатима можемо бити задовољни. Универзитет има четири стална центра (за ванредне студије, за музичко образовање, за изучавање страних језика и за публикацију). (...) Драмска делатност представља један од најзначајнијих фактора у културно-забавном животу у комуни. На подручју општине ради 12 КПД, Уметничко друштво „7. Јули" и аматерско позориште. (...) На скупштини је доста дискутовано о раду књижница и читаоница којих на подручју комуне има 24 са око 14.000 књига. Сама цифра нам говори да је књижни фонд веома мали и да на једну књигу долази по 3 становника. Ако се још истакне да је један број књига квалитетно слаб, онда је ситуација још лошија. До сада се књижни фонд слабо обнављао, јер су средства за куповину књига била веома незнатна.

Из даљег текста се може видети да је КПЗ са ССРН покренула акцију прикупљања средстава за набавку књига и штампе за сеоске библиотеке у којима раде „неплаћени библиотекари" због чега је и стање књижних фондова јако лоше.

Оно што се може закључити из овог новинског текста, једног од ретких о култури у том периоду, је да се нигде не помиње рад Градске библиотеке, па се може поставити питање где је она тада радила и у чијем је била саставу. Вероватно у саставу тадашње КПЗ. Такође је збуњујући податак о паралелном постојању Народног и Радничког универзитета, или је у питању иста установа.

Према једној рукописној забелешци новинара Милосава Ђалића, *почетком фебруара 1962. године у Трстенику је боравио књижевник и савезни народни посланик овог среза Добрица Ћосић.*

Приликом боравка у Трстенику Добрица Ћосић је водио разговор пуна три сата са грађанима Трстеника, који су му поставили низ питања из разних области друштвено-политичког живота. Овај разговор обављен је у великој сали Друштвеног дома.

После завршеног разговора Д. Ћосић је обишао све просторије Друштвеног дома интересујући се за рад Народног и РУ, као и за Градску библиотеку.

Трстеничани су испратили књижевника Ћосића врло задовољни са оним што су чули од њега и изразили жељу да их он што чешће посећује. (Текст је објављен у листу „Информације", 15. II 1962.)

ДОБРИЦА ЋОСИЋ
У ТРСТЕНИКУ

Ових дана у Трстенику је боравио књижевник и савезни народни посланик нашег среза Добрица Ћосић.

Приликом боравка у Трстенику Добрица Ћосић је водио разговор пуна три сата са грађанима Трстеника, који су му поставили низ питања из разних области друштвено - политичког живота. Овај разговор обављен је у великој сали Друштвеног дома.

После завршеног разговора друг Ћосић обишао је све просторије Друштвеног дома интересујући се за рад Народног и Радничког универзитета као и за Градску библиотеку.

Трстеничани су испратили књижевника Ћосића врло задовољни са оним што су чули од њега и изразили жељу да их он што чешће посећује.

„Информације", 15. 02. 1962.

Животије Живановић (1932-2018)

У прилог овој теми може се додати и текст Животија Живановића, првог познатог руководиоца трстеничке Градске библиотеке, који је објављен такође у листу „Информације“, 21. јануара 1963:

После ослобођења на ширењу културе у нашој комуни учињено је доста. Поред осталих захвата, скоро свако село је било снабдевено скромном библиотеком.

Дакле, почело се добро. Књиге су почеле да круже и утисну свој печат у душу читалаца. Лепе наше књиге. Али, убрзо, светли круг се угасио. За књиге су се „сви бринули“, па се та брига свела на то да се књиге ставе у ормане. Наравно, оно што се није „изгубило“. Коначно, такав немаран однос на чувању књига и раду библиотека је довео до њиховог закључавања у већини села наше комуне. Просторије библиотека су обично претваране у магацине задруга или су постале њихове канцеларије. Онај који зна вредност тог блага тешко се осећа поред таквих ормана. Њих је давно прекрила паучина. Овај проблем уочаван је од друштвених организација, али су га оне споро решавале. У прошлој години Културно-просветна заједница наше комуне преузела је иницијативу за решавање овог проблема. Са представницима предузећа решено је да свако предузеће има свој патронат над селима с циљем да се библиотеке финансијски помогну. За похвалу су нека предузећа и задруге које су савесно измирила свој добровољни дуг селима која су била под њиховим патронатом, али никако не можемо да схватимо она предузећа и задруге која су дала обећања за новчану помоћ, па ипак до данас то нису учинили. Та обећања су навела КПЗ да купи књиге и да сада дугује 150.000 динара. (...) После V општинске конференције ССРН, која је одржана крајем 1962. године месне организације су схватиле свој задатак и уз помоћ Народног универзитета активиране су библиотеке у Глободеру, Стопањи, Почековини, Велуђу, Богдању, Грабовцу, Горњој Омашници и Бучју. Општина је преко Народног универзитета дала милион динара за делимично решење овог проблема. Поред директне помоћи селима Народни универзитет је обезбедио и покретну библиотеку, која већ кружи по неким селима наше комуне.

Из наведених текстова се може видети да је КПЗ Трстеник била нека врста кровне организације у култури тог периода у трстеничкој општини, и да је у замаху социјалистичких идеја важно питање културе било и развијање библиотечке мреже у селима.

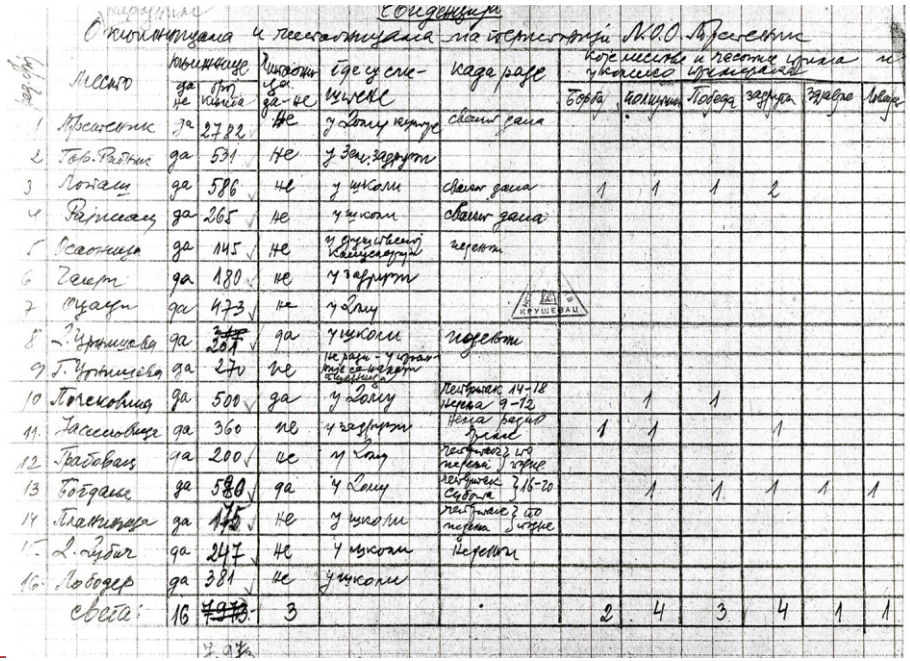

Евиденција о народним књижницама и читаоницама

У Извештају упућеном Заводу за статистику у Краљеву, од 28. новембра 1964. године који је потписао Страхиња Лазић, тадашњи начелник Одељења за општу управу и друштвене службе Скупштине општине Трстеник, наводи се и следеће:

На подручју општине Трстеник постоји једна матична библиотека, која је као таква проглашена августа месеца 1961. године, актом бр. 01-5788/1. Библиотека постоји и ради у склопу Радничког универзитета. Иста располаже са просторијом за смештај књига, али не и са посебном просторијом за читање књига. Величина просторије износи 80 м². Њу одржава Стамбена заједница. Библиотека стално ради и то двократно.

До 1. децембра 1964. године, у библиотеци ради један библиотекар са средњом стручном спремом (учитељска школа). Од 1. децембра 1964. г. радиће још један библиотекар. Књижни фонд библиотеке износи 7.846 књига од којих 4.217 белетристика; 2.474 стручна литература и 1.115 дечија.

Књижни фонд је обновљен у току 1964. године, са 910 књига. Поред књига библиотека је и претплатник на следеће листове и новине: „Политика", „Борба", „НИН", „Младост" „Информације" и „Књижевне новине".

На подручју општине раде још 25 библиотека разбацане по селима, од којих 18 имају добре услове за рад а седам јако лоше. Главни недостатак који онемогућава нормални рад библиотека јесте скучени простор и још то што библиотекари раде на добровољној бази, тј. за свој рад не примају никакву награду (изузетак чини матична библиотека). Нестимулисани, они се не залажу у довољној мери. Књижни фонд по селима се ретко обнавља.

Из наведеног извештаја се јасно може сагледати ситуација у којој се тада налазила Библиотека смештена у дводелној просторији на првом спрату Радничког универзитета, као и стање библиотечке мреже у селима општине Трстеник. Као што је наведено у извештају библиотека је проглашена за матичну на територији општине Трстеник 1961. године. Занимљив је и податак из истог извештаја да је Скупштина општине Трстеник на свечаној седници одржаној 15. октобра 1964. године, донела Одлуку о оснивању Музеја у Трстенику, као самосталне установе, под називом „Народни музеј у Трстенику".

Први број листа „Трибина"

ТРИБИНА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИЧКА И ДРУШТВЕНА ПИТАЊА

ВЕЛИЧАНСТВЕН ДОЧЕК ДРУГА ТИТА У ТРСТЕНИКУ

ТРИБИНА ГРАЂАНА

Међу удружењима „Прве петолетке"

Навешћемо још један референтни текст из нешто каснијег периода, у питању је 1. јули 1966. године, текст је написао Љубивоје Бајић, а објављен је у листу „Трибина" који је те године почео са излажењем. Наслов текста је „Стање библиотека незадовољавајуће":

„Данас на подручју општине ради само једна матична библиотека. То је Градска библиотека у Трстенику, која се налази у саставу Радничког универзитета. Осим ње, постоје мање библи-

ТРИБИНА Страна 5

Из културе

СТАЊЕ БИБЛИОТЕКА НЕЗАДОВОЉАВАЈУЋЕ

У библиотекама наше општине има мало књига. Читалаца све мање.

Матична библиотека у Трстенику

Недељом кад тебе нема

„Трибина“, 1. јул 1966, стр. 5.

отеке у селима: Велика Дренова, Медвеђа, Дубље, Доњи Дубич, Лопаш, Јасиковица и Богдање. Изузимајући матичну библиотеку у Трстенику и Библиотеку у Великој Дренови, остале не обављају своје послове систематски и стално, већ повремено. Ни једна од њих није организовала покретне фондове књига које би користила суседна села.

Да би библиотеке могле да одговоре својим задацима, оне, пре свега, треба да имају погодне просторије, пошто је то основни услов за њихов успешан рад. Изузимајући матичну библиотеку, смештену у просторији самачке зграде на површини од 50 квадратних метара, остале библиотеке се обично налазе у малим и неподесним просторијама, у школским ходницима, у задружним просторијама, где су неповољни услови за рад.

Од намештаја књижнице обично имају по један до два ормана. Матична библиотека у Трстенику има три веће полице за књиге, три радна стола и један мали сто са три фотеље. Од сеоских библиотека најбољи намештај има библиотека у Великој Дренови, где се књиге чувају у витринама и где библиотека поред неколико столова и столица има и сто за књижничара.

Приликом пописа ове године констатовано је да укупан фонд књига износи 13.485. Градска матична библиотека у Трстенику има 9.500 и све остале 3.976 књига, не узимајући у обзир књиге Библиотеке у Богдању, које су закључане у орман и не зна се тачно колико их има. Каталози књига постоје у свим библиотекама. Међутим, картони књига се воде само у матичној библиотеци и у библиотекама у Великој Дренови и Медвеђи. (...) Слабости библиотека огледају се и у томе што имају мало читалаца, што организационо нису солидно постављене, што у већини случајева немају ни свој орган управљања. Градска матична библиотека је у саставу Радничког универзитета, а сеоске су у саставу школа, културно-просветних друштава, задруга или се о њима брину организације Савеза омладине и Социјалистичког савеза. Библиотека у Трстенику има свој Савет, али не у улози органа управљања, већ стручног сарадника који даје предлоге за унапређење рада библиотеке и учествује у одабирању књига приликом куповине.

Градска библиотека, у приземљу прве зграде лево, Улица Живадина Апостоловића

Љубинко Чабровић (1939-2014)

Милош-Миша Павловић (1931-2016)

Дужност књижничара врше просветни радници (Трстеник и Велика Дренова) и чланови Савеза омладине (Медвеђа, Лопаш и др.) Плаћени су само књижничари матичне библиотеке. Остали повремено обављају ту дужност у оквиру свог добровољног друштвеног рада.

Из овог текста можемо закључити да је Градска, то јест тадашња Матична библиотека, вероватно у току 1963. године пресељена из простора у Народном универзитету на нову локацију, у Улици Живадина Апостоловића.

Пратећи даље текстове из „Трибине“, у току шездесетих година прошлог века, можемо доћи до закључка да је културни живот у Трстенику био јако скроман, помиње се понеки концерт, аматерска позоришна представа или неко вече Књижевног клуба „Моравски токови“, док се активности библиотеке готово и не спомињу.

Појављују се, с времена на време, текстови појединаца у виду ламента над замрлим и учмалим културним животом, есеји о социјалистичким идејама културе и потребе да се изграде културне институције. Чешће је писано о библиотекама на селу које су, углавном, радиле у лошим условима, а заједнички именитељ је недостатак средстава и одговарајућег кадра.

Значајан културни тренутак и нека врста прекретнице настаје 20. јула 1969. године када је формирана Заједница културе општине Трстеник. Председник Иницијативног одбора био је Љубинко Чабровић, а председник Скупштине Заједнице Милош Павловић. За секретара Заједнице културе изабран је Радослав Агатоновић Раке, који је дао велики допринос замаху и развоју културног живота у Трстенику, изградњи Дома културе и покретању културне манифестације „Јефимијини дани“ 1971. године.

У саставу Заједнице културе Општине Трстеник налазили су се сви Домови културе у селима, као и Музичка школа и Биоскоп. Градска библиотека је била у саставу Радничког универзитета до 1973. када је припојена Заједници. Директор Заједнице био је Мића Миљковић.

Ова Заједница културе припојена је Радничком универзитету 1. јануара 1976. године. Раднички универзитет је тада био организован кроз Центар за образовање и Центар за културу у чи-

ТРСТЕНИК, 19. јун 1971. године, број 183, година VI,

ТРИБИНА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИЧКА И ДРУШТВЕНА ПИТАЊА

ЈЕФИМИЈИНИ ДАНИ · ТРСТЕНИК · X

Фестивал посвећен стваралаштву жене

Зачиње се још једна културна иницијатива у Србији, почиње својеврсна манифестација, која ће, уверени смо, обогатити наш духовни живот.

„Јефимијини дани", који су пред нама, носе собом новину и специфичност, а тиме и освежење у бројним културним приредбама Србије: они су посвећени искључиво жени, том бићу вечите опсесије човека, ЖЕНИ СТВАРАОЦУ — УМЕТНИКУ, ЖЕНИ — МОТИВУ УМЕТНИКА.

Манастир Љубостиња и Трстеник, амбициозни градић на Морави, постаје центар који ће сваке године, четири јунска дана, окупљати љубитеље уметности да слушају драмско-музичке акорде о жени и од жене, да се диве уметничким остварењима руку жена-уметника и још једном доживе стваралачку и животну снагу људског бића које се зове ЖЕНА.

Зашто „Јефимијини дани"?

Зашто манастир Љубостиња и Трстеник?

Стари српски манастир и стара српска песникиња и везиља, од пре скоро шест векова, и један мали град који је израстао у савременом животу, прави су повод и место за овакву манифестацију.

Јефимија, из XIV века, кроз векове зрачи својом родољубивом и уметничком племенитошћу.

Позната као прва српска књижевница, по својој дубоко осећајној и поетски богатој „Похвали кнезу Лазару", Јефимија је, исто тако, показала изванредан дар за везилску уметност. Три дела ове врсте и данас се чувају као изузетне уметничке вредности: завеса од црвеног атласа за дзери манастира Хиландара са изванредним ликовним, орнаменталним и текстуелним решењем, плаштаница Христова (налази се у манастиру Путни у Румунији) и поменута „Похвала кнезу Лазару", извезена на црвеној свили као покров за кнеза Лазара (чува се у Патријаршијском музеју).

Беспрекорна везилска техника, елегантија слова, орнамената и ликова на овим уметничким делима и данас, после толико векова, изазивају дивљење према првој жени књижевнику-везиљи код нас. Нема сумње да је она била и оснивач неке врсте везилске школе у манастиру Љубостињи, јер се ова вештина овде вековима негује.

Кад се томе дода и чињеница да је Љубостиња имала и своју активну групу преписивача и књижевних стваралаца под покровитељством кнегиње Милице и деспота Стефана, уз пуну сарадњу монахиње Јефимије, није тешко сагледати оправданост иницијативе за једну савремену културну манифестацију посвећену жени, и то баш овде.

Жалимо да „Јефимијини дани" подстакну многе стваралачке иницијативе и допринесу што већој афирмацији наших жена стваралаца: и оних академских и оних наивних, јер све оне својим талентом служе човеку овог подневља и овог доба.

Адам Стошић

ПРОГРАМ ЈЕФИМИЈИНИХ ДАНА

СУБОТА: 19. 06. 1971. године

10,00 часова — ДРУШТВЕНИ ДОМ У ТРСТЕНИКУ „САВРЕМЕНА СРПСКА ПРИМЕЊЕНА УМЕТНОСТ" изложба. Уводна реч Стојан Ђелић (керамика, графика, текстил, сценографија, костимографија, сувенири, вајарство).

20,00 часова — Манастир Љубостиња „СВЕЧАНО ОТВАРАЊЕ „ЈЕФИМИЈИНИХ ДАНА"

20,30 часова — Манастир Љубостиња „ОЛИВЕРА" — историјска драма у три чина од Петра С. Петровића — Пеције у извођењу Крушевачког позоришта.

НЕДЕЉА, 20. 06. 1971. године

11 часова, Раднички универзитет — Трстеник „ЖЕНА — ВЕЛИКИ МОТИВ СРПСКОГ СТВАРАЛАШТВА" предавач: Зоран Гавриловић, професор Београдског универзитета.

20 часова — Манастир Љубостиња

КЊИЖЕВНО ВЕЧЕ

учествују: Десанка Максимовић, Мира Алечковић, Дара Секулић, Мирјана Матић — Хале, Ела Пероци, Флорика Штефан, Тања Крагујевић, Радмила Трифуновска, Вукосава Андрић.

ПОНЕДЕЉАК 21. 06. 1971. године

20 часова Манастир Љубостиња КОНЦЕРТ ХОРА „66 ДЕВОЈАКА" ИЗ ШАПЦА.

УТОРАК 22. 06. 1971. године

20 часова — Топољак код Трстеника

ВЕЧЕ САВРЕМЕНЕ ЉУБАВНЕ ПОЕЗИЈЕ

Уводна реч: МИЛОШ ПЕТРОВИЋ

СУБОТА 19. — УТОРАК 22. 06. 1971. године

ПЕСМА РУКУ

Демонстрациона изложба везила, ткања, плетења и жена сликара изложу жене из Драгачева, Уздина, Таванкута код Суботице и Ковачице.

Изложба је у конаку манастира Љубостиње.

Први „Јефимијини дани" на насловној страни „Трибине" од 19. јуна 1971. године

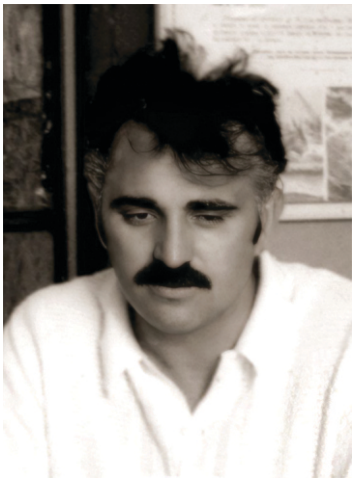

Радослав-Раке Аїатоновић (1935-2002)

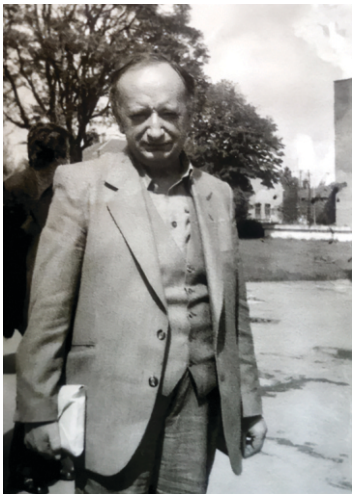

Душан Радовић у Трстенику испред Дома културе и Градске библиотеке

јем саставу су биле организационе јединице: ОЈ биоскоп, ОЈ библиотека, ОЈ музичко васпитање, ОЈ домови културе у Стопањи, Медвеђи, Риљцу, Пољни и Партизанска библиотека у Великој Дренови, као и ОЈ манифестације.

У тој, 1976. години, Градска библиотека се већ налазила у просторијама новоизграђеног Дома културе, где је сада Телевизија Трстеник, и у њеном саставу су били пунктови у сеоским Домовима културе у Медвеђи, Стопањи, Милутовцу, Риљцу и Пољни и самостална „Партизанска библиотека" у Великој Дренови. Градска библиотека је имала 1.766 уписаних чланова. У библиотеци је радило троје стручних радника. Запажен облик рада биле су тематске изложбе (нове књиге, савремена марксистичка мисао, дечје књиге, савремена македонска и словеначка поезија, итд.). Идеолошки миље тог доба осликавају изложбе: „Назор и његово дело"; „Маркс – Енгелс – Лењин"; „Цанкарова дела"; „Тито – први доктор војних наука", али је занимљив и податак да је те године организовано представљање књиге *Петријин венац*, Драгослава Михаиловића, уз учешће самог писца, као и књижевника Ратка Пековића и глумице Славке Јеринић.

Матична библиотека у Трстенику 1977. године има 1.901 члана.

У 1978. Библиотека ради са два радника, један радник је целе године на боловању, помињу се нерешени кадровски проблеми, обавља се само најнужнија делатност. Од књижевних програма издваја се „Сусрет са песником Душаном Радовићем", и један тематповодом Дана ослобођења. Помиње се, све више, проблем простора. Парадокс је да у истој години, на сцени Дома културе у Трстенику гостује позоришни ансамбл са Бродвеја који изводи оригиналну верзију легендарне представе „Коса". Поред тога, у истој години, организоване су многобројне позоришне представе, и шест иностраних програма.

У 1979. години примљен је виши књижничар у библиотеку. Уписано 1.887 чланова. У 1980. години уписан је 1.861 члан. Број књига 24.317. Набављено је око 1.200 нових књига.

У 1981. години библиотека има1.747 уписаних чланова, а у 1983. 1.646.

Бродвејски мјузикл „Коса“ у Дому културе у Трстенику

Слободан Димитријевић (1932-2024), руководилац Центра за културу Радничког универзитета

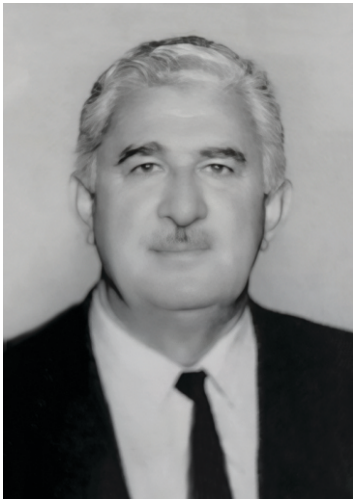

Томислав Гавриловић (1929-2014), директор Радничког универзитета

У току 1984. године покренут је процес за изградњу нове библиотеке. Оснива се и Дом омладине при Радничком универзитету, који је 13. јула организовао књижевно вече под називом „Млађа српска проза". Учествовало је 7 књижевника, 2 књижевна критичара и један драмски уметник који је говорио одломке из књижевних дела ових књижевника. Био је то зачетак, касније традиционалне, књижевне манифестације „Савремена српска проза".

У 1985. години Библиотека има 1.598 чланова и укупан фонд око 50.000 књига, укључујући и подручна одељења.

Почетком 1985. године Савет Месне заједнице Трстеник доноси одлуку да ће подржати иницијативу Радничког универзитета за изградњу нове библиотеке, јер је шира друштвено-политичка заједница уочила потребу да се изгради савремени објекат за библиотечку намену. Библиотека у граду тада има око 35.000 књига и око 2.000 чланова.

Нажалост, иако је расписан конкурс за идејно решење и изабран пројекат савремене библиотеке површине преко 1.000 м^2, и започети припремни радови за њену изградњу, истовремено је започет распад државе СФРЈ, потом су уследиле године кризе, ратова, економске стагнације и пропадања „Прве петолетке", и заједно са читавим друштвом у неприликама се нашао и Трстеник, тако да се одустало од градње нове библиотеке.

Ваља напоменути да су се неки културни радници повремено јавно оглашавали у локалним новинама поводом питања зграде библиотеке, са предлогом да се градска библиотека трајно смести у зграду прве трстеничке школе „Свети Сава". О томе је први писао Бошко Николић, док је најубедљивији био Милан Радић, у тексту „О првом *школском зданију*" који је објављен у листу „Трибина" 20. јануара 1989. године:

Цео век и две деценије истекло је од оних дана кад су председник Суда општине Трстеник Јаничије Миловановић и чланови Стојан Радотић, Петар Милићевић и Василије Брђић, у име целе општине „покорно молили" министра просвете и црквених дела Кнежевине Србије да „изволи одобрити да се може на црквеном плацу школско

ДОМ ОМЛАДИНЕ, МАТИЧНА БИБЛИОТЕКА,
КЊИЖЕВНИ КЛУБ · МОРАВСКИ ТОКОВИ ·
КЛУБ ПИСАЦА · ПРВА ПЕТОЛЕТКА ·
ТРСТЕНИК

организују:

КЊИЖЕВНО ВЕЧЕ

Млађа српска проза

МИЛИСАВ САВИЋ · Младићи из Рашке
РАДОСЛАВ БРАТИЋ · Сумња у биографију ·
БРАНКО ЛЕТИЋ · Шљива са ножем сјенком ·
ЈАНКО ВУЈНОВИЋ · Књига о радовању ·
СЛАВЕН РАДОВАНОВИЋ · Колубара на небу ·
САША ХАЏИ-ТАНЧИЋ Савршен облик ·
МИЛОСАВ ЂАЛИЋ · Ван своје љуштуре

О АУТОРИМА ГОВОРЕ КЊИЖЕВНИ КРИТИЧАРИ
ЉИЉАНА ШОП и МИЛОШ ПЕТРОВИЋ

ОДЛОМКЕ КАЗУЈЕ: АТИФ ХАЏИЋ драмски уметник

ПЕТАК 13 ЈУЛ '84 * САЛА ДОМА ОМЛАДИНЕ

УЛАЗ: СЛОБОДАН

Плакат књижевне вечери „Млађа српска проза“

зданије постројити“. Писмо је ово написано 6. марта 1867. Онда су текле редовне процедуре, неколико година, потом, грађило се и сатрадило „школско зданије“, да би Милан Ђ. Милићевић, 1876. године, могао записати: Трстеник има красну школску зграду.

Протицале године крај трстеничког „школског зданија“ са Моравом, текли крупни догађаји и историја, пролазиле војске, долазиле и пролазиле окупације, освајала слобода, а „школско зданије“ служило сврси коју му подизањем одредио народ Трстеника у давнашњој Кнежевини. Било је тако и у добром комаду времена после Другог светског рата: није мала ствар кад град има кућу у којој се писмености и рачуну, патриотизму и странама света, учило 100 и више генерација предака, међу којима и они који су, делом ума, духа и јунаштва, стекли место у пробраном списку најзаслужнијих људи српског народа... Тако некако, и друкчије, размишљао сам и 27. децембра, минуле 1988. године, док се у Скупштини Заједнице за културу, физичку културу, информисање и марксистичко образовање, мимо дневног реда, проговорило на тему: Мора ли и до када зграда прве школе у Трстенику да служи потребама друштвено-политичких организација ако је, можда, праведније, поштеније, паметније и пре да се њена служба поклони неким другим народним установама. И кад сам се одлучио да на ово питање продужим размишљање и на овај начин, онда се оно кретало овако некако: Будући да у овом граду обављам послове око књига у Народној библиотеци, признајем да годинама провлачим себе кроз неки стид, пред собом и народом, због услова у којима „делује“ та установа, без читаонице, којечега другог важног зашта нема услова, чиме се поставило и питање колико је, у савременом смислу, наша Библиотека: и библиотека и народна. А други, и око нас, у складу са овим добом, проглашавају народне библиотеке за интелектуалне радне централе, за савремене информационе центре у којима се, за одговором на сва питања, окупља свет, и у складу са таквим проласом чине корак. Некаква чињеница да ми „већ поседујемо југословенски идејни пројекат нове библиотеке“, за чудо ни за конац, не смањује мој срам што Трстеник, јуче и данас, своју књигу као народно културно добро, није сместио у пристојније услове.

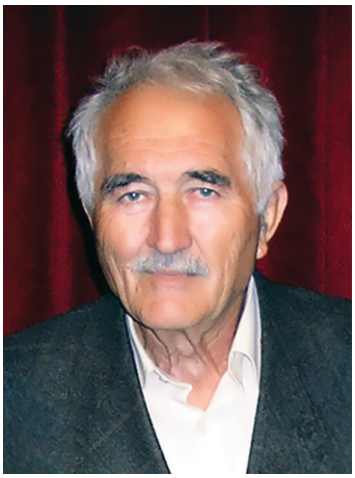

Милан Радић (1937-2023)

РАЗМИШЉАЊА

О ПРВОМ „ШКОЛСКОМ ЗДАЊУ“

● шта: Чему би требало да служи зграда прве школе у Трстенику

Прво што се уме дешифрује исто тако је од онога дана када су председник Суда општине Трстеник Јелисавка Мила Јовановић и чланови Савјета Радивој Пешар Милићевић и Васиљије Бобоњ у име целе општине „дописног министарства просвете и културних дела Књажевине Србије“ за домаћи изборник за основно школство одлучили да зграда новоподигнутог „школског здања“ постане „Трстенска краљ српско-словенска школа“.

Прочитане редове крај ће споменик „школског здања“ са Моравом, тешки крунски дебељаћи и историја прошле године „опуштање“ освајала

Неколико школа претворено у Дом друштвено-политичких организација

слобода, а „школско здање“ служило сирочићу Мојсилу Ђорђевићу, ђаку прве школе у Трстенику, у ломљењу кршева народ Трстеника у ломљењу Кнежевине. Било је тако и у добром комаду времена после тога. Али, ето, ни прве школе зграда нису у којој се писменост и рачуна, напротив, у ет разним овога уместо 100 и више генерација ученика, ме ту школа и они који су, деца ума, дука и румунска, свели места у пробрали списку најистакнутијих деца српског народа...

Тако нешто, и другојаче, размишљао сам ја 27. јануара ове године. Пре 100 година, 6. марта 1867. године су чланови Савјета Трстеника Јелисавка Милојковић и чланови Стојан Радивој, Пешар Милићевић и Васиљије Бобоњ у име целе општине „дописног министарства просвете и културних дела Књажевине Србије“, да би Милоју Б. Милићевићу, 1876. године, поклонио „Трстеник крај српско-словенску зграду“.

Прочитане редове,

ализације није дошло: нечијом вољом стара школа је изгубила обележје свога постојања и намене, а у дворишту сазидана зграда „7. јула".

Крајње је време да на апел културних радника и грађана ове општине гломазни апарат друштвено-политичких организација уступи ову зграду библиотеци и култури, а за себе нађе неко друго погодније место.

Текстом Милана Радића, управника Библиотеке („Петолетка" бр. 702 од 18. септембра 1989. године) побуђена је свест мно-гих поклоника културе која налаже да се прва зграда Основне школе врати култури, будући да је неправедно отргнута од ње. Стара школска зграда у којој су смештене друштвено-политичке организације општине Трстеник, дакле, позива да буде враћена ономе за шта је и зидана. Подигнута на најлепшем простору Трстеника, са наменом узвишеног позива, у својој историји преживела је многе потресе и људска страдања. У њеним одајама, за знањем, писменошћу и културом, боравиле су бројне генерације малишана. Уз то, она је нарочити споменик борбе нашег народа за слободу. Памти два светска рата, и неколико наших, исто великих и ослободилачких. Непријатељу је пркосила монументалношћу, а у свом простору васпитавала љубав према слободи и узгајала нараштаје за борбу за слободу по сваку цену. Последњу такву борбу и њени ђаци запажено су водили од 1941. до 1945. године. Од тог времена прошло је доста година, Трстеник је растао. Школа није могла да прими сву децу, па су сазидане две нове и модерне школске зграде, а стара „ослобођена" школске службе. У времену које је следило питали смо се: Шта са старом зградом основне школе?

Године 1970. у време припрема за изградњу другог дела Дома културе у Трстенику, Заједница за културу општине Трстеник извршила је анкетирање грађана. Упитник је садржао алтернативу, али је прихваћена понуда која је била и најбоље решење за зграду споменичке вредности. Оно је предвиђало да се у стару школу сместе Библитека са читаоницом, Историјски архив и Завичајни музеј, а у дворишту уреди музички амфитеатар. Таква воља грађана ушла је у програм Заједнице културе, али до реализације није дошло: нечијом

Кад ће ДПО да врати зграду култури

„Петолетка“, 18. 12. 1969, стр. 2.

вољом стара школа је изгубила обележје своје намене, а у дворишту сазидана зграда „7. јула“. Но, ако људи хоће, у коначном, ништа није изгубљено.

Трстеник је постао, и све ће више бити, град ученика, студената и радника, град младости. Трстенику је одмах потребна пространа и савремена Библиотека са читаоницом, иако нам је познато да постоји пројекат за изградњу новије на чему треба упорно радити, потребан му је Историјски архив, такође и Завичајни музеј. Све то, можда и друго слично треба сместити тамо где му је место, у стару школу, којој треба омогућити да настави своју просветитељско-културну делатност. Намера ми је била да се, овим прилогом придружим добрим размишљањима о „првом школском зданију“ која је, у „Петолетки“ изнео Милан Радић и подржим паметну, племениту, и, надасве, корисну идеју. То од мене, и од нас, захтевају зграда старе трстеничке школе и наша деца.

Радослав Агатоновић,
председник Скупштине Месне заједнице Трстеник
(„Петолетка“, 15. децембар 1989)

КУЛТУРИ ПРАВИ ПРОСТОР

О првом „школском зданију“, односно првој згради школе у Трстенику, која је сагрђена седамдесетих година прошлог века, на црквеном плацу, писано је више пута у овдашњим средствима информисања. Аргументовано, у смислу општег народног интереса, аутори поменутих натписа износили су и заступали идеју да се та зграда, у којој се налазе друштвено-политичке организације, уступи или препусти на коришћење култури, како би се на неки начин, поново вратила својој првобитној намени. Јер после стотину и више година од њеног настанка, Трстеник је стасао у развијен индустријски град „метрополу хидраулике и пнеуматике“, али и град који уочи XXI века нема градску библиотеку, музеј, галерију и још понешто чиме би ишао у корак са цивилизацијским ходом.

Садашња Народна библиотека на Радничком универзитету нема свој одговарајући, препознатљив простор који би се назвао „храмом књиге“ и није претерано ако се каже да љубитељи и читаоци књига тешко могу да се снађу у библиотеци чије је једно одељење у једном, а друго, са скромном читаоницом, у другом крају зграде. А зна се да последњих година, не само захваљујући „Савременој српској прози“, у Трстеник долазе најзначајнија имена наше књижевности и културе и да Трстеник стиче углед значајног културног одредишта у унутрашњости Србије. И не само то. Трстеник има вредну етнолошко-археолошку збирку (неолитско налазиште у Страгарима спада у ред значајних открића), затим има довољно вредних ликовних радова за сталну поставку, и тако даље, али нема простор у коме би све то било смештено, сређено и доступно јавности.

У времену неизвесне материјалне будућности не може се бити оптимиста и веровати да ће Трстеник тако брзо имати нову савремену библиотеку, музеј, галерију... Зато је најлогичније, и у смислу општег културног значаја оправдано, да све то, барем привремено, буде смештено у једној од најлепших и најстаријих зграда у Трстенику. Све материјалне чињенице у вези са правом на њено власништво нису довољне да нас убеде да у тој згради и даље треба да остану друштвено-политичке, свеједно које, политичке организације, јер могу, исто тако добро, да функционишу и у другим просторима, на пример на Радничком универзитету. Пред аргументима духовне природе, значајним за културни идентитет овог града, треба да се замисле они који буду одлучивали о томе која ће уселити или иселити из те зграде. У овим предизборним временима, када се сви залажу за просперитет свог народа треба то и да докажу.

Верољуб Вукашиновић,
руководилац библиотеке при Центру за културу НУ
(„Трибина“, 17. новембар 1990)

(Тек много касније, крајем друге деценије XXI века, захваљујући разумевању Радомира Милуновића, председника Месног одбора Социјалистичке партије у Трстенику у чијем је власништву поменута зграда, и општинског руководства, у закупље-

„Трибина“, 17. новембар 1990, стр. 9.

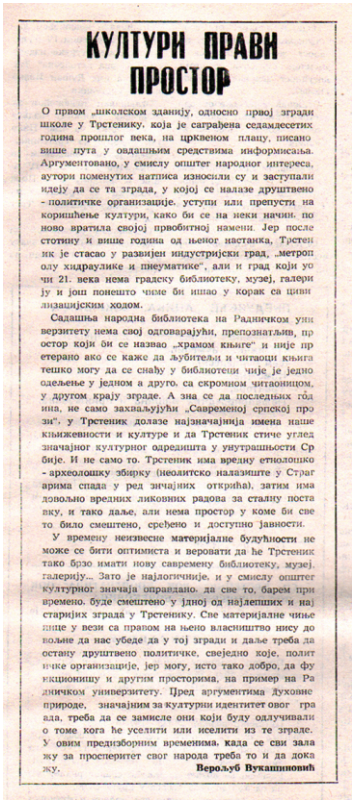

КУЛТУРИ ПРАВИ ПРОСТОР

О првом „школском зданију, односно првој згради школе у Трстенику, која је сграђена седамдесетих година прошлог века, на црквеном плацу, писано више пута у овдашњим средствима информисања. Аргументовано, у смислу општег народног интереса, аутори поменутих натписа износили су и заступали идеју да се та зграда, у којој се налазе друштвено - политичке организације, уступи или препусти на коришћење култури, како би се на неки начин, по ново вратила својој првобитној намени. Јер после стотину и више година од њеног настанка, Трстеник је стасао у развијен индустријски град, „метрополу хидраулике и пнеуматике“, али и град који уђи 21. века нема градску библиотеку, музеј, галерију и још понешто чиме би ишао у корак са цивилизацијским ходом.

Садашња народна библиотека на Радничком универзитету нема свој одговарајући, препознатљив, простор који би се назвао „храмом књиге“ и није претерано ако се каже да љубитељи и читаоци књига тешко могу да се снађу у библиотеци чије је једно одељење у једном а друго, са скромном читаоницом, у другом крају зграде. А зна се да последњих година, не само захваљујући „Савременој српској прози“, у Трстеник долазе најзначајнија имена наше књижевности и културе и да Трстеник стиче углед значајног културног одредишта у унутрашњости Србије. И не само то. Трстеник има вредну етнолошко - археолошку збирку (неолитско налазиште у Страгарима спада у ред значајних открића), затим има довољно вредних ликовних радова за сталну поставку, и тако даље, али нема простор у коме би све то било смештено, сређено и доступно јавности.

У времену неизвесне материјалне будућности не може се бити оптимиста и веровати да ће Трстеник тако брзо имати нову савремену библиотеку, музеј, галерију... Зато је најлогичније, и у смислу општег културног значаја оправдано, да све то, барем привремено, буде смештено у једној од најлепших и најстаријих зграда у Трстенику. Све материјалне чињенице у вези са правом на њено власништво нису довољне да нас убеде да у тој згради и даље треба да остану друштвено политичке, свеједно које, политичке организације, јер могу, исто тако добро, да функционишу и другим просторима, на пример на Радничком универзитету. Пред аргументима духовне природе, значајним за културни идентитет овог града, треба да се замисле они који буду одлучивали о томе која ће уселити или иселити из те зграде. У овим предизборним временима, када се сви залажу за просперитет свог народа треба то и да докажу.

Верољуб Вукашиновић

На основу члана 4. и 13. Закона о јавним службама ("Сл.гласник РС", број 42/91), члана 8. и 12. став 3. Закона о библиотекарској делатности ("Сл.гл. РС", број 34/94) и члана 42. тачка 6. Статута општине Трстеник ("Сл.лист општине Трстеник", бр. 5/91), Скупштина општине Трстеник на седници одржаној 31.03.1997.године, донела је

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ КРУШЕВАЦ
ОДЕЉЕЊЕ У ТРСТЕНИКУ

О Д Л У К У

О ОСНИВАЊУ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ "ЈЕФИМИЈА" У ТРСТЕНИКУ

Члан 1.

Овом Одлуком оснива се Народна библиотека "Јефимија" (у даљем тексту: Библиотека), као установа за обављање библиотечке делатаности.

Члан 2.

Назив Библиотеке је: Народна библиотека "Јефимија", Трстеник.

Седиште Библиотеке је у Трстенику.

Библиотека има својство правног лица са потпуном одговорношћу (п.о.).

Члан 3.

Делатност Библиотеке је: прикупљање, обрада, чување и коришћење књига, часописа и новина, списа, музичких дела, репродукција уметничких слика и цртежа, картографских публикација, планова насеља, фотодокумената, репрографске грађе, плаката, огласа, фотодокумената, видео и филмских записа и других дела која су умножавана штампањем или на други начин, те рукописа и меморисане грађе, као и прикупљање, обрада и пружање информација и података који се односе на библиотечку грађу, затим и задовољавање потреба од општег интереса у области културе као што су делатности домова културе (сценско-музички програм, културно-уметнички аматеризам, културно-уметнички и забавни програм и друге делатности у области културе.

Делатности Библиотеке сврставају се у следеће подгрупе делатности према класификацији делатности:

- 92511 - Делатност библиотека,
- 92310 - Уметничко и књижевно стваралаштво и сценска уметност,
- 92320 - Рад уметничких установа,
- 22110 - Издавање књига, брошура, музичких књига и других публикација,
- 22130 - Издавање часописа и сличних периодичних издања
- 22150 - Остала издавачка делатност.

Члан 4.

Библиотека може, уз посебну сагласност Скупштине општине да обавља и друге делатности сродне делатностима из члана 3. ове Одлуке, као и друге делатности за које се укаже потреба а Библиотека за њихово обављање обезбеди услове и средства.

Одлука о оснивању Народне библиотеке „Јефимија“, 31. март 1997. године

Милосав Ђалић (1944-2015), трстенички писац, први библиотекар Завичајног одељења

ни и адаптирани простор у приземљу зграде „првог школског зданија“, пребачено је Дечје одељење библиотеке, а затим и вредне Поклон-збирке књига и рукописа. У дворишном делу је изграђен амфитеатар – Летња позорница. Тако је, делимично, испуњена визија трстеничких руководилаца и љубитеља библиотеке о њеном животу и раду у згради Старе школе „Свети Сава“.)

Током 1988. године библиотечки фонд се пресељава из тадашњих просторија Дома културе у простор на првом спрату зграде Народног универзитета, површине око 350 м^2, што омогућује њен даљи развој и организацију библиотечких служби. Оснива се 1991. године Завичајно одељење библиотеке, у којем се запошљава писац Милосав Ђалић. Долази до снажнијег замаха културне и јавне делатности, књижевни сусрети „Савремена српска проза“ се профилишу у значајну културну манифестацију републичког карактера, док се 1991. године обнавља и културно-духовна манифестација „Јефимијини дани“.

Народна библиотека у Трстенику, под називом Матична библиотека ради у саставу Центра за културу Радничког универзитета, који мења назив у Народни универзитет „Прва петолетка“, све до 31. марта 1997. године, када је, Одлуком Скупштине општине Трстеник, у складу са тадашњим Законом о библиотечкој делатности из 1994. године и другим законским актима, основана као самостална установа са статусом правног субјекта.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ЈЕФИМИЈА“

Одлуком о оснивању Народне библиотеке „Јефимија“ од 31. марта 1997. године започео је њен садашњи живот као самосталне културне установе, са именом прве српске песникиње, монахиње Јефимије.

Библиотека у том тренутку има директора, 1 библиотекара (Завичајно одељење), 2 виша књижничара, три књижничара и 1 помоћног радника, као и једног вишег књижничара у Великој Дренови, где ради и један помоћни радник са половином радног

Трг испред цркве, Општине, Дома културе и Библиотеке

времена. При библиотеци раде и сарадници културе у сеоским домовима у Пољни, Риљцу, Медвеђи и Стопањи, међутим, тамо није било услова за оснивање подручних одељења тако да се оснивањем Културно-просветне заједнице у Трстенику решава тај проблем тако што се фондови књига у тим селима припајају сеоским библиотекама, а сарадници за културу прелазе у КПЗ.

Самим оснивањем, у складу са Законом о библиотечкој делатности, Статутом Народне библиотеке „Јефимија" је дефинисан њен статус јавне библиотеке и организациона структура, као и надзор над стручним радом који врши Матична служба Народне библиотеке у Крушевцу. Дакле, трстеничка библиотека губи обележје Матичне библиотеке на нивоу општине, а самим тим долази и до гашења сеоских библиотека при домовима културе у селима које се припајају тамошњим школама. Као подручно одељење које испуњава законом предвиђене услове рада остаје само Библиотека у Великој Дренови.

Прве две деценије XXI века представљају период развоја библиотечких служби и техничког опремања, модернизације пословања, почетак дигитализације библиотечке грађе и значајан развој издавачке и културно-просветне делатности Библиотеке „Јефимија". Број књига се сваке године увећава за око 1.500 библиотечких јединица и све је израженији проблем простора за њихов смештај. У међувремену, долази до стечаја Холдинг компаније „Прва петолетка" у чијој „стечајној маси" се налази и зграда Народног универзитета што доводи до дуготрајног судског процеса везаног за власништво објекта, још увек нерешеног, који се додатно компликује продајом приземног дела зграде и подрума приватном лицу.

„Академик Добрица Ћосић", рад Моме Капора, слика у власништву НБ „Јефимија"

Било је неких покушаја да се за библиотеку обезбеди допунски простор и решење је пронађено у изнајмљивању дела зграде старе трстеничке школе која је у власништву Социјалистичке партије Србије. Уз сагласност оснивача потписан је 2019. године вишегодишњи Уговор о закупу приземног дела зграде површине око 200 м^2, за смештај Дечјег одељења и Читаонице за децу, са могућношћу коришћења Свечане сале за програме, као и две просторије на спрату где су смештене значајне поклон-збир-

ке. Крајем 2020. године започета је изградња Летње позорнице у дворишном делу зграде, у облику амфитеатра, чија је укупна површина око 300 м^2, а капацитет око 160 места за седење. Објекат је финансиран од стране Општине Трстеник, у чијем је власништву, као и средствима Министарства културе Републике Србије, а свечано је пуштен у рад 25. априла 2023. године.

Године 2024. Народна библиотека „Јефимија“ Трстеник има следећу организациону структуру:

На првом спрату зграде Народног универзитета налазе се: Позајмно одељење за одрасле; Читаоница са интернетом; Научно одељење; Завичајно одељење; Канцеларија директора; Књиговезница са кухињом; санитарне просторије и хол у којем је постављена стална изложба постера и зборника „Савремена српска проза“ и изложба библиотекиних издања. Библиотека, по потреби, користи конференцијску салу Народног универзитета Трстеник – „Већницу“ за књижевне програме.

Улазни хол у Народну библиотеку „Јефимија“ Трстеник

Лого библиотеке, аутор решења Љубомир Симоновић, рад у камену Љубиша Чајетинац

У згради Старе школе (СПС) налазе се Дечје одељење са Читаоницом, Канцеларија за обраду књига и смештај архиве и поклон-збирке: Библиотека Бошка Николића, Библиотека др Животија Ђорђевића и Библиотека Јанка Свеншека, као и мања поклон-збирка књига др Радоша Смиљковића. Библиотека користи Свечану салу у истој згради за програме, као и Летњу позорницу у унутрашњем дворишту зграде. У саставу библиотеке је Подручно одељење – Библиотека у Великој Дренови.

Укупан број библиотечких јединица у свим фондовима је преко 100.000.

ПОЗАЈМНО ОДЕЉЕЊЕ

На Позајмном одељењу Народне библиотеке „Јефимија“ смештен је књижни фонд од око 70.240 уписаних књига. Уз ово одељење, такође функционишу и Научно одељење и Читаоница. Основни задатак Позајмног одељења састоји се управо у раду са корисницима, а тај рад се конкретно заснива на учлањавању нових корисника, пружању стручне помоћи приликом одабира библиотечке грађе, међубиблиотечка позајмица, услуге фотокопирања и штампања.

На овом одељењу, пре свега, смештен је фонд који припада литератури, страној и домаћој књижевности. Позајмно одељење свој књижни фонд богати редовном куповином, годишњим откупом Министарства културе, и, наравно, разним поклонима у виду донаторства (поклони аутора и издавача, али такође и корисника библиотеке и грађана).

Треба такође споменути и књижни фонд на страном језику (руском и енглеском). То је библиотечки фонд од 1.005 књига. У склопу Позајмног и Научног одељења налази се и Читаоница, која је доступна свим члановима библиотеке. Читаоци, наравно, осим коришћења библиотечког фонда, могу користити и сопствену литературу, а на располагању им је и приручни фонд који се налази у Читаоници, попут разних речника, енциклопедија, и других ретких капиталних дела који се не износе из просторија библиотеке.

Наравно, ту се могу прелистати и дневне новине – „Вечерње новости“, „Политика“, недељници – „НИН“ и „Печат“, крушевачке новине „Град“ и разни књижевни часописи и листови.

Позајмно одељење

Чланска карта библиотеке, дизајн Иван Величковић

Позајмно одељење

Читаоница са научним фондом

Ходник библиотеке

Канцеларија директора

Беџеви за манифестацију „Читалачка значка“

ДЕЧЈЕ ОДЕЉЕЊЕ

Дечје одељење Народне библиотеке „Јефимија“ се од 1. октобра 2019. године налази у згради Старе школе „Свети Сава“ у савремено опремљеном простору, у чијем склопу се налази Читаоница која окупља малишане свих узраста.

Када је књижни фонд у питању, Дечје одељење располаже великим бројем сликовница, обавезном лектиром, класичним делима, енциклопедијама, приручницима из различитих научних области, и броји преко 10.000 књига.

Додела „Читалачке значке“, гост дечји песник Љубивоје Ршумовић

Свесни чињенице да библиотеке у великој мери утичу на популарисање књига, читалачких навика и културе уопште код најмлађих корисника, библиотекари Дечјег одељења организују разне програме, едукативно-креативне радионице, сусрете са писцима, песницима, песничке литерарне конкурсе, као и бесплатни годишњи упис за сву децу до другог разреда.

Дечје одељење Народне библиотеке „Јефимија“

Читаоница Дечјег одељења

Дечје одељење

Додела „Читалачке значке“

Учесници програма на додели „Читалачке значке“

Литерарни конкурс „Петар Петровић Љубостињски“

„Светосавска академија“

Дечје одељење остварује успешну сарадњу са предшколским установама и основним школама, нарочито кроз традиционалну манифестацију „Читалачка значка“, која траје преко две деценије и на коју смо јако поносни. За предшколце, организује се манифестација „Полетарци читалачке значке“.

Веома је важно да код деце од најранијег узраста пробудимо љубав према књигама и читању, јер као што и пословица каже: „Дете које чита, постаје човек који мисли.“

Помоћник председнице Општине Трстеник, Радомир Милуновић, и директор НБ „Јефимија“, Верољуб Вукашиновић, пресецају врпцу на Свечаном отварању Летње позорнице; Доле: Групни снимак учесника музичко-сценског програма са Свечаног отварања Летње позорнице

Хармонико моја – Милутин-Мића Стојановић (1935-2020) музичко-поетско вече на Летњој позорници

ЛЕТЊА ПОЗОРНИЦА

Од 25. априла 2023. године, Трстеник је богатији за још један објекат културе у оквиру Народне библиотеке „Јефимија“, а то је Летња позорница. У питању је својеврсни амфитеатар, чија је изградња започета 2019. године, а који су финансирали Министарство културе и општина Трстеник. Идејни пројекат урадио је архитекта Василије-Васа Петровић из Трстеника.

Овај простор је намењен извођењу музичко-сценских и поетских програма у току лета. Има 160 места за седење, а постављена је и комплетна тонска и светлосна техника.

Летња позорница је покривена и у оквиру је дворишног простора Старе школске зграде у Трстенику која датира још из 1873. године. Током 2023. и 2024. године, на Летњој позорници одржани су бројни музичко-сценски програми, концерти, поетске вечери, и све је то пропратила бројна публика. То доказује да је Летња позорница Народне библиотеке „Јефимија“ заживела међу Трстеничанима, што и јесте главни циљ – да у будућности служи свима нама, да буде једно од култних места трстеничке културне сцене и да се на њој приређују садржаји за све генерације, посебно за младе.

Оно што још треба напоменути у том контексту, јесте и Свечана сала у згради Старе школе у којој се одржавају бројни садржаји, креативне радионице за децу, сусрети са песницима и писцима, као и промоција књига.

Публика прати програм на Летњој позорници

Витрине у Завичајном одељењу

ЗАВИЧАЈНО ОДЕЉЕЊЕ

Велики је број знаменитих личности трстеничког краја, у разним областима људског стваралаштва. Међу њима су историјске личности, ратници, лекари, научници, уметници, књижевници, инжењери, просветни радници, спортисти, привредници и пољопривредници. Трстенички крај је дао српској науци и култури три академика. У Трстенику је рођен оснивач листа „Политика“, *Владислав Рибникар*. Из села Пољна, у трстеничкој општини, је *Радомир-Рака Љутовац*, човек који је топом, први на свету, оборио непријатељски авион у Првом светском рату.

Међу преко 200 значајних личности могли би се, посебно, издвојити:

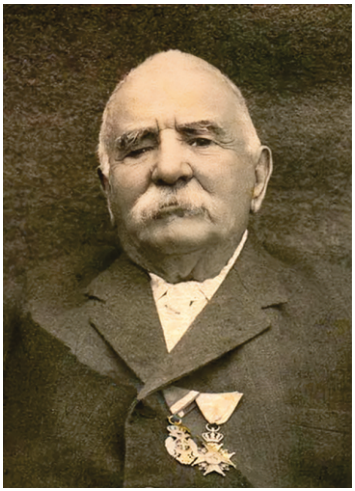

Василије-Васа Анђелковић (1843-1930)

Академик Миодраг Ибровац (1885-1973)

Кнегиња Милица (око 1335-1405), супруга кнеза Лазара Хребељановића, српска владарка, у монаштву мати Јевгенија;

Монахиња Јефимија (око 1349. – ?), у световном животу деспотица Јелена Мрњавчевић, прва српска песникиња;

Павле Цукић (1709-1817), војвода Првог српског устанка;

Павле Мутавџић (1816-1888), начелник среза;

Петар Катић (1839-1915), народни посланик;

Василије-Васа Анђелковић (1844-1930), начелник среза, ктитор Храма Свете Тројице;

Станојло Вукићевић (1850-1933), лекар, сенатор Дунавске бановине, председник Народне скупштине Србије;

Милун Ибровац (1852-1917), начелник среза, просветни радник;

Јован Миодраговић (1854-1926), педагог;

Сретен Аџић (1856-1933), педагог, оснивач Учитељског факултета у Јагодини;

Тодор Бушетић (1864-1919), учитељ, етнограф;

Станоје Мијатовић (1868-1946), учитељ, етнограф;

Владислав Рибникар (1871-1914), новинар, оснивач листа „Политика“;

Драгомир Р. Арнаутовић (1883-1944) из Пирота, доктор техничких наука, књижевник и преводилац. Живео је у Трстенику од почетка Првог светског рата све до смрти, где је и сахрањен на Старом трстеничком гробљу;

Душан Додић (1884-1945), генерал у Првом светском рату;

Миодраг Ибровац (1885-1973), академик, један од највећих филолога и романиста XX века, историчар књижевности, компаратиста, преводилац, докторирао на Сорбони;

Радоје-Рака Љутовац (1887-1968), ратник у Првом светском рату, носилац златне Карађорђеве звезде са мачевима;

Милош Рашковић (1888-1947), лекар;

Милан Стојадиновић (1888-1961), председник Владе Краљевине Југославије;

Бранко Аџемовић (1888-1966), правник, дипломата и професор на колеџу;

Мр Адам Стошић (1920-2006)

Др Сава Станојевић (1898-1982), народни лекар, хуманиста и патриота, за време Другог светског рата храбро је спасио велики број Рома у насељу Осаоница;

Драгомир Ћосић (1895-1977), агроном, редовни члан Академије наука и уметности Босне и Херцеговине;

Патријарх Герман / Хранислав Ђорић/ (1899-1991), српски патријарх од 1958. до 1990. године;

Мати Варвара (1910-1995), игуманија манастира Љубостиња;

Љубомир Вукадиновић (1912-1973), новинар „Политике“;

Др Боривоје Ћосић (1914-1992), лекар, проф. универзитета;

Мр Адам Стошић (1920-2006), професор и публициста;

Добрица Ћосић (1921-2014), академик, један од највећих српских писаца, од 1970. године дописни, а од 1976. године редовни члан САНУ, председник Савезне Републике Југославије од 1992. до 1993. године;

Антоније Исаковић (1923-2002), писац, академик, живео једно време у Трстенику;

Вукосава Андрић (1928-2015) из Велике Дренове, песникиња;

Милош Петровић (1928-2022), књижевни критичар;

Драгољуб-Љуба Степановић (1932-1997), глумац;

Милија Глишић (1932), вајар, професор Универзитета у Београду;

Војислав-Воја Мирић (1933-2019), драмски уметник;

Др Мирослав Егерић (1934-2016), књижевни критичар, професор Универзитета у Новом Саду;

Др Радош Смиљковић (1934), амбасадор, професор Универзитета у Београду;

Милутин-Мића Стојановић (1935-2020), композитор народне музике;

Станко Бзенић (1937-2021), новинар и публициста;

Јован Марковић (1938), сценариста и продуцент;

Милосав Ђалић (1944-2015), књижевник;

Др Миодраг Радовић (1945-2018), компаратиста, професор Универзитета у Новом Саду;

Др Мирослав Егерић (1934-2016)

Др Миодраг Радовић
(1945-2018)

Драган Станић (1956-) /
Иван Негришорац

Др Даница Андрејевић (1948), професор Универзитета у Приштини и књижевни историчар;

Драгољуб Димитријевић (1950), вајар, професор Универзитета у Београду;

Герослав Зарић (1951), сценограф, професор Универзитета у Београду;

Живорад-Жика Николић (1952), ТВ уредник, аутор емисије „Жикина шареница";

Радош Бајић (1953), глумац, филмски редитељ и писац;

Драган Станић / Иван Негришорац (1956), књижевник, председник Матице српске у Новом Саду, рођен у Трстенику.[9]

Све ове, али и друге значајне личности трстеничког краја, а биће их и у будућности, својим делима, књигама и писаним траговима чине богату културну баштину нашег краја. Да би се она истражила, сачувала и представила народу, основано је Завичајно одељење Народне библиотеке „Јефимија". Оно је један од најзначајнијих сегмената библиотеке и налази се у посебно опремљеној просторији где се поред завичајне грађе налазе и сва издања књига које је објавила трстеничка библиотека.

Завичајно одељење Народне библиотеке „Јефимија", као засебан фонд, формирано је 1992. године. Поред око 2.000 монографских публикација, које се редовно обрађују како физички тако и електронски у систему COBISS, Завичајно одељење Народне библиотеке „Јефимија" у свом саставу поседује и различите врсте некњижне грађе, која подразумева плакате, позивнице, брошуре, каталоге, разгледнице, фотографије...

Оно што је јако битно је правило да ова грађа, за разлику од друге грађе коју поседује Народна библиотека „Јефимија", када је у питању Дечје или Позајмно одељење, се не износи. Она се користи искључиво у просторијама Завичајног одељења или у Читаоници наше библиотеке, која је у склопу Научног одељења.

Са радом Завичајног одељења повезано је Одељење поклон-збирки које се налази у простору старе трстеничке школе.

9) Коришћени су подаци из монографије В. Вукашиновић, Ј. Вукчевић *Трагом Јефимије*, Народна библиотека „Јефимија", Трстеник, 2018.

Сликовни линк за Биографски лексикон на сајту библиотеке
www.bibliotekajefimija.rs

ДИГИТАЛНА БИБЛИОТЕКА

Сликовни линк за Дигиталну библиотеку на сајту библиотеке
www.bibliotekajefimija.rs

Као што је поменуто, структуру свих фондова трстеничке библиотеке чине књиге из белетристике (око 80%), књиге за децу, стручна литература и научни фонд, стране књиге и мањи број ретких књига. Поред набавке куповином и откупом Министарства културе, значајан део фонда чине поклоњене књиге од стране грађана и издавача, а од посебног значаја су поклон-збирке.

ПОКЛОН-ЗБИРКЕ

Одељење поклон-збирки броји око 10.000 књига и часописа. Од шест поклон-збирки, издвајају се три по свом значају и броју. То су: приватна Библиотека Бошка Николића, део приватне Библиотеке са рукописном грађом др Животија Ђорђевића и шаховска Библиотека професора Јанка Свеншека.

Одељење обраде поклон-збирки

Бошко Николић у својој библиотеци

Бошко Николић је имао своју приватну библиотеку од скоро 4.000 примерака веома ретких књига, међу којима је велики број завичајних, као и комплети завичајне и друге периодике. У његовој колекцији се налазе и издања из XIX века, док је највећи број књига објављен у првој половини XX века.

Његове унуке, Зорица и Милица, са породицама, одлучиле су да Народној библиотеци „Јефимија“, месеца марта 2021. године, поклоне већи део књига, периодике и друге грађе из ове приватне библиотеке. Тако је, захваљујући њиховој жељи и жељи њиховог деде Бошка, трстеничка библиотека добила на поклон збирку непроцењиве вредности коју чини око 3.000 библиотечких јединица.

БР. 1. ОКТОБРА 1905. ГОД. ГОД. I.

ВРЕДАН ЗАДРУГАР

Орган Омашничких Земљорадничких Задруга

ИЗЛАЗИ ЈЕДАНЦУТ МЕСЕЧНО

Годишња цена Пола динара — Огласи по погодби

УРЕБУЈУ: пријатели Задружнога покрета у Омашници.

Администрација у стану Задругином — Село Омашница ср. Трстенички

Прва реч „Вреднога Задругара"

У свима приликама када се год и ма где састанемо ми земљорадници, увек готово после уобичајенога поздрава разговоримо и о данашњем мучном и оскудном животу, упуштамо се у расматрање данашњега земљорадничкога стања чак толико, да по неки пут долазимо и до таква закључка, да се наш слободан живот земљорадничкн равна животу оних, који су на робији, а у већини да патње земљорадникове премашају и ропство.

Већина земљорадника изгубило је наду на бољи живот па и не помишља на побољшање свога мучнога живота — стања, — а још мање да ко покреће какву мисао о стварању срестава за помагање, па онда није ни за чудо што се ни у ком правцу не напредује.

У времену оснивања земљорадничких задруга у Омашници, као и увек после тога, када би год пре-

Локална периодика из 1905. и 1935. године из фонда Одељења поклон-збирки

Трстеник, 21 августа 1935 год.

НАРОДНА ВОЉА

НЕЗАВИСАН ОРГАН ЈАВНОГ МИШЉЕЊА

НАША ПРВА РЕЧ

Садржај колекција личне библиотеке Бошка Николића сведочи о животу и раду власника, његовим трајним преокупацијама и интересовањима.

Структуру ове библиотеке чине књиге из свих области људског знања. Најбројније су књиге из области књижевности, пољопривреде, историје.

Већи део монографских публикација чине домаћа издања наших најпознатијих издавача: Геце Кона, Краљевске српске државне штампарије, Нолита, Просвете, Књижаре Томе Јовановића и Вујића, Штампарија Наумовића и Стефановића, Привредника...

У некњижној грађи налази се рукописна грађа (везана за завичај), писма, разгледнице, фотографије, новински исечци из разних области, визит-карте, лична архивска и документациона грађа, књиге инвентара, карте књига и ситан библиотечки материјал. Некњижна збирка је драгоцена и по обиму и по разноврсности библиотечког материјала.

Уљана слика пчелињака Бошка Николића

Библиотека Бошка Николића на Одељењу поклон-збирки

Међу часописима су: „Информације“ (1961-1965), „Трибина“ (1966-1990), „Народна воља“ (1935), „Одбрана“ (1926-1940), „Багдала“ (1969-1983), „Врњачке новине“ (1968-1989), „Петолетка“ (1980-1990), „Пчела“ (1926-1952), „Пчелар“ (1921-1990), „Српски пчелар“ (1896-1909), „Хрватска пчела“ (1920-1963), „Село“, „Пољопривредни календар“.

У састав збирке ушли су ормари са полицама где су смештене све књиге, неколико ћупова за мед, зидна слика пчелињака и лични печат власника којим је обележавао све књиге.

Др Животије Ђорђевић (1926-2018)

Бошко Николић је читавог живота куповао књиге, трагајући за појединим важним издањима, не питајући за цену и раздаљину. Већи део свог књижног фонда је прекоричио у тврди повез и украсио графичким орнаментима.

Објавио је монографију *Црква Светог архангела Гаврила у Горњем Рибнику 1824-1984.*, Српска православна црквена општина Горњи Рибник, 1984.

Друга значајна поклон-збирка коју поседује Народна библиотека „Јефимија" је део личне библиотеке и комплетна рукописна грађа из заоставштине проф. Животија Ђорђевића, доктора Техничких наука, по струци геолога.

Рођен је у Малој Дренови 1926, преминуо у Београду 2020. године, сахрањен у Малој Дренови. Бавио се истраживањем геноцида над српским народом, посебно усташких злочина над Србима у НДХ и другим злочинима у току XX века.

Написао је књиге: *Губици становништва у Другом светском рату*, АБЦ графика, Београд, 1997; *Истином за Србију*, Гамбит, Јагодина, 2004; *Косово и Метохија кроз векове*, Гамбит, Јагодина, 2009; *И ћутање је злочин* (коаутор са Светланом Петрушић), Драганић, Београд, 1997; *Сатирање срйства 1-3*, Драслар партнер, Београд, 2012; *Губици становништва у Другом светском рату – Наука и скрибоманија*, Београд, 2014.

Поклон-збирка броји око 3.000 књига и око 300 фасцикли рукописне грађе, из области његовог истраживања.

Јанко Свеншек (1936-2022)

Једна од веома значајних поклон-збирки је збирка професора Јанка Свеншека, која садржи укупно 6.000 библиотечких јединица. Њу чине изузетно вредне књиге и часописи из области шаха, као и значајан број вредних издања белетристике и критике.

Јанко Свеншек је рођен 1936. године у Скопљу, а у Трстеник је дошао 1941. године као избеглица са мајком Љубицом, ћерком свештеника Петра Јовановића из Милутовца, председника Конзисторије у Скопљу, који је пуне две деценије радио у Духовном суду. Отац Рудолф Свеншек, мајор Југословенске војске, страдао је у Априлском рату.

Јанко Свешек је предавао Француски и Латински језик у Гимназији и Техничкој школи у Трстенику. Био је пасионирани шахиста, шаховски судија и један од оснивача Шах клуба у Трстенику, па је и његова збирка карактеристична по веома богатој шаховској литератури, на свим светским језицима, како ауторских књига великих мајстора, тако и веома репрезентативне колекције шаховских часописа. Ова збирка је због свог значаја и изузетно ретких издања изазвала велику медијску пажњу, и веома је посећена од стране заљубљеника у шах.

Умро је 2022. године у Београду.

Одељење поклон-збирки је смештено у згради старе Основне школе „Свети Сава“, поред Храма Свете Тројице у Трстенику. Поклон-збирке су каталошки обрађене и налазе се у библиотечком систему COBISS.

Књиге из поклон-збирке професора Јанка Свешека

ОБРАДА, СМЕШТАЈ И ЗНАЧАЈ БИБЛИОТЕЧКИХ ЦЕЛИНА НБ „ЈЕФИМИЈА“

Библиотечке целине НБ „Јефимија“ саставни су део Завичајног одељења ове библиотеке. Због мањка простора у Завичајном одељењу ове посебне библиотеке распоређене су по осталим просторијама установе.

Библиотека Бошка Николића смештена је у засебној просторији где су књиге сложене по УДК систему.

Друге две збирке су смештене заједно, чиме је омогућен бољи приступ и и целовитији поглед на богатство њихових фондова.

Простор где су смештене поклон-збирке др Ж. Ђорђевића и професора Ј. Свеншека

Све књиге из збирке Бошка Николића и др Животија Ђорђевића су обрађене и претраживе у COBISS/OPAC-у, док су часописи и некњижна грађа још увек неинвентарисани и необрађени. Збирка професора Јанка Свеншека је у фази обраде.

Књиге и часописи се корисницима дају на коришћење само у просторијама библиотеке.

Грађа из поклон-збирке Бошка Николића презентована је путем изложби у библиотеци, а планира се и коришћење за разне тематске организације наше установе да би се јавност приближила и упознала са значајем и вредношћу ових богатих збирки.

Библиотечке целине и легати као чувари културног наслеђа драгоцен су извор за истраживаче и научноистраживачки рад. Изузетна су база за даља проучавања из свих области, нарочито је значајна завичајна грађа за истраживаче који су из тог краја.

Најбоље решење за овакву врсту грађе која је осетљива је дигитализација материјала, чиме се омогућује да та грађа буде доступна у електронској верзији.

Др Животије Ђорђевић и део његове богате рукописне грађе

Сликовни линк за Уметничку збирку на сајту библиотеке www.bibliotekajefimija.rs

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА

Божидар-Божа Петровић

Поред наведеног, Народној библиотеци „Јефимија“ формално припада и поклон-збирка, ликовна збирка „Легат ЕД Трстеник – завичајни уметници“, који се налази у простору ЕПС Трстеник. Библиотеци је ова јединствена збирка поклоњена Уговором од 2010. године, од стране Синдиката Електродистрибуције Трстеник, на иницијативу тадашњег директора овог предузећа, Божидара Петровића. Налазећи се на челу трстеничке „куће струје“ преко две деценије, овај угледни привредник је помагао културу и цркву, посебно трстеничку библиотеку у којој је био председник Управног одбора у два мандата.

Љ. Симоновић – Никола Тесла
М. Бајић – Џокеји
А. Величковић – Распеће II
Г. Бзенић – Ново дрво
Б. Бекрић – Свечаност
Д. Димитријевић – Свети Сава
Р. Ђурић – Тло
М. Стојановић – Моравска раскршћа
З. Петковић – Суво цвеће

Поклон-збирка броји преко 200 ликовних и вајарских дела завичајних уметника, са потпуно сређеном базом података и штампаним *Каталогом*. Међутим, како је ова поклон-збирка саставни део пословног ентеријера предузећа Електродистрибуција Крушевац – погон Трстеник, она није доступна заинтересованим корисницима библиотеке, па је не можемо сматрати посебном библиотечком целином.

Поред ове, у простору библиотеке налази се већи број уметничких слика (портрета), чији су аутори Љубомир Симоновић и други завичајни сликари.

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА БИБЛИОТЕЧКЕ ГРАЂЕ – САЈТ БИБЛИОТЕКЕ

Члановима библиотеке и истраживачима је на услузи богат фонд завичајне и друге грађе. Дигитализацијом, ова завичајна грађа, постаје доступна свима путем интернета.

Набавком рачунара и друге рачунарске опреме, увођењем интернета и умрежавањем, Народна библиотека „Јефимија“, од 2005. године започиње процес рада на дигитализацији.

Од тада, сва наша издања, плакати, видео-документација, старе фотографије и разгледнице, документа, рукописи, часописи „Савремена српска проза“, новине „,Вредан задругар“, „Народна воља“, „Информације“ и „Трибина“, као и значајнија завичајна грађа, завичајне књиге, старе и ретке књиге, чувају се у дигиталном облику, а једним делом су презентоване и на сајту библиотеке – www.bibliotekajefimija.rs. Овако презентована грађа данас достиже више хиљада јединица, а у наредном периоду наставићемо са унапређењем сајта. На већ веома садржајном сајту библиотеке, поред разноврсних информација и презентоване библиотечке грађе, посебно се истиче Биографски лексикон са, до сада, скоро 170 биографија значајних личности везаних, на неки начин, за трстенички крај.

Библиотека је у 2024. години, захваљујући значајној донацији Министарства културе РС, набавила најмодернију верзију интегрисаног скенера за потребе даље дигитализације, како монографске, тако и периодике и разноврсне некњижне грађе.

Професионални скенер за књиге и осталу библиотечку грађу

КУЛТУРНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „ЈЕФИМИЈА“

Трстеничка библиотека „Јефимија“ је у протеклим деценијама постала препознатљива по богатству књижевних и културних садржаја које организује. То су програми за децу, едукативне радионице, литерарни темати и „Читалачка значка“, књижевне вечери и промоције нових књига, посебно завичајних аутора, предавања, трибине, изложбе и слични садржаји. Преко својих представника учествује у организовању „Јефимијиних дана“, а, свакако, најпознатија је у српској култури као организатор традиционалне републичке манифестације „Савремена српска проза“.

„САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА“

Био је вреo летњи дан, 1984. године, када је тадашњи Дом омладине, који је водио Мирољуб Радосављевић Ригец, организовао књижевно вече под називом „Млађа српска проза“. Вече је организовано у ресторану „Клуб“ у приземљу зграде Народног универзитета, са неколико присутних трстеничких писаца у публици. Идејни творац вечери био је трстенички прозаиста Милосав Ђалић, а, поред њега, своје прозне одломке читали су, тада млади писци: Милисав Савић, Јанко Вујиновић, Радослав Братић, Саша Хаџи Танчић, Бранко Летић, Славен Радовановић. Поред њих, у читању прозе је учествовао и драмски уметник, Атиф Хаџић. О писцима су говорили књижевни критичари Милош Петровић и Љиљана Шоп. По завршетку програма писци су отишли у Риђац где је у сали сеоског Дома културе одржано књижевно вече пред доста школске публике, а затим, до касно у ноћ, наставило се незаборавно дружење у сеоској библиотеци, уз печено прасе и домаћа пића, у организацији тамошњег сарадника за културу, Тодора Костића. Те ноћи, родила се идеја да се покрене јединствена књижевна манифестација која ће се звати „Савремена српска проза“, а чији је родоначелник био Милосав Ђалић, који је у јесен идуће, 1985. године у Трстеник позвао писца Миодрага Булато-

Мирољуб Радосављевић Ригец

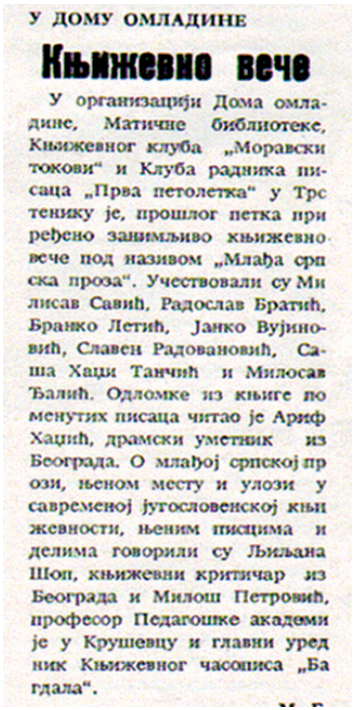

У ДОМУ ОМЛАДИНЕ

Књижевно вече

У организацији Дома омладине, Матичне библиотеке, Књижевног клуба „Моравски токови“ и Клуба радника писаца „Прва петолетка“ у Трстенику је, прошлог петка приређено занимљиво књижевно вече под називом „Млађа српска проза“. Учествовали су Милисав Савић, Радослав Братић, Бранко Летић, Јанко Вујиновић, Славен Радовановић, Саша Хаџи Танчић и Милосав Ђалић. Одломке из књиге поменутих писаца читао је Ариф Хајић, драмски уметник из Београда. О млађој српској прози, њеном месту и улози у савременој југословенској књижевности, њеним писцима и делима говорили су Љиљана Шоп, књижевни критичар из Београда и Милош Петровић, професор Педагошке академије у Крушевцу и главни уредник Књижевног часописа „Багдала“.

„Трибина“, 24. јун 1984.

Радошин Зајић (1952-2023)

вића, коме је приређен „Књижевни портрет“. О њему су говорили Мирко Ђорђевић и Милан Комненић. Другог дана манифестације, пре подне, одржан је „Округли сто“ на тему: „Универзално и регионално у савременој српској прози“, о чему су говорили Мирко Ђорђевић, Миодраг Рацковић, Ђорђе Јанић и Џевад Сабљаковић. Трећи сегмент манифестације одржан је истог дана, увече, под називом Књижевно вече „Савремена српска проза“. На њему своју прозу читају писци: Миодраг Рацковић, Мома Димић, Милосав Ђалић, Јанко Вујиновић, Џевад Сабљаковић, Драгомир Лазић, Саша Хаџи Танчић, Босиљка Пушић, Славко Лебедински.

Касније, у хронологији „Савремене српске прозе“ књижевно вече „Млађа српска проза“, иако под тим именом, урачунато је као прва по реду манифестација управо због тог „нуклеуса“ из којег се родила идеја о њој.

Већ следеће, 1986. године на треће по реду књижевне сусрете долази писац Драгослав Михаиловић, а о његовом „Књижевном портрету“ говоре Љубиша Јеремић и Милутин Срећковић. Организује се веома озбиљан Округли сто на тему: „Приближавање жанрова у савременој српској прози“. Учествују: Љубиша Јеремић, Света Лукић, Милосав-Буца Мирковић, Вук Крњевић, Радивоје Микић, Милош Петровић, Михајло Пантић, Марко Недић, Милутин Срећковић и Александар Јовановић. На књижевној вечери „Савремена српска проза“ наступају: Ратко Адамовић, Жика Лазић, Света Лукић, Миладин Мичета, Светислав Басара, Саша Хаџи Танчић и Антоније Маринковић.

Присуство оваквих врхунских писаца и критичара у Трстенику није прошло незапажено, напротив, изазвало је велику пажњу медија и културне јавности, али и подозрење политичких структура према неким учесницима, тако да је дошло до покушаја да се даљи ток манифестације стави под идеолошку контролу, што није успело јер се, поред тадашњих „Моравских токова“, појавио новоосновани Клуб писаца „Прва петолетка“ на челу са Радошином Зајићем, који је, уз подршку Александра Гусларевића, љубитеља књижевности и директора једне од „Петолеткиних“ фабрика, краткотрајно преузео организацију и финансирање „Савремене српске прозе“. Међутим, увидевши да је у питању значај-

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА

ТРСТЕНИК 1984-2014

1984.

Нова српска проза

КЊИЖЕВНО ВЕЧЕ МЛАЂА СРПСКА ПРОЗА

1985.

Миодраг Булатовић

Други књижевни сусрет у оквиру манифестације „Савремена српска проза" одржан је 14. новембра 1985. године. У Ликовном салону Дома културе организован је округли сто „Универзално и регионално у савременој српској књижевности".

У раним поподневним часовима у већници Друштвеног дома одржано је књижевно вече „Савремена српска проза", а увече портрет Миодрага Булатовића, председника Удружења књижевника Србије. О његовом делу говорили су Милан Комненић и Мирко Ђорђевић. Булатовић је говорио о свом некадашњем гимназијском школовању у Трстенику, Врњачкој Бањи и Крушевцу. Одговарајући на питања публике осврнуо се и на актуелне проблеме у југословенској и српској књижевној организацији. На крају вечери својим читаоцима потписивао је књиге.

Примето из Петолетке, Трстеник (27. новембар 1985). Културни живот

1986.

Драгослав Михајловић

Савремена српска проза

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА

ТРСТЕНИК 1984-2014

1987.

Видосав Стевановић

Савремена српска проза

1988.

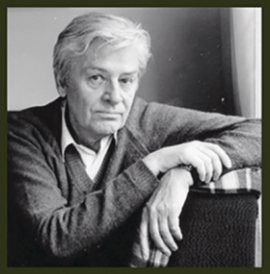

Слободан Селенић

(...) Сумњам у оптимисте, или, најблаже речено, скептичан сам према њима. На основама незаснованог антрополошког оптимизма настајале су за човека најпогубније идеолошке замисли. Моји романи полазе од премисе: човек није савршен - (...) Описујући свет, видео сам да у њему људи умиру и да махом нису срећни (...) Из кошмара историје неком мом јунаку може се учинити да је нашао излаз, из кошмара појединчеве егзистенције нема излаза.

Идеје у роману су онолико легитимне колико су успешно романсиране.

Интервју / Слободан Селенић // Уборник (1988)

1989.

Антоније Исаковић

(...) Постоје писци који употребљавају огроман број реченица и речи, да би створили дело. Вулкан избија, непрекидна ерупција речи, засипају вас, ваља се. А постоје писци који се труде да са што мање речи створе дело, да га згусну, сабију. Опет, све то зависи од темперамента и дара сваког појединца. Припадам оним писцима који покушавају да са што мање речи створе дело. (...) Никад не пишем причу а да унапред знам целу фабулу, понекад је у мени анегдота, али је одмах разбијем, јурим поенту (...) Нађена поента разреши, одмах целу причу постави на длан.

Гледао сам свет око себе и претварао га у књиге.

Интервју / Антоније Исаковић // Уборник бр. 2 (1989)

Велики изложбени панои „Савремене српске прозе“ (стр. 88, 92, 96, 98, 100, 104. и 108)

на ствар за културу Трстеника, тадашњи руководиоци културе и општинско руководство, међу којима се истицао Верољуб Рисимић, секретар СИЗ-а за културу, добијају подршку Министарства културе и враћају манифестацију под окриље тадашњег Народог универзитета.

Четврти сусрети организују се 1987. године када је гост на „Књижевном портрету“ писац Видосав Стевановић о коме говоре Петар Џаџић и Милосав-Буца Мирковић, док је тема „Округлог стола“: „Нови токови у савременој српској прози“, а учесници: Петар Џаџић, Живан Живковић, Милосав-Буца Мирковић, Милош Петровић, Славко Лебедински и Никола Цветковић. Само још те године одржано је Књижевно вече „Савремена српска проза“ на којем учествују: Петар Сарић, Миленко Јефтовић, Радослав Стојановић, Милосав Ђалић, Богдан Шеклер, Милорад Грујић, Исмет Реброња, Данило Марић и Драгомир Попноваков.

Пети сусрети, 1988. године, организују се почетком новембра и то постаје устаљени термин за све будуће године. Гост на „Књижевном портрету“ је велики прозни и драмски писац Слободан Селенић, о чијем стваралаштву говоре Мирослав Егерић и Љубиша Јеремић. У поетици „Књижевног портрета“, још од првих сусрета, посебно се издваја „Беседа писца“. „Округли сто“ је те године у знаку теме: „Кретање идеја у савременој српској прози“. Учесници еминентна имена српске критике: академик Предраг Палавестра, Славко Гордић, Мирослав Егерић, Љубиша Јеремић, Радомир Батуран, Милош Петровић, Даница Андрејевић, Никола Цветковић, Радослав Златановић. Те године, вероватно због финансијских разлога, организатори изостављају групно Књижевно вече „Савремена српска проза“ и манифестација добија свој трајни, дводневни, профил у виду „Књижевног портрета писца“ и „Округлог стола критике“ на одређену тему. Организациони одбор манифестације увиђа важност излагања учесника и значај њихових текстова за српску књижевност који су били претходних година спорадично објављивани у крушевачком часопису „Багдала“, па доноси одлуку да се покрене зборник радова „Савремена српска проза“ и именује Верољуба Вукашиновића, професора књижевности и тадашњег стручног сарадника Центра за кул-

Верољуб Рисимић (1940-2004)

Предња страна корице првог броја зборника „Савремена српска проза“

Милан Милетић

туру Народног универзитета у Трстенику за уредника, док су у уредништву Милосав Ђалић, Радошин Зајић и Милан Милетић. Прву корицу и „главу“ зборника дизајнира чувени краљевачки сликар Драган Пешић. Тако овај зборник на самом почетку добија препознатљиво ликовно обележје са стилизованом мрљом мастила у наслову.

Појавом првог зборника манифестација „Савремена српска проза“ добија још више на угледу и значају и постаје престижно одредиште српских писаца и критичара. О сусретима у Трстенику пише опширно „Политика“, као и други листови, укључује се Удружење књижевника Србије и Трстеник постаје значајна позорница српске књижевности.

У новембру 1989. године гост шестих сусрета је чувени Антоније Исаковић, а о њему говоре Петар Џаџић, Мирослав Егерић и академик Предраг Палавестра. Памти се и уводна реч тадашњег управника трстеничке библиотеке, Милана Радића.

„Округли сто“ разматра тему: „Бекство из тескобе у савременој српској прози“, а у разговору учествују: Предраг Палавестра, Петар Џаџић, Мирослав Егерић, Љубиша Јеремић, Милош Петровић, Марко Недић, Јован Стриковић и Владета Вуковић.

Почетком десете деценије двадесетог века почињу драматични догађаји у тадашњој Југославији која је пред распадом. Српски народ је расејан у више република а, чини се, најудаљенији тада били су српски писци у Хрватској. Трстеник организује седме књижевне сусрете „Савремена српска проза“ у знаку теме „Књижевност Срба у Хрватској“. Књижевни портрет је посвећен писцу *Голубњаче* Јовану Радуловићу, а о њему говоре: Љубиша Јеремић, Радивоје Микић, Станко Кораћ и Душан Иванић. О књижевности Срба у Хрватској, на „Округлом столу“ излажу: Станко Кораћ, председник СКД „Просвјета“ у Загребу, Душан Иванић, Славица Гароња, Анђелко Анушић, Небојша Деветак, Драго Кекановић, Славко Лебедински, Јован Радуловић и Милутин Срећковић. Био је то јединствен скуп српских писаца из Хрватске у срцу Србије, у Трстенику, који почиње да се помиње као дводневна „престоница савремене српске прозе“.

Милисав Савић

Године 1991. гост осмих књижевних сусрета је, тада, писац у великом успону, Милисав Савић. О њему говоре Мирослав Егерић, Вук Крњевић и Милутин Срећковић. Тема „Округлог стола" је „Савремена српска приповетка: нове тенденције". Учесници: Срба Игњатовић, Михајло Пантић, Милутин Срећковић, Вук Крњевић, Мирослав Егерић, Васа Павковић, Милисав Савић, Јанко Вујиновић. Милош Петровић, Ратко Адамовић, Милосав-Буца Мирковић и Славко Лебедински. Иако је друштво тада у све већој кризи, креће инфлација, почињу ратни сукоби и несреће, Трстеник не посустаје као добар организатор и домаћин јединствених, републичких, књижевних сусрета. Неку деценију касније књижевник Миодраг Раичевић ће сачинити књигу *Кувар код српског писца*, оригинални књижевно-кулинарски бревијар српских писаца. У тој књизи је и текст Милисава Савића „Згњечени посни пасуљ" у којем се он присећа свог гостовања у Трстенику, описујући у раблеовском стилу трстеничко гостопримство:

Фиренца, јесен 1992. Добијам позив да присуствујем Данима савремене српске прозе у Трстенику, на којем ће бити представљен мој прозни портрет. У Србију путујем возом, преко Беча, Словенија и Хрватска су се већ одвојиле, Србији су уведене санкције. Торбе су ми претоварене уљем, шећером, пршутама, сиром, сланинама које моји пријатељи, Југословени и Италијани, шаљу својим рођацима и познаницима у Београд. Мој професор и шеф славистичке катедре Антонио Рафо каже ми да понесем мало хране и за своје.

Трстеничка књижевна манифестација завршена је вечером у неком ресторану чијег се имена не сећам, али знам да је био близу железничке станице. Вечером не само за учеснике манифестације већ и за виђеније људе из града и пријатеље тамошњег књижевног клуба. То значи да је вечери присуствовало барем стотинак гостију.

Кад смо стигли у ресторан, столови су били пренатрпани храном. Свега је ту било, не знам чега није. Млади и стари сир, кајмак, пршута, шунка, кобасица, месната сланина, погача, проја, белолучане паприке, поховане паприке са сиром, љуте папричице (свеже и испечене), српска салата, сладак и кисео купус, туршија, урнебес салата, паприке у павлаци, пребранац... Касније су стигле печене пастрмке, прасеће, ћуреће и јагњеће печење, купус са овчети-

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

Јован Радуловић

1990.

(...) Од колико добрих тема је написано лоших романа и приповиједака? Од колико доброг грожђа је направљено лошег вина? Виноградар се не би смио жалити на бачву, као ни писац на перо и хартију.

Стварајући један књижевни свет, писац је бјежао од правог, стварног свијета. У том бјежању користио је измишљене приче, алегорије, нешто је слутио, предвиђао, и све то стидљиво саопштавао. Своју зубав и оданост прикривао је иронијом. Па и кад је све то урадио, опет је био оптуживан због тешких ријечи и отвореног говора. (...)

Слово о књизи и вину / Јован Радуловић // Зборник бр.3 (1990)

Милисав Савић

1991.

Без жеље и дубоког порива да причамо причу која се само нама догађа, ону јединствену и непоновљиву, трошну и пролазну али ништа мање потресну и трагичну (...) и без јасне свести да она има корене или узоре у већ некој испричаној причи (миту, легенди) чини ми се да и нема неке велике литературе. Тренутни бол који доживљавам, било физичке било метафизичке природе, само је мој и ничији више, без обзира на чињеницу да су то исто доживели или доживљавају милиони других. Са становишта писца као појединца нити су све приче већ написане нити се дошло (и неће, никад!) до оне тачке да се оне не могу изнова и изнова причати, свакако на другачији начин (...)

У потрази за неизрецивом причом / Милисав Савић // Зборник бр. 4 (1992)

Милорад Павић

1992.

Није то нико написао, али ако сте писац и ако идете за судбином својих књига, а оне трче увек брже од вас и морате да убрзавате и ви, па вам много тога промакне, али много више тога и прође поред ваших ушију и очију, онда можете да чујете на тренутке неке ствари или између редова да прочитате или нека подзначења да схватите иза речи, иза онога што се каже (...)

(...) Мислим да је умор једна од доминанти нашег, овог, тренутка. Сви смо ми од нечег уморни. На несрећу, већина нас је уморна од истих ствари. Највећи број људи је уморан од овог страшног живота који водимо и који се сваки час прекида у рату (...)

(...) Умор, дакле, треба користити не као предах пред скок него као предах пред одбацивање пртљага којима смо у уметности сви оптерећени. У том смислу рачунам да су за мене радиле не само белине мојих књига или празни плави лист у средини мог најновијег романа, него и белине и умори у мом животу (...)

Неколико речи о умору / Милорад Павић // Зборник бр. 5 (1994)

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

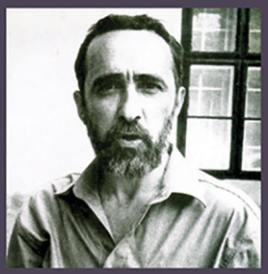

Мирослав Јосић Вишњић

1993.

Милош Црњански, и Стапар мој,
Европа, мртви српски приповедачи, багрем у бесу,
Све ме то опија, зуји као пчела рој,
У мојој глави, док бдим и сањам, и пишем.
Али ни пролеће и јесен, зима или лето,
Не смењују се као речи, у рукопису,
Што гледају ме из романа
Као але, и вилењаци, и караконџуле,
И урличу: „Смрт је то,
Све што пишеш, сва та слова."

Ламент над Црњанским, Одломак / Мирослав Јосић Вишњић // Зборник бр. 6 (1994)

"Савремена српска проза" у Трстенику

У ЗНАКУ МИЛОША ЦРЊАНСКОГ

Бошко Петровић

1994.

(...) Сви његови ликови, све њине судбине, ничу из зубави - патећи, чезнући, умирући - као из примарнога животног слоја, старијег од свих других - власти, богатства, похлепе - и који их, све, ставља под управо страшну светлост питања, сумње, вапаја. Може се рећи да је то суштина његова дела: и његова тобожња ограниченост, и његов манични остинато, и његов високи домет (...)

Приповедање и прича Боре Станковића / Бошко Петровић // Зборник бр. 7 (1995)

Радослав Братић

1995.

Бити писац, а то видим као узвишену и недостижну метафору, у свим временима значило је и значи да си с листом празне хартије остављен на милост и немилост пред свеколиким ништавилом (...)

Читалац и Писац су две особе али су понекада обучене у исто одело. Немам никаквих савета Читаоцу осим себи као оном који чита књиге. А себи кажем: чувај се, Читаоче, заноса у који можеш упасти пратећи само радњу. Измаћи ће ти тајна пишчевог умећа (...) Не трчи преким путем, тамо су скривене неравнине и катакомбе. Нећеш ухватити оно главно. Уђи кроз капију и као највећи усамљеник затвори врата за собом... Не прескачи, читај лагано и увек од почетка. Не трагај за триковима писца, на њима се не гради уметност... С књигом у рукама пружа ти се прилика да пропутујеш кроз векове. И то је једина могућа надокнада изгубљеног времена (...)

Писац и читалац / Радослав Братић // Зборник бр.8 (1996)

Др Марко Недић

ном... Пила се домаћа ракија и домаће вино. Све из подрума тамошњег мецене Неше, великог љубитеља књижевности... Ту сам као предјело видео једно јело које се ретко среће на трпезама, и кућним и ресторанским. Папула. Зїњечен посни пасуљ. Зачињен белим луком и алевом паприком.

Једна од важних карактеристика „Савремене српске прозе“ у Трстенику, коју је посебно истакао књижевни критичар Марко Недић, је поетички плурализам, дакле, подједнако посвећивање пажње писцима и темама традиционалистичког и постмодерног стила. Тако је 1992. године начињен велики заокрет ка Постмодерни. Гост на „Књижевном портрету“ био је, у том тренутку, најактуелнији српски, а и светски писац, Милорад Павић. О њему су говорили: Зоран Глушчевић, Миодраг Радовић и Јасмина Михајловић.

Тема „Округлог стола“ гласила је „Павић и постмодерна“. Скупу је председавао Миодраг Радовић, професор Универзитета у Новом Саду, компаратиста, родом из Камењаче код Трстеника. Током наредних деценија, он ће, уз књижевне критичаре Миро-

Милош Петровић (1928-2022)

Др Даница Андрејевић

слава Егерића и Милоша Петровића, дати значајан допринос осмишљавању и тумачењу тема које су разматране у Трстенику. Био је то јединствени трио врхунских интелектуалаца нашег завичаја који је уграђен у структуру трстеничких књижевних сусрета.

На скупу о Павићу и постмодерни, поред професора Радовића, учествовали су: Михајло Пантић, Душица Потић, Никола Милошевић, Јасмина Лукић, Сава Дамјанов, Зоран Глушчевић и Милентије Ђорђевић.

После Павића, 1993. године, у Трстенику се говори о Црњанском и Мирославу Јосићу Вишњићу, који је гост на „Књижевном портрету". Поред њега, учествују: Марко Недић, Радивоје Микић, Љубиша Јеремић и Бранимир Живојиновић. „Округли сто" разматра тему „Путописна проза Милоша Црњанског". Учествују: Милош Петровић, Марко Недић, Мирослав Егерић, Љубиша Јеремић, Зоран Аврамовић, Ђорђије Вуковић, Радивоје Микић, Мирослав Јосић Вишњић и Бранимир Живојиновић.

На једанаестим књижевним сусретима, 1994. године, централна личност је писац и академик Бошко Петровић из Новог Сада. О роману *Певач* и његовим приповеткама говоре: Славко Гордић, Чедомир Мирковић и Мирослав Егерић. Тема округлог стола је „Књижевни критичари као приповедачи". Учесници су: Михајло Пантић, Мирослав Егерић, Марко Недић, Чедомир Мирковић, Милош Петровић, Ђорђе Писарев и Даница Андрејевић.

Писац из Херцеговине, Радослав Братић, гост је 12. књижевних сусрета, 1995. године. О њему говоре Љубиша Јеремић, Милош Петровић, Гојко Божовић и Јован Делић. „Округли сто" критике је у знаку семиотике Андрићевих дела, тема гласи: „Знаковље Иве Андрића". Председава књижевни историчар др Радован Вучковић, а поред њега учествују: Јован Делић, Никола Милошевић, Гојко Божовић, Радослав Братић, Владета Вуковић, Мирослав Егерић, Љубиша Јеремић, Михајло Пантић и Милосав Ђалић.

Године 1996. на 13. књижевне сусрете у Трстеник долази још један велики писац, Александар Тишма. За „осликавање" свог књижевног портрета опредељује се само за једног критичара, Васу Павковића. „Округли сто" разматра тему: „Писац и историја".

Радош Бајић

Учествују: Марко Недић, Чедомир Мирковић, Милисав Савић, Даница Андрејевић, Мирослав Егерић, Милош Петровић, Предраг Марковић, Ђорђе Писарев и Горан Петровић.

Све актуелнија улога медија у књижевности и јавном простору призива 1997. године тему: „Књижевност и медији". Гост на „Књижевном портрету" је велики писац и филмски режисер, Живојин Павловић. О његовом прозном стваралаштву говоре: Гојко Божовић, Михајло Пантић, Иван Растегорац и Радош Бајић. На „Округлом столу" учествују: Чедомир Мирковић, Гојко Божовић, Милош Петровић, Михајло Пантић, Слободан Стојановић, Милан Орлић, Мирослав Егерић, Иван Растегорац, Милета Аћимовић Ивков и Славен Радовановић.

После 14. година трстеничких сусрета на ред долази једна дама српске књижевности. „Књижевни портрет" је посвећен Светлани Велмар Јанковић. Поред ње, учествују: Радивоје Микић, Милош Петровић и Александар Јовановић. Тема „Округлог стола" је „Есејистичко у савременој прози". Учесници: Љубиша Јеремић, Мирослав Егерић, Жарко Рошуљ, Чедомир Мирковић, Радивоје Микић, Љиљана Шоп, Милисав Савић, Ратко Адамовић, Милош Петровић, Милосав Ђалић, Горан Станковић, Фрања Петриновић и Александар Јовановић.

Година 1999. и 15. књижевни сусрети на којима је главни гост шармантни писац Данило Николић. О његовој прози говоре: Марко Недић, Радован Бели Марковић и Радивоје Микић. Бомбардовање наше земље од стране НАТО-пакта и епилог вишегодишњих ратова у распаднутој СФРЈ одређују тему „Округлог стола": „Тема рата у савременој српској прози". Учесници: Марко Недић, Јован Делић, Радивоје Микић, Милош Петровић, Михајло Пантић, Мирослав Егерић и Милета Аћимовић Ивков.

Следеће, 2000. године, први пут се дешава да писац не присуствује свом „Књижевном портрету". У питању је, већ озбиљно болестан, Павле Угринов који шаље изванредну лирско-есејистичку беседу о љубави, као поздрав трстеничкој публици. О његовом стваралаштву говоре: Радивоје Микић, Михајло Пантић и Васа Павковић. На „Округлом столу" разговара се о теми везаној

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

Александар Тишма

1996.

Када се пише дуго, напише се много. Али, доста тога што је требало да се напише, остане ипак ненаписано. Зашто? Зато што књижевно писање, за разлику од писања писама или упутстава, није само претакање света стварности у речи, него се јавља као преобликовање, као претварање, то јест помоћно материјализовање света стварности, у нову стварност.

Та нова стварност настаје тако што писац ону пређашњу стварност, коју је доживео, подвргне свом уметничком обрасцу, чије га постојање, чије га присуство, унутра у њему, и чини уметником. Тај унутрашњи образац је његов наредбодавац, он му поставља захтев шта да од доживљеног, виђеног, чутог, одабере а шта да одбаци, а затим, на који начин да то доживљено, то стварносно, преобликује, претвори у дело уметности (...)

Књижевна прича / Александар Тишма // Књижевне бр.9 (1997)

Живојин Павловић

1997.

(...) Шта човек ради у уметности? Он ради оно што се не предпоставља, а у чему се крије бит и проблем на који стваралац, наравно, нема одговор, али шаље једно сасвим другачије светло на оно што ми сваки дан срећемо у животу те схватамо да смо сведоци исте ствари, коју до тада нисмо запазили, или којој нисмо посветили пажњу, или је нисмо сагледали на начин на који се она најбоље може сагледати (...)

Поводом портрета / Живојин Павловић // Књижевне бр.10 (1998)

Светлана Велмар Јанковић

1998.

(...) Потреба да се нешто напише односно да се искаже, да се из безоблочја претвори у облик у вези је, бар код мене, са оним неухватљивим тихом „садржине" која, ко зна од чега и из чега сложена, израста и зри у мени и, у један час, почне да захтева да буде обликована написаним реченицама (...)

Ствети сачувано у остави памћења. Историју / Светлана Велмар Јанковић // Књижевне бр.11 (1999)

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

Данило Николић

1999.

И кад има редовно завршене школе за познатог писца, и кад студиозно улази у књижевне области и књижне тајне, приповедач и романсијер стално учи. Стално и увек. Док гледа филм, чита петпарачки роман у возу, узима нову књигу незнаног још аутора или његов рукопис. Некад види како треба, некад како не треба нешто и о нечему писати (...)

Учење, учитељи и ученје / Данило Николић // Књижевне бр. 12 (2000)

Павле Угринов

2000.

Љубав је *неистражен феномен*. Може се чак рећи да је непознат феномен.

Ми само отприлике знамо шта је љубав, ми је заправо само повремено познајемо, и то не зато што смо ми површни, што у то нећемо да се удубимо, не, о љубави, напротив, постоји читава наука и она је предмет истраживања и других дисциплина, а посебно уметности: поезије, прозе, сликарства, фотографије, филма, и не маље музике.

Улога искуства у разумевању једног уметничког дела је најчешће пресудна, јер ако немамо макар и неко додатно искуство (животно) са предметом дела, тешко да ћемо, или никако, схватити његову садржину, боље рећи: његов најдубљи смисао, и његову недељиву поруку (...)

Феномен љубави / Павле Угринов // Књижевне број 13 (2001)

Добрило Ненадић

2001.

(...) У овом тренутку пада ми на памет Артур Рембо. Све што је написао, написао је до 1874, престао је кад му је било 20 година, смучило му се, узео је калу, притегао опанке и отишао у пустињу да тамо тргује са бедуинима. Тако је он седамнаест година „гизао" около по Арабији, Абисинији и Египту, међу козама и камилама, јашући на магарету, док није ископњео од неке болести. Његове песме исказо више кису биле његове, просијале су по свету следећи неки свој инстинкт, испуњавајући своју судбину (...)

Реч на врхуу / Добрило Ненадић // Књижевне бр. 14 (2002)

за недавно преминулог писца који је „пропуштен“ као учесник трстеничких сусрета: „Критичка димензија у делу Борислава Пекића“. Учествују: Милош Петровић, Михајло Пантић, Милан Орлић, Мирослав Егерић, Радивоје Микић, Бојан Ђорђевић, Јован Делић, Милена Стојановић и Лидија Бошковић.

Писац *Доротеја*, Добрило Ненадић, гост је на „Књижевном портрету“ 2001. године. О његовим романима говоре Михајло Пантић, Милош Петровић и Чедомир Мирковић. „Округли сто“ критике успоставља периодизацију савремене приповедачке прозе. Тема гласи: „Приповедачки токови у српској прози XX века“. Учествују: Михајло Пантић (предлагач теме), Радивоје Микић, Даница Андрејевић, Јован Делић, Александар Јерков, Милош Петровић, Мирослав Егерић, Љиљана Шоп. Чедомир Мирковић, Васа Павковић, Гојко Тешић и Миливоје Р. Јовановић.

Препознатљив по особеној употреби и надградњи језика, писац *Лајковачке ђруге* и других великих романа, Радован Бели Марковић из Лајковца, гост је 19. сусрета „Савремена српска проза“. О њему говоре: Радивоје Микић, Данило Николић, Михајло Пантић и Остоја Продановић. У „дослуху“ са његовом прозом је тема „Округлог стола“: „Језик као тема савремене српске прозе“. Учесници су: Марко Недић, Михајло Пантић, Снежана Баук, Горан Петровић, Александар Милановић, Мирослав Егерић, Милош Петровић, Драган Хамовић и Слађана Илић.

Др Михајло Пантић

Године 2003. „Књижевни портрет“ је посвећен писцу Баната, Младену Маркову. О њему говоре: Милосав Ђалић, Петар Пијановић и Васа Павковић. На „Округлом столу“ разговара се о теми: „Село у савременој српској прози“. Учесници: Милош Петровић, Младен Марков, Мићо Цвијетић, Даница Андрејевић, Славен Радовановић, Мирослав Егерић и Радован Бели Марковић.

Те године, поводом две деценије трајања „Савремене српске прозе“, у Трстенику је организована документарна изложба на којој је говорио један од честих учесника манифестације др Михајло Пантић, писац, књижевни критичар и професор Универзитета у Београду. Том приликом он је најсажетије дефинисао природу и карактер трстеничких књижевних сусрета и њихових зборника:

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

Радован Бели Марковић

2002.

У низу тморих дана, ово је истински бели дан у мом животу и његова светлост ће ми вавек падати преко рамена: по листинама које, испрва, застрашују безнадежном празнином зимње степе, после: додатно обесхрабрују, због своје ровашености реченицама штоно једна другу, највећма, узалудно траже.

Благодарим часницима књижевне сесије Савремена српска проза, који су и моју наративу прибројали раскошним опусима српског приповедања и романописања, а моју маленкост колу српских писаца, о чијем делу - током безмало две деценије - бејаше речи, овде, у Трстенику, винородном длану земље Србије и српске културе важном упоришту (...)

Бели дан у Трстенику / Радован Бели Марковић // Зборник бр.15 (2003)

Младен Марков

2003.

(...) Шта ће за сто година, ако буде остало ишта од тога, бити вредно. Сигуран сам, а то ме је већ читалачко искуство научило, да ако једна књига само, писца из наше прошлости, остане узидана у националну књижевност он је свој живот испунио. Ја се надам да ће, бар једна књига из ових мојих многобројних књига остати узидана у националну књижевност (...)

Бар једна књига / Младен Марков // Зборник бр. 16 (2004)

Горан Петровић

2004.

Као и љубав - ваљана прича је увек добра зато што је нешто у њој речено до најмање појединости, али и зато што је таман исто толико прећутано, није описано, па читаоцу, као и писцу, остаје простор да замишља. Речено је прецизан сплет капилара, вена и артерија... Домаштано је оно важније - крв која туда кола, ври, узбуркава, свуда допире, снабдева и мождане ћелије и оне ништа мање важне у јагодицама прстију.

Албум прилога за портрет / Горан Петровић // Зборник бр. 17 (2005)

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

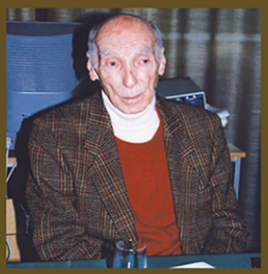

Воја Чолановић

2005.

(...) Зашто пишем, зацело нећу никад сазнати, и, извините, баш ме за то брига; несрављено важнијим, можда чак кључним питањем одувек сам сматрао оно друго: како писати. Како приповедати опонашајући можда облаке, који непрекидно некуд иду, а при том не престају да мењају облик; како сачувати Шехерезадин глас, а избећи проклетство Монтескјеовог афоризма: *Моја је болест да пишем књиге, и да их се стидим пошто сам их написао.*

Solvitur scribendo / Воја Чолановић // Зборник бр. 18 (2006)

Вида Огњеновић

2006.

(...) живим интензивно, мада једноставно. Највише се занимам за људе и за књиге. Сваки пејзаж без људи сматрам мртвом природом, а ентеријер без књига празним простором. Одушевљавају ме музика и брзина духа. Најбоље се разумем с децом, ценим њихову неутаживу радозналост и поверење у моћ нежности. Плашим се људи који су у стању да изневере те дечје особине. Настојим да у својој најближој околини чиним што мање зла и то сматрам начином да допринесем општем добру. Имам и мана, наравно, једна од њих је акутни књигохолизам. Сажето речено: Ја сам вам заправо једна неизлечива књигохоличарка (...)

Прећутковаме биографије / Вида Огњеновић // Зборник бр. 19 (2007)

Милован Данојлић

2007.

(...) Писао сам да бих сагледао себе и свет око себе, да бих рашчланио виђено и разумео доживљено, да бих себе себи осветлио. Оно што слутим и желим, што знам и не знам, опкољавам речима, призивам реченицама, додирујем текстовима; писањем утврђујем какву-такву, могућну нит смислености.

(...) Бављење књижевношћу је један од занимљивијих путева којима се може проћи кроз век и кроз свет. Лепоту те надстварне, кадикад опасне пустоловине тешко је предочити практичним умовима, који на крају сваког месеца наплаћују свој допринос друштву и човечанству.

Запис о исповедању / Милован Данојлић // Зборник бр. 20 (2008)

У Трстенику се годинама пише спонтана и утолико драгоцена енциклопедија имена, дела, форми, поступака, поетика, доминантних и фреквентних тема из корпуса српског савременог прозног стваралаштва...

Некоме ће се можда учинити да редослед по којем су на трстеничкој манифестацији представљени српски прозаисти није увек природан, као што се не може ничим оспорити објективна оправданост примедбе да међу до сада представљеним писцима нема и неких од најзначајнијих за модерно и постмодерно раздобље српског приповедања, а к томе, ето највећег превида, са изузетком Светлане Велмар Јанковић, уопште нема списатељица што противречи општем уверењу и критике и публике да је приповедање жена током минулих година код нас у невероватној експанзији (...)

Јер, не заборавимо, сви смо ми... сарадници једне необичне, спонтане и свима потребне енциклопедије (коју би, да је реда, можда требало да пишу неке официјелне институције, богатије и боље опремљене, због тога постојеће), енциклопедије о чијој важности, обиму, дубини и опсегу, спреман сам да се на то кладим, њени покретачи, наши драги Трстеничани, на почетку ове приче, 1984. године, нису могли ни сањати.

Предња страна корице 16. броја зборника (2004) „Савремена српска проза“

Овај текст, објављен у 16. броју зборника „Савремена српска проза“, нека је врста поетичке окоснице трстеничких књижевних сусрета.

У том духу, 2004. године „Књижевни портрет“ се посвећује, тада још веома младом, али већ славном писцу, Горану Петровићу, о чијим књигама говоре: Васа Павковић, Михајло Пантић и Александар Јерков. На „Округлом столу“ се разматра тема: „Српски песници као приповедачи“. Учествују: Марко Недић, Чедомир Мирковић, Михајло Пантић, Александар Јерков, Петар Пајић, Милентије Ђорђевић, Мирослав Егерић, Милош Петровић, Гојко Божовић, Милосав Ђалић и Милета Аћимовић Ивков.

У знаку генерацијских разлика, гост „Савремене српске прозе“ 2005. године је писац Воја Чолановић. На његовом „Књижевном портрету“ говоре: Марко Недић и Васа Павковић. Тема „Округлог стола“ посвећује се писцу који није био, а можда је мо-

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

Добрица Ћосић

2008.

(...) Ја сам писац језика свих Срба и имам једну Србију. Својим књигама припадам свим Србима. Ја немам право на поделу Србије и избор оне Србије и оних Срба које сматрам напредним, добрим, храбрим, паметним, поштеним. Писац какав сам ја духовно има једну, целу нацију. Ја сам писац управо ове поражене, озлоглашене, осрамоћене, поражене Србије. Она ми је дала језик, хлеб, дужност, значај. Без те целе Србије, не би било ни мојих књига. Судбина Србије и моја је судбина. Јер сам одавно присвојио њену храброст, њене подвиге, њене жртве, њене вредности и њену славу.

О српској криници / Добрица Ћосић // Зборник бр. 21 (2009)

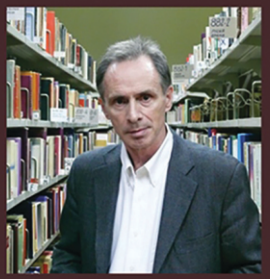

Давид Албахари

2009.

Међутим, ипак остаје питање о смислу писања, о напору и настојању да све има неки посебан смисао. По мом уверењу, смисао написаној причи или роману даје читалац. Писац не седа за сто – или то бар ја не чиним – са идејом да ће тог дана или те године писати о, рецимо, појави зла међу људима. Чак и ако ипак седа са том идејом, писац не може да гарантује да ће то доиста бити тако, јер прича има свој живот који се често потпуно разликује од онога што писац смера да уради. Писац је писар, записничар, бележник речи и реченица,ослушкивач који покушава да растумачи право значење мумлања, звиждука и других шумова који доспевају до његове свести. Знам да то сада звучи мистично, поготово после тврдње о правом броју речи који твори причу, али писање је, као и много тога у нашим животима, заправо комбинација стварног и нестварног, објашњивог и необјашњивог, видљивог и невидљивог.

Смисао поетике, поетика смисла / Давид Албахари // Зборник бр. 22 (2010)

Радослав Петковић

2010.

За мене је књижевност увек нова шанса да се проговори о невидљивом: о свему ономе што не звечи и дречи у жељи да запањи и шокира на тренутак; о свакоме ко не жуди за петнаест минута славе већ за петнаест столећа памћења. Али, књижевност је и шанса да се освоје други простори, превасходно електронски (...)

Несумњиво да Интернет помаже кориснику да прелети књижевно дело и да наврат-нанос прикупљене податке о писцу и књизи монтира у франкенштајновску имитацију смисла. Али нови медији нису уништитељи писмености, јер управо они осмишљавају нове начине да читамо књигу електронским путем.

Шта је за мене књижевност / Радослав Петковић // Зборник бр. 23 (2011)

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

30 ГОДИНА ТРСТЕНИК 1984-2014

Гордана Ћирјанић

2011.

Анализа властитих намера или резултата подразумева да писац од почетка савршено добро зна шта ради, а то није сасвим тачно. Тачно је да се пишчев рад састоји, између осталог, од хиљада менталних проба и покушаја, од непрестаног трагалаштва, као што је тачно да су се многа срећна решења писцу напросто отела – није их унапред планирао. Ово не значи да верујем у ентитете изван човека – Музу, Инспирацију или Анђела – који би бесловесном стварaоцу шапутали нешто на уво, као што не верујем у дадаистичко ослањање на Његово сведочанство Случај. Постоји само стваралачка интелигенција, која је један сложен систем менталних активности и операција, при чему нису све у истим равнима свесности, а поврх тога зависе од тренутног расположења, тренутне моћи концентрације, тренутне величине отвора оног необичног вентила за домишљатости, и чега све не. Резултат свега овога је дело, или књижевни текст, а шта ће писац накнадно рећи о целом процесу, није увек ни тачно ни поуздано (...)

Хладне главе / Гордана Ћирјанић // Зборник бр.24(2012)

Светислав Басара

2012.

(...) – смисао мог бављења уметношћу прозе исцрпљује [се] у тражењу пута за избављење од стварности, не само такозване наше. За мене, уметност прозе је замена за ослабелу молитву последњих времена, ефикасна техника концентрације, начин да што је могуће већим стапањем са процесом писања саберем делиће мог духа расутог широм материјалног света. Накнадно тумачење тог, у суштини мистичног посла, чини ми се као поново расипање тешком муком сакупљених духовних енергија.

Владимир Пиштало

2013.

(...) Онда сам размишљао зашто пишем о знаменитим ликовима као што су Александар Македонски, као што је Корто Малтезе, једна од најомиљенијих имагинарних личности нашег времена... Па, мислим да ми нужно све што можемо доживети и изразити доживљавамо кроз људе. И стари Грци су тако мислили. За њих је Афродита била љубав у облику жене, сви богови су имали људске облике, Посејдон је био море у облику човека а за мене, верујем да је Тесла био креативност у облику човека. Писац мора волети своје јунаке, јер ако не волите своје јунаке читаоци то сместа осете.

Одломак из неауторизоване беседе на „Српској прози" / Владимир Пиштало / 2013. годинe)

гао бити за живота у Трстенику, „Нова читања Данила Киша“. Учесници: Јован Делић, Јасмина Ахметагић, Мирко Демић, Александар Јерков, Драган Бошковић, Михајло Пантић, Иван Негришорац, Марко Недић, Милош Петровић, Татјана Росић, Воја Чолановић, Младен Шукало, Милета Аћимовић Ивков и Миодраг Радовић.

Године 2006, после дужег времена, на ред долази још једна списатељица. Трстеник организује „Књижевни портрет“ Виде Огњеновић, драмског и прозног писца. О њој говоре: Гојко Божовић, Михајло Пантић и Слободан Владушић. „Округли сто“ разматра изузетно важну тему: „Драматизација прозних дела“. Учесници: Гојко Божовић, Миленко Пајић, Маша Стокић, Небојша Брадић, Милош Петровић, Бранислав Недић, Бранко Брђанин Бајовић, Милосав Буца Мирковић и Вида Огњеновић.

Велики писац, приповедач, есејиста, песник и преводилац, Милован Данојлић, гост је 24. књижевних сусрета 2007. године. О његовом „Књижевном портрету“, који обухвата изузетно велики опус, говоре: Радивоје Микић, Марко Недић и Миодраг Радовић. На „Округлом столу“ разматра се компатибилна тема: „Српска поетска проза“. Учествују: Радивоје Микић, Михајло Пантић, Бојан Јовановић, Даница Андрејевић, Милета Аћимовић Ивков, Милош Петровић, Слађана Илић, Марко Недић, Миливоје Р. Јовановић и Милован Данојлић.

Иако у самим темељима трстеничке манифестације, као један од повода њеног оснивања, дело Добрице Ћосића долази на ред тек 2008. године на 25. књижевним сусретима. Томе је претходило вишегодишње преговарање са Писцем који се дуго опирао „узимању мере“, како је сам рекао једном приликом. Пре тога, трстеничка библиотека „Јефимија“ је 2003. године организовала у Трстенику велику промоцију његових сабраних дела, а потом, у сарадњи са Српском књижевном задругом из Београда, објавила обиман зборник радова (преко 30 аутора) *Писац и историја*, који су приредили Верољуб Вукашиновић и Марко Недић (2005).

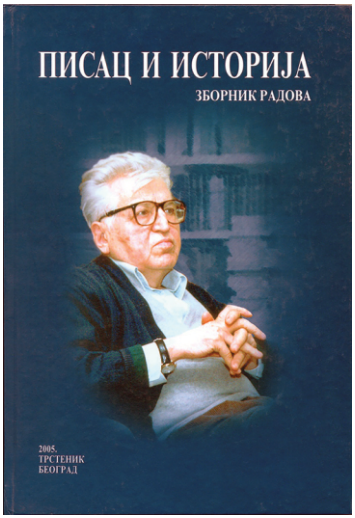

Зборник радова о писцу Добрици Ћосићу

Ти, 25. књижевни сусрети, имали су посебан волумен. Трајали су више дана, са неколико сегмената. У уводном делу је представљено књижевно дело трстеничког писца Милосава Ђалића, о чијем стваралаштву су говорили Даница Андрејевић, Милош Петровић и Миливоје Р. Јовановић, а писмом се обратио и Добрица Ћосић. Затим је представљена и сродна књижевна манифестација која се одржава у Билећи, у Републици Српској, под именом „Српска проза данас", о чему су говорили Радослав Братић и Никола Асановић.

Централни догађај је био велики симпозијум под традиционалним називом „Књижевни портрет" Добрице Ћосића, у сали Дома културе, који је трајао читавог дана. Том приликом, у присуству Добрице Ћосића, о његовим књижевним делима говорили су: академик Светозар Кољевић, слависта из Пољске Богуслав Жељински, затим Миодраг Радовић, Мирослав Егерић, Душан Берић, Милан Радуловић, Марко Крстић, Гојко Тешић и Милан Радић из Велике Дренове. Академик Предраг Палавестра је накнадно приложио рад за зборник радова. Писац Добрица Ћосић је одржао беседу „О српској кривици".

„Књижевни портрет" Добрице Ћосића, 2008. године

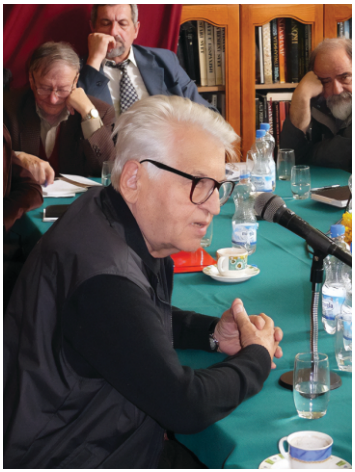

Академик Добрица Ћосић говори на „Округлом столу“

Следећег дана је одржан „Округли сто“ на тему: „Писац и завичај“. О завичајима српских писаца говорили су Жарко Команин, Миодраг Радовић, Ана Ћосић Вукић, Бошко Руђинчанин, Катица Дармановић, Мићо Цвијетић, Гојко Божовић, Гордана Влаховић, Сунчица Денић, Братислав Милановић, Милош Петровић, Михајло Пантић и Миљурко Вукадиновић. Реч је узео и Добрица Ћосић који је, говорећи о теми: „Шта је завичај“, рекао и ово:

Желим мојим земљацима у Трстенику да изразим осећање захвалности и признање. Ово мало место, ова чаршија коју ја никада нисам волео као Дреновац, као човек са друге стране Мораве, и не хтејући то, Трстеник је постао друга престоница српске књижевности. Реците ми један град у Србији, осим Универзитета, где је ширa тематска висина, дубина и пространство књижевне мисли изговорена као у Трстенику. Ниједе у Србији није толико паметних, занимљивих књижевних мисли изговорено као у Трстенику за ових 25 година. Ја вам честитам и дивим вам се.

Следеће, 2009. године, на 26. књижевним сусретима разговарало се о књижевном делу Данка Поповића. На вечери под називом „У књижевном конаку Данка Поповића“ говорили су: Милета Аћимовић Ивков, Миша Ђурковић и Милосав Ђалић. „Књижевни портрет“ је био посвећен Давиду Албахарију. Поред њега, учествовали су Гојко Божовић, Михајло Пантић и Татјана Росић. Тема „Округлог стола“ гласила је „Фрагмент у српској прози“. Учесници: Милош Петровић, Миодраг Радовић, Гојко Божовић, Мићо Цвијетић, Татјана Росић, Мирко Демић, Јован Пејчић, Ранко Павловић, Михајло Пантић и Милисав Савић.

Бошко Руђинчанин (1941-2021)

На 27. сусретима гост је био писац Радослав Петковић. О његовом стваралаштву говорили су: Јасмина Врбавац, Гојко Божовић и Марко Недић. „Округли сто“ је разматрао необичну тему: „Страност и лик странца у савременој српској прози“. Председавао је др Миодраг Радовић, говорили су: Драган Проле, Милош Петровић, Младен Шукало, Александар Јерков, Горан Петровић, Гојко Божовић, Радослав Петковић и Владислава Гордић Петковић.

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

КЊИЖЕВНИ СУСРЕТИ

Петар Сарић

2013.

Поштовани Добрице,

Кад се одлучимо, или будемо приморани, да некоме пишемо, важно је због чега смо се одлучили, или били приморани; важно је и о чему пишемо; није без значаја ни место на ком смо се, пишући, задесили; ни време које се уговорило, али, буде, да ништа није мање важно – коме пишемо.

Овде се сваког дана догоди нешто без чега би писмо било непотпуно, и без чега је, ако му већ нема краја, најбоље одустати од писања. (Косовска несрећа забарикадирала се у свој замак, у ком постоје само уласци).

Али, охрабрен једном Вашом изјавом по којој се, у писању свог који је присуствовао догађају, или је у њему учествовао, нема шта проверавати, одлучио сам да Вам пишем. Свестан да се обраћам човеку који је о Косову написао више од других, и тачније од других, који је и оно што he се тек догодити наслутио, трудићу се, у тежњи да избегнем шта је Вама добро познато, да се задржи на почецима албанске контрареволуције на Косову – онако како сам ја, те почетке, видео и доживео...

Ваш Петар Сарић

Крагујевац, септембра/октобра 2013. године

Михајло Пантић

2014.

МАЛИ ЗАПИС О ПИСАЊУ
(PLAY, RECORD)

Пишем онако како ми живот доноси. И пишем (не могу да се заустављам!) еда бих сагледао и разумео, онолико колико ми је дато да разумем, сопствени живот, живот међу другим људима. Тиме смањујем водоста равнодушности, изјављујем љубав, анестезирам самоћу. Давно сам већ написао како је живот у сплитеру, на двадесетом спрату, у полумраку своје собе, пред телевизором, усамењији од било ког пустињака, миноритетика у испосници, јер је таква анахорет у родној са вишим, недоступним сферама, а она] веселник у својој велеградској келији, налик мени и свима нама, тоне у ништавило шарених, смамљујућих слика. Тако сам и почео, по сили изданог рашчерења, немудре аудске потребе за писањем, врло често подстицају, а врло слабе по ефектима, са жељом да се изразим, да објавим властито постојање, да кажем:
– Ево ме, ту сам.

(...) јер свесао писања, онако како га ја видим, није ни у каквом постизању, нити у испуњењу било које сложавше амбиције не, тај свесао, под условом да га има, скривен је у сашатавању са самим собом, и у илузији да ће нас неко чути. (...)

Драго Кекановић

2015.

УСРЕД ПРАЗНИКЕ

(...) сажетији текст о своме приповиједању од оног Записа о тишини нити умијем нити покушавам написати, јер сам га, парадоксално или не, написао прије својих наслова, и то је књижевност, ето, у томе је њена моћ и њена немоћ, чаролија њеног конструкта, онај прелијепи сјај вјечне сумње који нас држи будними толике године и који нам, упркос томе што нисмо ништа не иде на руку, не допушта да одустанемо(...).

Убрзо је уследило, из неког до тада непознатог круга пакла (јер одакле би иначе дошле?) пристигле оне фантазмагоричне и страшне деведесете, и са вама је са свих страна почела надирати празнина, са празнином, нестајањем и одласцима сродника и најближих одавно смо се помирили, али ја ни данас не умијем прочити тачније име том осјећају и ставу у ком сте затечени неочекиваном сазнањем да некога више нема у вашој улици, да је тај важнијек негдје отишао, и да из простора једног бивствовања, нечијег поздрава, смијеха оних обичних и свакодневних ријечи, одједном назире само horror vacui, пустош и мук, ништа и ништавило. Ви сте у том часу беспомоћни, на начин на који беспомоћни никада нисте били, и живели, сте свеза, осм ритмом. Ни вих, у ствари, немате у том часу, али слутите да вас бирем оне нису напустили, и да су вам бирем оне још преостале...

У Загребу, крајем октобра 2015. године

Драгослав Михаиловић

2016.

„...Споља посматран, логораш дистрофичар је погрбљена ругоба нејасних година у дубоко старости, скоплана од једва састављених костију прекривених сувом кластавом кожом. Претежа за таких братеј, мегова измождена глава је без образних мишића и ситна као у детета, с препланулом - бледим лишћем боје тамног билибара, трошним зубима и упалим, упалене очишама, којима је тешко да гледају...

... Расејан је и у говору губи нит, речи умеју и да му се затуре, тешко их налази и једва превазиђе преко језика, машка, замуцкује и сваки час сблизује, као креч бледе, испуцале усне. Удови су му налик на штапове, али с натегнутим шакама, лактовима, чукељама и колменима...

(Не могу сви до једнога ни умрети, неко мора и преживети. И, на ужас оних који логоре стварају и њима управљају, међу преживелима ће се увек наћи и неко млад, неко тврд и дрзак, неко крабар и несаломљив, неко недовољно умљан, нешто нетрпељив и непостојећи – „Ко је сад, па ова]?", питаће се они касније у чуду – који ће све то истрпети и једног дана свету испричати. Нема спаса од Голог отока, ни гомилама ни гомилама.)"

Политика, 1. април 1995, стр. 16-17
Преузето из књиге Голи оток, књ. 3, Београд 1995.

Миро Вуксановић

2017.

ПРИСОЈСКИ ЦВЕТ

А мислим, и овде је погодно место да то кажем, да смо ми, писци српског језика, као и остали, прилично немарни јер не истичемо довољно увераваю и довољно често како су нам за успех заслужни људи који су наше књиге приказивали, огледима, расправама и сличним прилозима подржали и читаоцима указали пут према вама. Могло би се чак рећи да су књижевни историчари и критичари добровољно пристали да буду у служби књига које су други написали, да таквим, свесним, самозаклањањем претварају себе у примере вишег реда и важноа. Тако, јер они писцима обезбеђују живот, углед и утицај књижеве књиге. То је изузетно важан посао за сваку националну културу.

Пре четрдесет година, 1977., у Матици српској објављена је моја прва књига... У то доба књиге нису биле чесге као данас и није им био тако фронтно отворен пут за објављивање. Уредници и рецензенти су били строги и без њих није ништа објављивано. За мене је књига била нешто непостижно, толико огромно да и данас памтим како сам утрнуо кад сам своје име прочитао на корицама. Свакоме бих пожелео такав тренутак, али ми се чини да то више не може да се деси. Све лако примамо ако до њега лако и брзо долазимо. То је природни ред ствари. Ми смо усред њих. О томе је сувишно и сволоико...

Владан Матијевић

2018.

ЗАЛЕЂЕНА СЛИКА

„Када сам почео да пишем, видео сам себе на танкој жици, разапетој између две високе зграде. Испод је била широка, веома прометна улица. Трајао је сутон, како и приличе том чину. Руке су ми биле раширене, мало увинуте, нисам имао моћну коју би одржавао равнотежу, испод мене није било сигурносне мреже. Спасоносне кезије нису биле у приправности, ни камера није било, пад не бих наплатио славом. Спутио сам да немам ни одабрао за реализацију ту опасну тачку, да је изводим на своју руку. Био сам без кеције подршке, притом и без особе коју бих могао да окривим што сам ту где јесам.

Како сам се нашао у тој ситуацији, безуспешно сам покушавао да схватим...

Чињеница да се и даље налазим на истом месту, у истој пози, посебен ослушкивању пулса и једва приметних тибања, указују на запањујућу извесност да ме је читав живот, и поред двавест написаних књига, пратио у трнутку. Трнутку које је нафакан веселим бојама и украшен ђиндувама, притом ужасан и безнадежан. И док неки уметници залеђеном сликом завршавају свој роман, песму, филм, мени се чини да у залеђеној слици ја почињем, трајем и скончавам."

Опет, 2011. године, на ред долази једна списатељица. Реч је о „Књижевном портрету“ Гордане Ћирјанић, о којој говоре Васа Павковић, Александра Ђуричић, Љиљана Шоп и Славица Гароња Радованац. На „Округлом столу“ говори се о теми: „Савремена српска мемоаристика“. Учествују: Милисав Савић, Миодраг Радовић, Мирко Демић, Даница Андрејевић, Милош Петровић, Михајло Пантић, Александар Јерков, Јован Делић и Бошко Ућинчанин.

Године 2012. одржавају се 29. сусрети посвећени „Портрету“ Светислава Басаре. О њему као изразитом представнику Постмодерне говоре Маја Рогач, Михајло Пантић и Петар Арбутина. „Округли сто“ критике је у знаку књиге др Мирослава Егерића *Скерлићев критички дух*. Поред њега, о теми која гласи: „О критици данас“ говоре: Милош Петровић, Јован Пејчић, Мићо Цвијетић, Милета Аћимовић Ивков, Гојко Божовић, Весна Тријић и Александар Лаковић.

И тако, годину по годину, стигло се до 30. књижевних сусрета који су, 2013. године, одржани два пута. С пролећа, приређен је „Књижевни портрет“ Владимира Пиштала, писца који је тада допутовао из Америке, где је живео.

О његовим делима говорили су: Ненад Шапоња, Весна Капор и Милош Петровић. Тема традиционалног „Округлог стола“ била је „Романсирана биографија у савременој српској прози“. Учествовали су: Вера Јанићијевић, Милош Петровић, Милисав Савић, Миодраг Радовић, Гојко Тешић, Ђорђе Писарев и Рајко Лукач. Био је присутан и др Дејан Вукићевић, аутор Селективних библиографија писаца „Књижевног портрета“.

Др Дејан Вукићевић (1965-2022)

На јесен, у новембарском термину, организован је „Књижевни портрет“ Петра Сарића. Уз њега, говорили су Даница Андрејевић, Марко Недић, Гордана Влаховић и Александар Јерков.

Поводом тридесет година „Савремене српске прозе“ организован је разговор „Савремена српска проза у Трстенику (осврт, перспективе)“. Био је то својеврсни „пресек стања“ трстеничке манифестације, о чему су говорили: Милош Петровић, Михајло Пантић, Даница Андрејевић, Марко Недић, Александар Јерков, Милан Милетић, Милосав Ђалић и Верољуб Вукашиновић.

Том приликом је потврђен концепт трстеничких сусрета, а поводом 30 година приређена је велика фото-изложба, чији је аутор Олга Марјановић.

Један од најприсутнијих и најзаслужнијих учесника „Савремене српске прозе“, Михајло Пантић, представљен је као писац на „Књижевном портрету“, 2014. године. О њему су говорили: Милисав Савић, Гојко Божовић и Маја Рогач. „Округли сто“ се бавио темом: „Кратка проза – нови век“. Учествовали су: Милисав Савић, Михајло Пантић, Гојко Божовић, Милош Петровић, Владан Бајчета, Мићо Цвијетић, Катарина Јаблановић, Јана Растегорац, Драгана Тодоресков и Владимир Вукомановић.

Поред тога, на овим, 31. сусретима организован је и „Портрет књижевног критичара“ Милоша Петровића, родом Трстеничанина, који је живео у Крушевцу. О њему су говорили Марко Недић, Михајло Пантић и Александар Лаковић.

Једна од важних идеја трстеничке манифестације је интегрални приступ савременој српској прози. У том смислу, на 32. сусретима организован је „Књижевни портрет“ Драга Кекановића, српског писца који живи у Загребу. О њему су говорили: Марко Недић, Александар Јовановић и Милета Аћимовић Ивков. На „Округлом столу“ тема је била „Српски прозаисти ван матице“. Учесници: Марко Недић, Миодраг Радовић, Милета Аћимовић Ивков, Славица Гароња Радованац, Драго Кекановић, Мирко Вуковић, Миодраг Матицки, Желидраг Никчевић и Давид Кецман. Био је то скуп учесника из ширег региона где се пише српска књижевност.

Марина и Миодраг Радовић са књигом „Компаративни концерт за компаративни квартет“ испред Спомен-биста академику Миодрагу Ибровцу

На тим сусретима, 2015. године, одржана је и необична промоција књиге *Компаративни квартет* др Миодрага Радовића, под називом *Компаративни концерт за компаративни квартет*. Био је то оригинални укрштај музичког и научног стваралаштва Марине Радовић и Миодрага Радовића, уз учешће књижевног критичара Милоша Петровића.

Године 2016. стигло се до 33. књижевних сусрета. Био је то тренутак да се на њима поново размотри богат књижевни опус академика Драгослава Михаиловића, који је био гост на 3. сусре-

тима, 1986. године, али тада није објављен зборник радова. Овог пута, у присуству писца, организован је симпозијум на тему: „Сви путеви воде ка стварном – Прилози за књижевни портрет Драгослава Михаиловића". У раду скупа учествовали су: Михајло Пантић као медијатор, Јован Делић, Љубиша Јеремић, Владета Јанковић, Милисав Савић, Марко Недић, Радивоје Микић, Милош Петровић, Милан Потребић, Јелена Јовановић, као и слависта из Немачке, Роберт Ходел.

Следеће, 2017. године, на ред је дошао „Књижевни портрет" академика Мира Вуксановића. О њему су говорили: Марко Недић, Јован Делић, Александар Милановић и Љиљана Пешикан Љуштановић. На „Округлом столу" критике разговарало се о теми: „Народна култура и савремена српска проза".

Тридесет пети књижевни сусрети, 2018. године, посвећују се стваралаштву писца млађе генерације, Владана Матијевића, из Чачка. На његовом „Књижевном портрету" говоре: Јован Делић, Андријана Марчетић и Михајло Пантић. „Округли сто" разматра тему: „Поетика Миодрага Булатовића и њени рефлекси у савременој српској прози". Тиме је, унеколико, надомештен недостатак зборника о Миодрагу Булатовићу који је учествовао на другим књижевним сусретима „Савремена српска проза", 1985. године.

Миодраг Булатовић (1930-1991)

„Идеолошка тумачења српске књижевности" била је централна тема 36. сусрета, 2019. године. У контексту теме разматран је „Књижевни портрет" писца Мирослава Тохоља из Републике Српске, о чему су, поред њега, говорили: Јован Делић, Александар Јовановић и Горан Максимовић. „Округли сто" на поменуту тему држали су: Радивоје Микић, Борис Булатовић, Марија Благојевић, Јован Делић, Владимир Димитријевић, Весна Капор, Марко Недић, Милица Кецојевић, Зорана Опачић, Никола Маринковић и Милош Петровић.

Наредне две године, 2020. и 2021. протекле су у знаку пандемије корона вируса. То се одразило и на организовање трстеничких сусрета. Тако је 2020. одржан „Књижевни портрет" списатељице Јелене Ленголд која није присуствовала, већ се публици

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

КЊИЖЕВНИ СУСРЕТИ

Мирослав Тохољ

2019.

...Чак и у најинтимнијим животним догађајима, у сновима које повлаче бележи, неизоставаo је присуство непознатог пратиоца којег не знам ни стриктан облик, ни природу, нити име. Осећам тек његову присутност. При сваком покушају идентификације, од чега сам одавно одустао, тај лик – ако је лик, то осећање – ако је осећање, бива све даље, све тајанственије. За мене, који сам његово грубо отеловљење, то је као да ушивам захров по живој кожи. Услуге, то је тема о којој нисам забележио ни реч, сем се трудећи да затакнем вео значај. Његово постојање у жанру алтернативног живота сваки говор о томе чини промашеном. Као и свести како моја егзистенција представља управо праву раздвајницу између мога и мене. Јер, свака телесност, па и моја, одвија се кроз ужикване у материјалном датостима, кроз нужно мирење са светом, кроз пустош и празнину, буху и бес, а с другог краја тај други елемент, то моје друго ЈА, тај будни извођач, истрајан и неуморан, лишено је бриге, недостатности му је непозната, оно се храни спајалима и облацима."

„Савремена српска проза" бр. 32, Трстеник, 2020, стр. 55.

Јелена Ленголд

2020.

...Поздрављам све вас које не видим, али верујем да не можете бити ноћи ауди кад сте одлучили да у свакако опасно време и недоба хорске дођете и присуствујете једној културној манифестацији. То говори да имате у себи храброст на којој вам завидим. Као што видите, ја ту храброст немам, па вам се зато обраћам на свој начин, и стварно и мистварно у исто време.

Нада, кад мало боље размислим, можда је то и природно, у случају писца. Читање књиге је много више налик сексу, како сада комуницирано, него томе да сада седим са вама и да вас гледам, и да можете да ми поставите сва могућа питања. Комуникација са писцем је чешће једносмерна, тачније речено она је накалемљена две самоће. Писац у свом тренутку, а онај који читалац у својој самоћи чита. Они се не срећу дуготрајно, већ им остаје само да комуникацију вертуелно, или у мислима, на основу њих, писмене, да ће успети да дође до личног осећања. Писац у свом читаоца, и на основу свега онога што читалац повеже о писцу, али и о себи и свету, док чита књигу. Зато је та веза између писца и читаоца другачија од свих осталих, па ме са стране чини да је овакав мој кратак боравак међу вама заправо права мера."

„Савремена српска проза" бр. 33, Трстеник, 2021, стр. 13.

Душан Ковачевић

2021.

...Писање, у сваком случају, није професија која је најрационалнија, постоје теже ране, теже примери, али за ових рекао, тако мало немно, није најрационалнија, и бојим се да већина писаца има тај свој паралелни свет који је једна врста самоизлечења и сигурно је да у писању постоје неколико фаза, неколико стања у којима се налазите, и то ће вам моји драги професори и пријатељи сигурно боље објаснити, а реч је о два стожера која ја лично осећам. Прво је рационалан када сношам рам и структуру приче, архитектуру приче. То је тај рационални приступ и сваки професионални писац има свој начин којим решава тај проблем архитектуре приче, драме, романа, било чега, па чак и поезије, а онај други је ирационалан када ви после извесног времена, да ли је то сат, сат и по или два сата, пређете у једно ирационално стање и када пишете најбоље јер сте ушли у неколико што се зове тај паралелни свет. Разлика између знања и дара је у томе. Свако може теоријски да научи како се пише нешто, а дар почиње свој тренутак кад заборавите на знање и када све што сте знали оде и ви почнете да пишете неком туђом руком."

„Савремена српска проза" бр. 34, Трстеник, 2022, стр. 15.

САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА

КЊИЖЕВНИ СУСРЕТИ

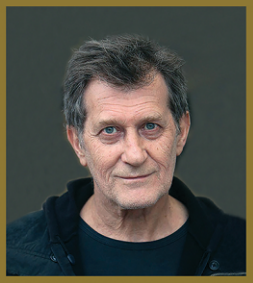

Јовица Аћин

2022.

...Није увек умесно говорити о себи, о своме раду или, тачније, начину рада и о томе како ја сам гледам на сопствене поетичке поступке. Напросто никад нисам ситуран да ли сам у праву и да ли је у мојим речима истина или тек илузија.

С друге стране, зашто и да не споменем да се прилично од мог поетичког самоосврта и бремена већ налази у мојим књигама *Голи приповедач* и *Све због ваздуха*. Али, свеједно, дају сад колико год могу од себе, а што већ нисам раније раздвојио. Не могу да не признам да се у мојим причама, у оним које су исприповедане у првом лицу, не појављују аутофикционални елементи.

...Није тако баш у свим од те врсте. У онима на које мислим, онај ко саопштава причу и један је од њених јунака, могу да будем ја сам. То не значи да је прича о истинитом догађају. Поникао се ипак аутофикција испостава као аутобиографско казивање, а које сида бива надограђено извесним имагинарним стварима. Писац прича измишљотине о себи, а којима би да додели аутобиографско јанство веродостојности. Према мени је то фикција која се позива на истину и, у исти нах, истина која се позива на фикцију."

„Савремена српска проза" бр. 35, Трстеник, 2023, стр. 13.и 15.

Љубица Арсић

2023.

...У котелу *Комшилук* писац је власник и гост, мајсторски кувар који уделима додаје вуто па сматро, пазећи да у фантазији и у свом умећу, не претера. Он је и мали од кужине, скрајнут у неки ћошак, где жути кромпир и уз сузе сиида аускс с лука, а кад му се завари смена, потом износи кесе пуне отпадака и непоједене хране коју су размакени гости оставили по таверима.

Сличан пређевеном мађионичару Воланду, који сваког Цвог Петка у хотелском кабареу доказује своје врхунско умеће: замахом штапића, на задивљену публику са таванице пада густа киша свиленог сексн веша; или Мајстору, стручњаку за пице маргарита – писац се ретко показује у свом правом издању. Скривен је и замаглен, уносећи у сдрапава ваварских огледала, у лицима са многих пасоша, проналазн неко своје дирливо и вавредно задовољство чији разлог многи не желе да прихвате нити да разумеју.

Поникад се његов лик појави на новинским страницама, али нико са сигурношћу не може да потврди да ли је то баш писац лично."

„Савремена српска проза" бр. 36, Трстеник, 2024, стр. 13.

Вуле Журић

2024.

...Ја тада нисам знао ни за Андрића, али сам баш током те прве посете Земаљском музеју од маме чуо причу о њеној баки, мојој прабаби. Омама, како ју је моја мама звала, посетила је те исте музејске одаје непосредно и пре Видовдана 1914. И када је ушла у једну од тих соба, наклонила се љубкама и рекла им: *Хвалеи Исус, добри људи!*

Никада нисам сазнао шта је омама рекла када је угледала све ова лептире, али сам од маме чуо и причу о томе како је њен отац, а мој дека, са својим оцем, а мојим дедом, остатом, тог 28. јуна 1914. отишао у брда изнад Сарајева, на неки празничин тефтерч. И када су у то прокладно сарајевско јутро прелазили Миљацку, можда баш преко Латинске Ћуприје, Апелова обала је била окићена шарени застава. А када су се, трешгећи лиЈани, у сумрак, вратили у град, застава на обали беху пре.

А мост – Принципов.

Гавриков лик сам прво замишљао, јер га је у филму Вељка Булајића Ифран Менсур одитрао тек 1975, када сам већ увелико знао где се налази капела у којој почивају Видовдански херојн."

„Савремена српска проза" бр. 37, Трстеник, 2025, стр. 13-14.

Др Душан Јовић (1921-1996)

обратила путем видео-снимка. О њој су, пред трстеничком публиком, говорили: Гојко Божовић, Владислава Гордић Петковић и Слађана Илић. „Округли сто“ је разматрао релевантну тему „Антологије српске приповетке“. Учествовали су и радове приложили: Гојко Божовић, Михајло Пантић, Горан Максимовић, Драган Бабић, Милица Кецојевић, Соња Шљивић, Владан Бајчета, Слађана Илић и Радивоје Микић.

У оквиру 38. сусрета, 2021. године, разматрано је прозно стваралаштво драмског писца, академика Душана Ковачевића. Он се, такође, публици на „Књижевном портрету“ обратио преко видеа, док су о њему говорили Јован Делић и Михајло Пантић. На „Округлом столу“ критике нашла се тема посвећена једном од најзначајнијих савремених књижевних критичара, који је више пута учествовао на сусретима у Трстенику – „Љубиша Јеремић и српска проза“. О њему су говорили: Радивоје Микић, Милисав Савић, Јован Делић, Јована Милованчевић, Ана Гвозденовић, Милица Кецојевић, Катарина Фуртула, Ана Стишовић Миловановић, Жанета Ђукић Перишић и Милета Аћимовић Ивков.

Константин Аћанин, докторанд књижевности из Медвеђе

Јовица Аћин, писац, есејиста и преводилац био је гост 39. сусрета, 2022. године. Његов „Књижевни портрет“ „осликали“ су: Михајло Пантић, Гојко Тешић и Александра Манчић. На „Округлом столу“ те године, нашла се једна лингвостилистичка тема посвећена, између осталог, и научном делу др Душана Јовића, лингвисте родом из села Стубла код Краљева који је написао књигу *Трстенички говор*. О теми која је гласила: „Стилистика савремене српске прозе“ говорили су: Милош Ковачевић, Радивоје Микић, Михаило Шћепановић, Александар Милановић, Илијана Чутура, Соња Миловановић и Константин Аћанин.

И тако, према установљеном редоследу од 1984. године, када је одржано књижевно вече „Млађа српска проза“, дошло се до 2023. године, када су одржани 40. књижевни сусрети „Савремена српска проза“. Част да буде главна гошћа којој се приређује „Књижевни портрет“ припала је списатељици Љубици Арсић. О њеном стваралаштву говорили су: Васа Павковић, Владислава Гордић Петковић и Вуле Журић. Тема „Округлог стола“ је била посве-

ћена писцима фантастике, превасходно Зорану Живковићу, као најпродуктивнијем и најпревођенијем писцу овог жанра. Поред њега, о „Фантастици у савременој српској прози“ говорили су Сава Дамјанов, Зоран Стефановић, Немања Митровић, Тијана Тропин, Вуле Журић и Константин Аћанин.

Поводом јубилеја приређена је документарна изложба „Четрдесет година *Савремене српске прозе* у Трстенику“, која је затим приказана у Народној библиотеци „Радоје Домановић“ у Лесковцу, крајем 2023. године. Ова изложба коју су припремиле Ана Павловић, библиотекар, и Јелена Думановић, самостални књижничар, састоји се од 36 (књига) зборника „Савремена српска проза“, 17 постера у колору формата 60x30 цм, неколико урамљених плаката са манифестације и неколико урамљених ликовних пор-.трета писаца који су на њој учествовали. У току 2024. године изложба је гостовала на Педагошком факултету у Јагодини, Народној библиотеци „Стефан Првовенчани“ у Краљеву, Културном центру Војводине „Милош Црњански“ у Новом Саду, Народној библиотеци Србије у Београду и Градској библиотеци „Владислав Петковић Дис“ у Чачку.

Изложба „Савремене српске прозе“ у Народној библиотеци „Радоје Домановић“ у Лесковцу

Др Миливоје Р. Јовановић

У години великог јубилеја, 70 година од оснивања Градске библиотеке у Трстенику, одржани су 41. књижевни сусрети „Савремена српска проза“. „Књижевни портрет“ је припао писцу Вулету Журићу. О његовом књижевном делу и укрштају са филмским стваралаштвом говорили су Мухарем Баздуљ, Јована Милованчевић, Владан Бајчета и Владимир Папић. Тема „Округлог стола“ била је „Историјски роман у савременој српској прози“. У разговору који је надахнуто водио књижевни критичар Милета Аћимовић Ивков, учествовали су писци Никола Моравчевић, Дејан Стојиљковић, Мирко Демић, Љубиша Ђидић и Вуле Журић, као и књижевни историчари и критичари Миливоје Р. Јовановић, Душко Бабић, Гојко Божовић, Владан Бајчета и Владимир Папић. Том приликом је представљена и *Антологија писаца „Савремене српске прозе“* коју је приредио Верољуб Вукашиновић, у сарадњи са др Михајлом Пантићем. Ова репрезентативна антологија коју је финансирало Министарство културе Републике Србије као капитално издање, садржи по једну причу (у случају Слободана Селенића и Добрице Ћосића одломке из романа) свих 40 писаца који су учествовали на трстеничким књижевним сусретима од 1985. до 2024. године.

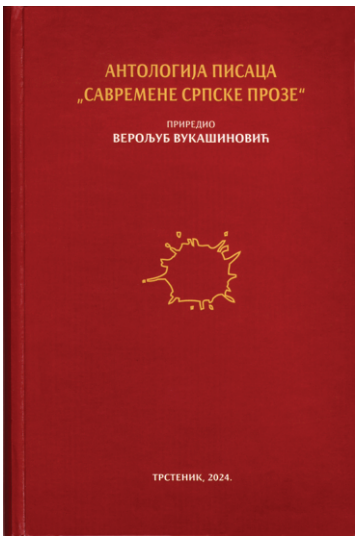

Антологија писаца „Савремене српске прозе“

О антологији су говорили књижевни критичари Марко Недић, аутор поговора и Гојко Божовић, рецензент.

Њиховим речима завршавамо поглавље о „Савременој српској прози“ у Трстенику, која би, сама по себи, заслуживала једну посебну монографију.

Антологија писаца „Савремене српске прозе“ приређивача Верољуба Вукашиновића састављена је од изабраних прича српских прозних аутора чији су критички портрети представљени на књижевној манифестацији „Савремена српска проза“ у Трстенику. Јединствена културна манифестација, која у овом моравском граду без прекида траје већ пуних четрдесет година (1984-2024), искључиво је посвећена прозним стваралаоцима који су у последњим деценијама двадесетог и у првим двема деценијама садашњег века објавили значајна књижевна остварења и афирмисали се као водећи писци свога времена. Иако слични сусрети прозних стваралаца и њихових

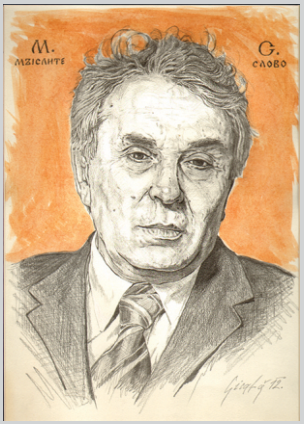
M.
МИСЛАНТЕ
G.
СЛОВО

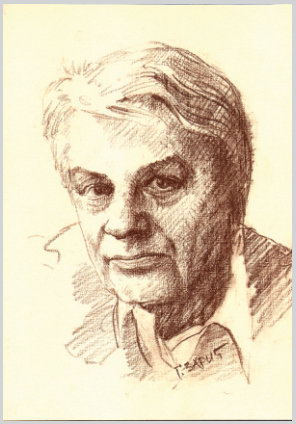

356

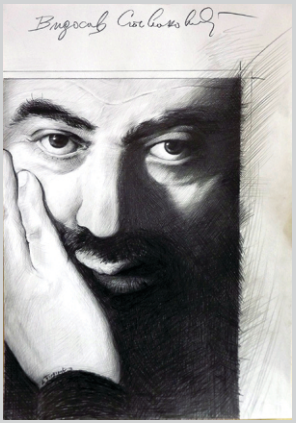

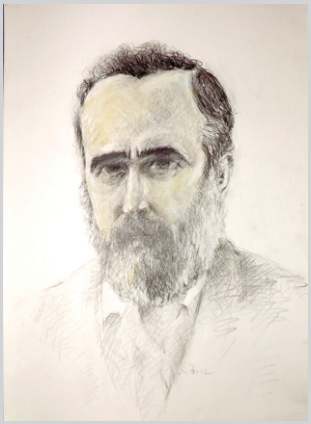

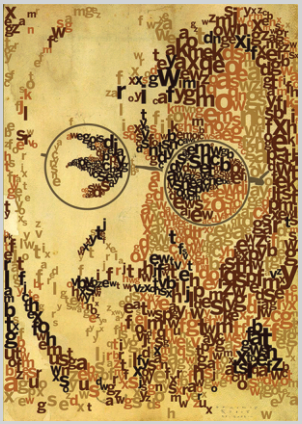

Део уметничких радова завичајних ликовних стваралаца:

А. Чикала – Милисав Савић
М. Стојановић – М. Павић
Г. Зарић – Слободан Селенић
М. Бајић – Добрица Ћосић
Д. Лазаревић – М. Б. Марковић
Д. Ђурђевић – В. Стевановић
Д. Обрадовић – Милисав Јосић
Г. Бзенић – Живојин Павловић
Р. Ђурић – Павле Уїринов

тумача постоје и у другим нашим градовима, али у много мањем броју у односу на песничке и са другачијим концептом, најчешће у оквиру доделе књижевних награда ауторима за књиге прозе објављене у текућој години, сусрети у Трстенику имају посебан садржински профил. На њима се као централни догађај критички осветљавају стваралачки портрети савремених српских приповедача и романсијера, а уз њих се воде и инспиративни разговори књижевних критичара, есејиста и писаца посвећени изабраној књижевној теми, најчешће непосредно повезаној с прозним делима тумачених прозаиста. Зато је ова антологија у природној и неодвојивој вези с књижевном манифестацијом „Савремена српска проза“ и њеном садржинском и вредносном оријентацијом и оствареним профилом.

(Марко Недић)

Избор писаца чији су портрети представљени на „Савременој српској прози“ заснован је на принципима репрезентативности и антологијске ревалоризације. Сада се у корицама ове антологије, као сума једног књижевног и књижевно-критичког искуства, као плод рада дугог четири деценије, као израз једног дуготрајног и стално изнова провераваног књижевно-критичког консензуса, налазе изабране приче 40 писаца „Савремене српске прозе“.

(Гојко Божовић)

Гојко Божовић

КЊИЖЕВНИ И ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „ЈЕФИМИЈА“

Поред књижевних сусрета „Савремена српска проза“ бројни су програми за децу и одрасле које организује Народна библиотека „Јефимија“. То су, најчешће, књижевне вечери на којима се представљају нове књиге савремених писаца. Посебна пажња се посвећује завичајним ауторима који су, углавном, везани за Књижевни клуб „Моравски токови“ са којим библиотека има вишедеценијску сарадњу. Такође, представљају се и завичајне хрони-

САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК 2
КЊИЖЕВНОСТ СРБА У ХРВАТСКОЈ

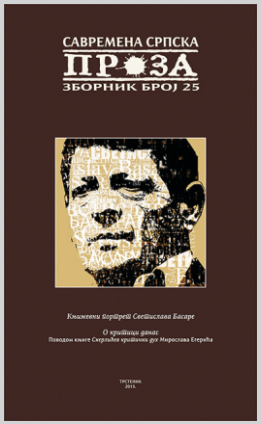
САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 25

САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 17
ТРСТЕНИК
2005

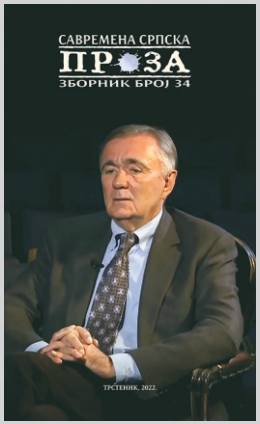
САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 34
ТРСТЕНИК, 2022.

САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 36
ТРСТЕНИК, 2024.

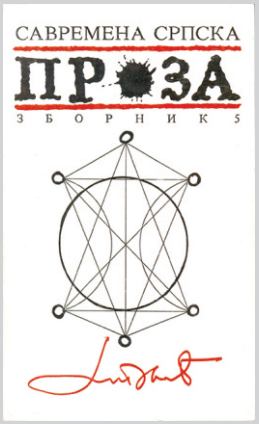
САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК 5

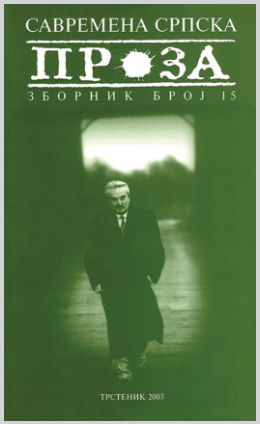
САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 15
ТРСТЕНИК 2003

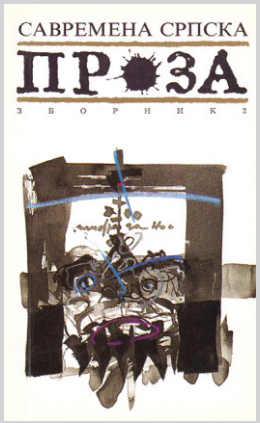
САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК 2

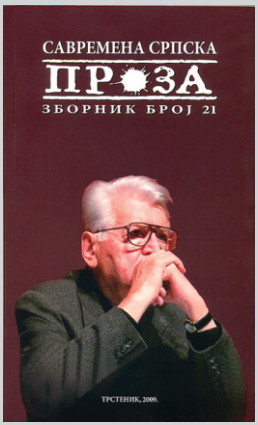
САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 21
ТРСТЕНИК, 2009.

САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 24

САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 29

САВРЕМЕНА СРПСКА
ПРОЗА
ЗБОРНИК БРОЈ 32

Неке од предњих корица зборника „Савремена српска проза“

Живадин К. Митровић (1947-2023)

Др Велибор Лазаревић

ке чије објављивање библиотека систематски помаже, као и књиге писаца из околних градова. У току једне године библиотека организује у просеку од 15 до 20 књижевних програма. Међу њима су песничке вечери, промоције нових књига, разна предавања, духовне трибине или повремени научни скупови.

Посебан значај се придаје програмима за децу и младе у оквиру рада Дечјег одељења. Поред традиционалне „Читалачке значке“ која је веома популарна код ученика основних школа, библиотека сарађује и са Предшколском установом „Бисери“ кроз организовање програма „Полетарци Читалачке значке“. У сарадњи са Храмом Свете Тројице у Трстенику, деценијама се организује традиционални Светосавски литерарни темат за ученике основних и средњих школа наше општине. У знак сећања на познатог трстеничког песника за децу, Петра Петровића Љубостињског, ради се, такође традиционални, литерарни темат за ученике основних школа. Поред тога, честе су едукативне и уметничке радионице са ученицима основних школа на којима учествују радници библиотеке или стручњаци из одређених области. Вреди поменути и повремену духовно-образовну трибину „Српска ћирилица и наше време“.

Сви ови програми указују на добру сарадњу библиотеке са локалном средином, пре свега са основним и средњим школама, али и много шире када су у питању програми за одрасле. Тако је, протеклих деценија, поред учесника „Савремене српске прозе“ Трстеник посетило на стотине писаца, критичара, песника, предавача, и сви су они оставили понеки траг у срцу и души трстеничке публике.

Поменућемо само нека имена, поред већ поменутих учесника „Савремене српске прозе“: академици Владета Јеротић (одржао око 15 трибина), Матија Бећковић, Драган Недељковић, Зоран Константиновић, Василије Крестић, Стеван Раичковић, књижевници: Момо Капор, Рајко Петров Ного, Љубиша Ђидић, Љиљана Хабјановић Ђуровић, Перо Зубац, Драгомир Брајковић, историчари: др Томислав Миленковић, др Предраг Ј. Марковић, др Немања Девић, др Бојан Димитријевић, предавачи и публицисти: др Драгољуб Петровић, Живадин К. Митровић, др Зоран Аврамовић, др Владимир Димитријевић, др Велибор Лазаревић и многи други.

Плакати и фотографије разних књижевних и образовних догађаја у организацији Библиотеке

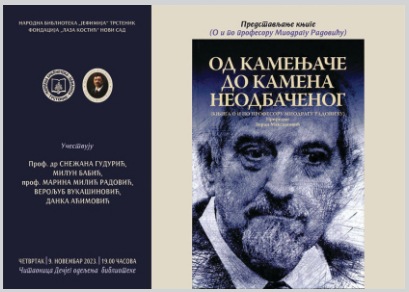

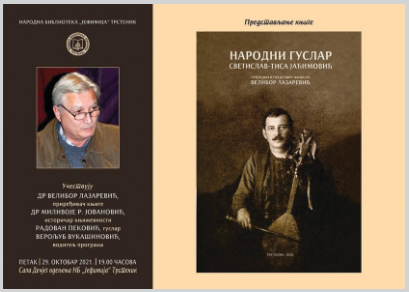

Манастир Студеница

ИЗДАВАШТВО

Сликовни линк за Издаваштво на сајту библиотеке
www.bibliotekajefimija.rs

Петар Петровић Љубостињски (1938-2010)

А у оквиру дечје манифестације „Читалачка значка“ гости Библиотеке били су многи познати писци за децу: Љубивоје Ршумовић, Добрица Ерић, Мошо Одаловић, Урош Петровић, Драгомир Ћулафић, Милоје Радовић, Дејан Алексић, Весна Алексић, Стефан Тићми, Роберт Такарич, Бранко Стевановић...

Као што је речено, Библиотека је представила и готово све књиге завичајних аутора, без обзира да ли су то збирке песама, књиге прозе, монографије, књиге за децу и слично. Међу њима су чланови Удружења књижевника Србије и Књижевног клуба „Моравски токови“, као и завичајни писци који живе ван Трстеника или у дијаспори (Дана Додић, Француска). Преко две деценије у Народној библиотеци „Јефимија“ се организује традиционално Новогодишње књижевно вече трстеничких писаца. А честа су и гостовања стваралаца из околних градова, Крушевца, Краљева, Јагодине, Крагујевца...

Једном речју, Народна библиотека „Јефимија“ је протеклих деценија била и остала средиште књижевних и културно-просветних догађања у Трстенику и околини.

ИЗДАВАШТВО

Милош Милошевић Шика

Издавачка делатност Народне библиотеке „Јефимија“ обухвата припрему за штампу и објављивање књига разних жанрова, са акцентом на завичајне монографије и књиге завичајних аутора. Започета је објављивањем Зборника „Савремена српска проза“, пре три и по деценије, да би се, у међувремену проширила на велики број издања и суиздања различитих књига.

Од посебног значаја су издања библиотеке везана за историју трстеничког краја, културу, просвету, здравство, пчеларство и друге области, као и за знамените личности, као што су академици Миодраг Ибровац и Добрица Ћосић.

Поред, до сада, објављених 36. бројева Зборника „Савремена српска проза“ трстеничка библиотека је препознатљива и по великом броју других књига које су изашле у претходне три деценије. Највећим делом то су књиге завичајног карактера, моно-

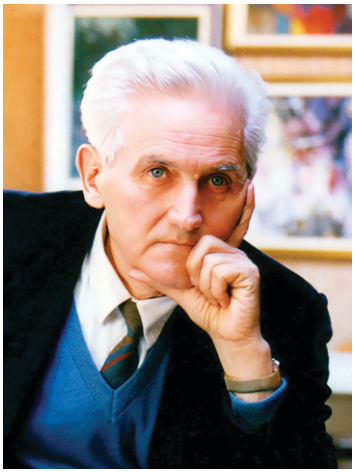

Станко Бзенић (1937-2022)

графије насељених места или ауторске књиге завичајних писаца. Трстеничка библиотека је систематски помагала објављивање хроника насељених места наше општине, највише у оквиру Библиотеке „Хронике села".

Преглед свих завичајних књига које је објавила Библиотека „Јефимија":

Монографије и књиге чији је издавач или суиздавач библиотека

Владика Николај (Велимировић), *Побожне речи и поуке*, 1992; Александар Д. Милићевић, *Др Сава С. Станојевић*, 1998; Милан Д. Сотировић, *Трстеник од најстаријих дана до 1900. године*, 1999; Морис Метерлинк, *Живот пчела*, 2001; Милан Гочманац, *Судбине и људи у делима Милосава Ђалића*, 2000; *Сто година Храма Свете Тројице у Трстенику 1900-2000.*, 2001; Душан Миленковић, *На бесиућу*, 2001; Десимир Јефтић, *Храна и прихрањивање пчелиње друштва*, 2001; Будимир Атанасковић, *Десеторамна дадан-блатова кошница*, 2001; Кадивка Стевановић, *Калем-грана у Грабовици*, 2002; Душан Миленковић, *Немир у Новом Свету*, 2003; Милош Милошевић, *Зановеталице*, 2003. и 2022; Зборник радова о Добрици Ћосићу: *Писац и историја*, (са СКЗ Београд), 2005; Драгиша Батоћанин, *Корабља*, 2005; *Живот и дело Сретена Аџића* (са Историјским музејем Јагодина), 2006; *Легат ЕД Трстеник – Завичајни уметници*, 2006; Милосав Ђалић, *Брош са крстом*, 2006; Милун Бабић, *Слике моја села Чаири*, 2006; Љубомир Војић, *Песме*, 2006; Марко Антонић, *Мина и друге песме за децу*, 2006; Милош Ћулумовић, *Ухода*, 2008; Момчило Тодосијевић, *Основи пчеларства*, 2008. и 2017; Животије Живановић, *Стопања 2*, 2009; Данило Марић, *Рика ријеке Дрине*, 2000; Александар Д. Милићевић, *Историја трстеничког здравства*, 2010; Љубодраг Поповић, *Трстеник, срез и општина 1860-2010.*, 2010; Љубинко Чабровић, *Пчеларство и пчелари трстеничког краја*, 2011; Драгослав Милосављевић, *Историја Доњег Дубича*, 2011; *Миодраг Ибровац и његово доба*, (са „Службеним гласником", Београд), 2012; Миодраг Симић, *Пошта на Морави*, 2013; Драгомир Лазић, *Злочин у Рајинцу*, 2013; Момчило Тодосијевић, *Значајне личности трстеничког краја*, 2013; Милан Радић, *Поменик виђенијих учитеља и ђака школе у Великој Дренови*, 2013; Мирослав Ж. Симић, *Жупа Левач I-IV*, 2014; Велибор Лаза-

Момчило Р. Тодосијевић

ревић, *Лелек звона*, 2014; Драгиша Трошић, *Речник говора трстеничког краја*, 2014. и 2022; *Кнегиња Милица – монахиња Јевгенија и њено доба*, 2014. и 2017; *Општина Трстеник*, 2016; *Ненад-Неша Михајловић*, 2016; Милован Гочманац, *Ламентирајућа лирска животодавност : о књижевном делу Милосава Ђалића*, 2016; Станко Бзенић, *Трстеник на Морави (1918-1941)*, 2017; Јелена Стојковић, *Стопаньске кафане и њихове приче*, 2017; *Трагом Јефимије*, 2017; Драгиша Батоћанин, *Опоруке*, 2018; Драгиша Трошић, *Трстенички мостови*, 2018; Милош Милошевић, *Завичајни медаљони*, 2018; Велибор Лазаревић, *Народни гуслар Светислав-Тиса Јаћимовић*, 2019; Весна Егерић, *Егејске слике*, 2020; Драгиша Обрадовић, *Откључано време*, 2020; Јелена Вукчевић, Јелена Стојковић, *Трстеничко виногорје*, 2021; Велибор Лазаревић, *Петер Хандке међу Србима*, 2022; Станко Бзенић, *Трстеник у ратној стихији I (1941)*, 2022; *Играли се коњи врани* (антологија песама о Морави, приредио Велибор Лазаревић), 2022; *Ој, Мораво песмом опевана* (нотни записи, приредио В. Лазаревић), 2023; Милун Бабић, *До тамо и назад*, 2023; *Антологија писаца „Савремене српске прозе“*, 2024; Станко Бзенић, *Трстеник у ратној стихији 1942-1945.*, (са Институтом за савремену историју Београд), 2024; Милош Милошевић, *Да се не забораве*, 2024.

Заједничка издања са КПЗ Србије

Др Јелена Вукчевић

Момчило Р. Тодосијевић, *Поджупска села трстеничког краја*, 2005; Момчило Р. Тодосијевић, *Подгочка села трстеничког краја*, 2008; Милош В. Стојић, *Бресно Поље*, 2009; Момчило Р. Тодосијевић, *Братство*, 2011; Мирољуб Мутавџић, *Тоболац*, 2013; Момчило Р. Тодосијевић, *Глободер*, 2013; Драгослав Весић, *Мала Сугубина*, 2013; Горица Карић, *Оџаци у XIX веку*, 2014; Милија Стевановић, *ОШ „Кнегиња Милица“ Доњи Рибник*, 2014; Верољуб Вукашиновић, Драгослав Милисављевић, *Доњи Дубич*, 2014; Милан Богићевић, Милан Панић, *Брезовица и Стублица*; 2015; Момчило Р. Тодосијевић, *Глободер у привреди, науци и култури*, 2017; Момило Р. Тодосијевић, Иван Величковић, *Поменик ратницима трстеничког краја 1912-1918.*, 2018; Драгослав Весић, *Божуревац*, 2019; Момчило Р. Тодосијевић, *Топоними трстеничког краја*, 2020; Драгослав Весић, *Мијајловац*, 2023.

МИОДРАГ СИМИЋ
ПОШТА НА МОРАВИ
РАЗВОЈ ПОШТАНСКОГ САОБРАЋАЈА У ТРСТЕНИКУ ДО 1946. ГОДИНЕ
СРБИЈА 50
ТРСТЕНИК

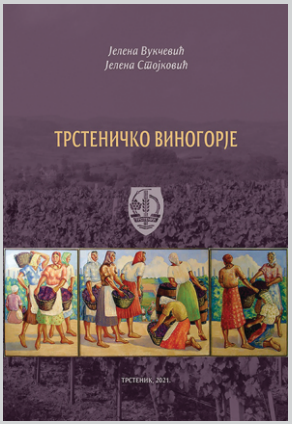
Јелена Вукчевић
Јелена Сшојковић
ТРСТЕНИЧКО ВИНОГОРЈЕ
ТРСТЕНИК, 2021.

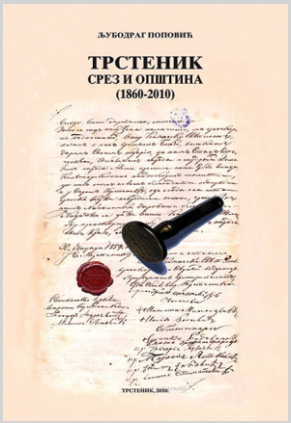
ЉУБОДРАГ ПОПОВИЋ
ТРСТЕНИК
СРЕЗ И ОПШТИНА
(1860-2010)
ТРСТЕНИК, 2010.

СЛОБОДАН ВАСИЋ
Хроника једне светлости
ДЕВЕТ ДЕЦЕНИЈА ЕЛЕКТРИФИКАЦИЈЕ ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА
ТРСТЕНИК, 2012.

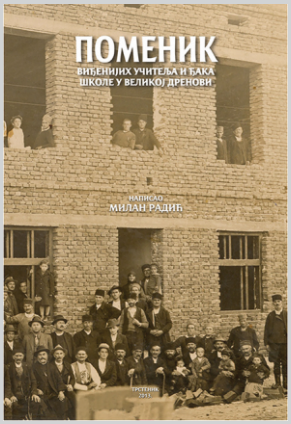
ПОМЕНИК
ВИЂЕНИЈИХ УЧИТЕЉА И ЂАКА ШКОЛЕ У ВЕЛИКОЈ ДРЕНОВИ
НАПИСАО
МИЛАН РАДИЋ

ПРИМ. ДР АЛЕКСАНДАР Д. МИЛИЋЕВИЋ
ИСТОРИЈА ТРСТЕНИЧКОГ ЗДРАВСТВА
ТРСТЕНИК
2010.

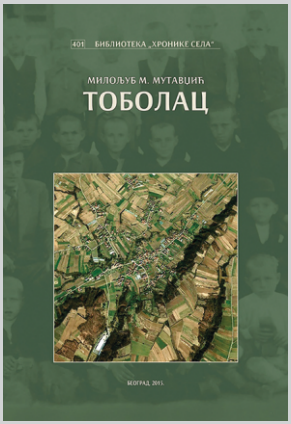
401 БИБЛИОТЕКА „ХРОНИКЕ СЕЛА"
МИЛОЉУБ М. МУТАВЏИЋ
ТОБОЛАЦ
БЕОГРАД, 2015.

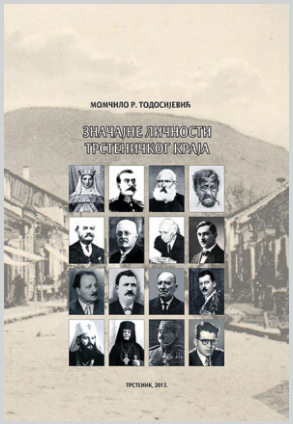
МОМЧИЛО Р. ТОДОСИЈЕВИЋ
ЗНАЧАЈНЕ ЛИЧНОСТИ ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА
ТРСТЕНИК, 2013.

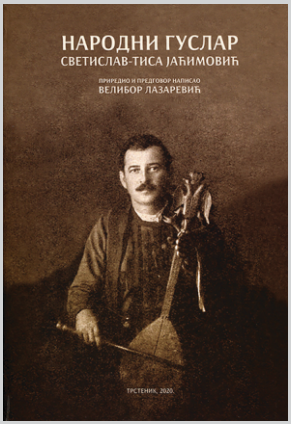
НАРОДНИ ГУСЛАР
СВЕТИСЛАВ-ТИСА ЈАЋИМОВИЋ
ПРИРЕДНО И ПРЕДГОВОР НАПИСАО
ВЕЛИБОР ЛАЗАРЕВИЋ
ТРСТЕНИК, 2020.

392 БИБЛИОТЕКА „ХРОНИКЕ СЕЛА"
ВЕРОЉУБ ВУКАШИНОВИЋ
ДРАГОСЛАВ МИЛИСАВЉЕВИЋ
ДОЊИ ДУБИЧ
ТРСТЕНИК / БЕОГРАД
2014.

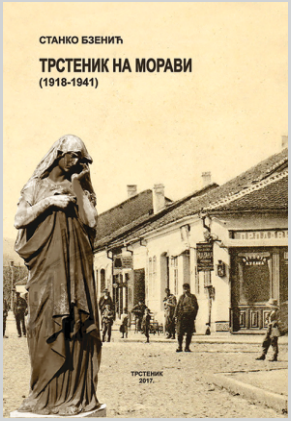
СТАНКО БЗЕНИЋ
ТРСТЕНИК НА МОРАВИ
(1918-1941)
ТРСТЕНИК
2017.

БИБЛИОТЕКА „ХРОНИКА СЕЛА"
130 ПОСЕБНА ИЗДАЊА
МОМЧИЛО Р. ТОДОСИЈЕВИЋ
ИВАН ВЕЛИЧКОВИЋ
ПОМЕНИК
РАТНИЦИМА
ТРСТЕНИЧКОГ КРАЈА
1912-1918.

Неке од предњих корица књига у издању НБ „Јефимија“

Драгиша Батоћанин

Зборници „Савремена српска проза“, 1-36, уредник Верољуб Вукашиновић; Часописи „Јефимија (1-16), уредник Радошин Зајић, суиздаваштво са КПЗ Трстеник; „Љубостињска приношења“ (годишњак „Јефимијиних дана“) 1-9, уредник Драгиша Батоћанин, суиздаваштво са НУ Трстеник.

Културну и издавачку делатност библиотеке, поред Општине Трстеник, деценијама су помагали Министарство културе Републике Србије и многобројни покровитељи из трстеничке привреде.

ПОДРУЧНО ОДЕЉЕЊЕ У ВЕЛИКОЈ ДРЕНОВИ

Од осамдесетих година XIX века, где јој је почетак, делећи судбину земље и села, дреновска библиотека је више пута гашена и увек брзо обнављана. Њен дух, дух књиге и културе, помогао је да се из Велике Дренове вину људи који су значајно допринели напретку села, завичаја и државе. Последња обнова библиотеке догодила се 1966. године, по предлогу, и трудом Добрице Ћосића.

Зграда Подручног одељења – Библиотеке у Великој Дренови

Постоје подаци да је, после Другог светског рата, у време кад је Велика Дренова била општинско седиште (1957-1965), у оквиру Народног универзитета, радила библиотека. Постоји и занимљив податак да се још 1912. године помиње „радничка читаоница“ у неким документима.

Наставак приче је 1966. године, када је у овој згради почела са радом библиотека. Иначе, општина Велика Дренова је, зграду од приватних власника откупила за потребе библиотеке.

Ова библиотека је свечано почела са радом 15. октобра 1966. године под именом „Партизанска библиотека“ у Великој Дренови, а већ у пролеће наредне године, општина Трстеник је формално пренела зграду на коришћење Библиотеци Велика Дренова, која се истовремено и региструје као културна установа.

Од појављивања самосталне установе Народне библиотеке „Јефимија“ Трстеник, 1997. године, Библиотека у Великој Дренови постаје подручно одељење у склопу Библиотеке у Трстенику. Самим тим, она губи идеолошко обележје у свом имену а данас је подручно одељење Народне библиотеке „Јефимија“, под називом Библиотека у Великој Дренови.

О мотивима, разлозима оснивања и програмској концепцији ове изузетне сеоске библиотеке, писао је њен дугогодишњи руководилац и духовни градитељ, учитељ и библиотекар Милан Радић. Овде наводимо део његовог извештаја о раду „Партизанске библиотеке“ у 1976. години:

ОСНИВАЊЕ И ОСНИВАЧИ ПАРТИЗАНСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У ВЕЛИКОЈ ДРЕНОВИ

Партизанска библиотека основана је октобра месеца 1966. године, иза периода који је означавао прекид у раду Народне библиотеке која је од рата на овамо, са мањим паузама, био углавном континуиран.

Партизанску библиотеку основали су партизани Расинског партизанског одреда, сарадници НОП-а, и сви грађани Велике Дренове, Селишта и Страгара који су, првих дана живота библиотеке

били и њени искључиви носиоци одговарајући тако свим обавезама установе, а када је основана Заједница културе општине Трстеник обавеза оснивача припала је тој заједници.

РАЗЛОЗИ ОСНИВАЊА И ОСНОВНИ ЗАДАЦИ

Партизанска библиотека утемељена је као живи споменик партизанском добу и партизанском покрету овог краја са циљем да чува дух тог доба и уграђује га у савремени живот своје средине за чију се савремену цивилизацију, садржајима свога рада, Библиотека бори.

Партизанска библиотека има задатак:

- да развија навику и потребу за друговањем са књигом код најмлађих својих чланова и да врши васпитни утицај на децу и омладину,

- да организује предавачку и изложбену делатност,

- да прикупља, у народу, сређује и чува рукописе и предмете од културно-историјског интереса за Велику Дренову и шире,

- да подстиче и унапређује културу Великодреноваца, Страгараца и Селиштанаца.

Гостовање академика проф. др Драгољуба Недељковића у Библиотеци у Великој Дренови

Сусрет са писцем за децу Властом Ценићем, Библиотека у Великој Дренови

ПОДРУЧЈА БИБЛИОТЕКЕ И ОРГАНИЗАЦИОНО УСТРОЈСТВО

Подручје на коме Партизанска библиотека простире и развија своју културну делатност јесте подручје месне заједнице Велика Дренова која обухвата насеља: Велику Дренову, Селиште и Страгаре у којима, по попису из 1972. години, живи 8.081 становник, који се претежно баве пољопривредом, а у првом реду калемарском и виноградарском производњом.

Дух партизанског покрета коме је велика Дренова, и овај крај, активно допринела да настане и оснажи се, бивао је од самог почетка присутан у концепту и у пракси Партизанске библиотеке: три врсте чланова: активисти, сарадници и светозарци, ангажовање на програмским циљевима из Библиотеке, што већег броја људи, који, по налогу свога родољубља, бесплатно помажу остваривању циљева библиотеке, плаћање чланарине према части, свести и могућности.

За остваривање својих циљева Библиотека је оформила четири одељка: за рад на књизи и ширења књиге, за ширење знања, просвећености и културе, Историјско-завичајни одељак и одељак за рад са Светозарцима...

Те 1976. године, ова библиотека је имала 488 чланова.

Године 1979. Милан Радић прелази из Партизанске библиотеке у Великој Дренови на место сарадника за библиотечку делатност у Матичној библиотеци у Трстенику, где је управљао трстеничком библиотеком до 1989. године, када се поново враћа у Дренову.

Данас ова библиотека, као подручно одељење Народне библиотеке „Јефимија“, располаже фондом од око 20.000 књига, умрежена је у систем COBISS и има једног стално запосленог вишег књижничара.

Из Извештаја о раду за 2023. годину може се видети да је у дреновску библиотеку уписано 257 чланова, а да је коришћено 3.100 библиотечких јединица. Започето је са обрадом књижног фонда у систему COBISS.

Библиотека се бави и васпитно-образовним радом сарађујући са одељењем Предшколске установе „Бисери“ и Основном школом „Добрица Ћосић“ у Великој Дренови, врши групно учла-

њавање ђака првака, организује програме за децу и спроводи манифестацију Народне Библиотеке „Јефимија“ – „Читалачка значка“.

Поред тога, бави се и историјско-завичајним пословима везаним за прикупљање грађе и чувањем сећања на знамените личности Велике Дренове, међу којима су најзнаменитији патријарх Герман и академик и писац Добрица Ћосић, чије су поклон-збирке део богате завичајне грађе.

И сама зграда библиотеке представља својеврсну знаменитост. Према сазнањима, зграда је саграђена у претпоследњој деценији деветнаестог века. Њени власници су били свештеничка породица Ђулаковић. Општина Велика Дренова је 1965. године откупила зграду за потребе рада библиотеке. У наредним деценијама ова установа се развијала, превазилазећи локалне оквире, па је награђена и Вуковом наградом. Упоредо са тим, зграда је више пута обнављана, и што због старости, што због атмосферских прилика, очекује је још једна велика санација. Иначе, би-

Група ученика испред Библиотеке у Великој Дренови

Споменик Светом Ћирилу и Методију у Нитри (Словачка)

блиотека се налази у најстрожем центру Велике Дренове, у великом и лепо уређеном парку са спомен-обележјима значајних личности из овог села и служи за понос, као једна од најлепше уређених сеоских библиотека у Србији.

Простор Библиотеке у Великој Дренови са портретима значајних Дреноваца

СЛАВА БИБЛИОТЕКЕ – СВЕТИ ЋИРИЛО И МЕТОДИЈЕ

Народна библиотека „Јефимија“ од 1997. године сечењем колача и трпезом љубави прославља прве словенске учитеље и просветитеље, Ћирила и Методија, чији се празник обележава 24. маја. На Славу се позивају пензионери, колеге, представници школа, установа и локалне самоуправе са којима библиотека успешно сарађује.

Поред тога, радно се обележава 31. март, као Дан оснивања Народне библиотеке „Јефимија“.

Колектив библиотеке се истиче по добрим међуљудским односима и честим дружењима ван радног времена.

- *Сечење славског колача у Библиотеци*
- *Прослава Нове године 2011.*
- *Излет колектива у Голупцу*
- *Излет Ђавоља варош*
- *Редовна колективна посета Сајму књига у Београду*
- *Библиотечке Видре на такмичењу у кувању рибље чорбе на Данима Мораве*

Заједничка фотографија колектива библиотеке, 2024.

РАДНИЦИ БИБЛИОТЕКЕ

Нема сачуваних података ко су били први радници трстеничке библиотеке када је основана 1954. године. У неким причама помиње се један човек из Врњачке Бање који је био први руководилац ове установе. Свакако да је прво стручно лице, библиотекар, у трстеничкој библиотеци била **Олга Јаношев**, која је радила у њој од друге половине педесетих до прве половине седамдесетих година прошлог века. Радни век је започела негде 1957. године, вероватно још док је Градска библиотека била у згради првог Дома културе у Трстенику. Како је библиотека мењала место боравка, тако је и Олга Јаношев радила на разним местима у њој, увек као водећи библиотекар, све до одласка на дуже, двогодишње боловање, 1973, а затим и у инвалидску пензију, 1979. године.

Олга Јаношев

Приликом прославе јубилеја – „50 година од оснивања Градске библиотеке у Трстенику“, о њој је надахнуто говорио Милан Радић:

Са одстојања од петнаестак година откако сам отишао са места одакле сам се једну деценију старао, или желео да се старам, о животу трстеничке библиотеке, пожелео сам да, као своје поздрављење нашој Библиотеци и њеном лепом датуму, присутним учиним

неколико сећања: Прво сећање веже се за драги лик колегинице Олге Јаношев, чијом заслугом је Библиотека утемељила своје основне књиге и започела да зрачи васпитним утицајем, пре свега на млађу популацију бројне породице Библиотекиног чланства... Као да гледам ту неуморну радилицу, ту тиху посленицу, ту брижну чуварицу док, као око нечега што је живо, послује око нове књиге, док је, потом, готово побожно спушта у наручје читаоца, док са децом разговара о прочитаној књизи, док благо негодује због мрље на 19. страници, док групици дечака појашњава зашто се пред улазом у Библиотеку скида капа... Рано је отишла из Библиотеке, и прерано са овога света. Заслужила је да јој се портрет нађе на главном зиду Библиотеке, међу њеним књигама.

Лик библиотекарке Олге Јаношев је прави образац стручности и посвећености библиотечкој служби.

Животије Живановић

Први познати руководилац трстеничке Градске библиотеке, почетком шездесетих година прошлог века, био је професор Српског језика **Животије-Жица Живановић**. Рођен је 19. јануара 1932. године у Мијајловцу. Основну школу је завршио у Мијајловцу, пет разреда Гимназије у Крушевцу. Након завршетка Учитељске школе радио је као наставник две године у шестогодишњој Основној школи у Риљцу. Са породицом прелази у Трстеник и ради као васпитач у Војној индустријској школи „Прва петолетка" у Трстенику.

По завршетку ВПШ (одсек Српски и руски језик) ради као наставник Српског и Руског језика у ОШ „Живадин Апостоловић" у Трстенику, а затим је био управник библиотеке 4 године. По завршетку Филозофског факултета (Руски језик) у Скопљу, прелази у Школски центар „Прва петолетка" где ради као професор Руског језика и Народне одбране пошто је завршио и тај факултет, све до пензионисања 1992. године.

Здравка Панић

Уз Олгу Јаношев, као виши књижничар, негде од почетка шездесетих, па до 1972. године у трстеничкој библиотеци је радила **Здравка Панић**. Она те године прелази на радно место руко-

Из рада некадашње библиотеке (седамдесете године XX века)

Радници и сарадници, стари и нови – разни поводи и дружења ван библиотеке
(и са гостом библиотеке Момом Капором)

Јасна Јокановић

водиоца Центра за образовање Радничког универзитета и замењује се са **Јасном Јокановић**, која долази за вишег књижничара и ради у библиотеци до краја девете деценије прошлог века.

У библиотеци је једно време, као замена за Олгу Јаношев која је била на боловању, радила **Гордана Вучетић**.

О **Милану Радићу** било је речи на више места у овој књизи. Као народни учитељ просветитељског кова и млади директор Огледне основне школе „Други шумадијски одред“ у Марковцу, вратио се да буде учитељ у Страгарима, а одатле у своју Велику Дренову да буде управник „Партизанске библиотеке“, касније и руководилац библиотеке у Трстенику. У дреновској библиотеци радио је укупно 15 година, у трстеничкој 10. У пензију је отишао 1997. године.

Био је један од најречитијих људи моравске Србије, језгровит у изразу, са изванредним осећањем за сржматерњег језика и употребу речи. Имао је изванредан књижевни дар који је показао у неколико остварења, а капитално дело му је *Поменик виђенијих учитеља и ђака школе у Великој Дренови*.

Гордана Вучетић

У време док је Градска библиотека била у саставу Заједнице домова културе и Радничког универзитета, као што је већ речено, постојали су домови културе у селима. У њиховом саставу биле су и сеоске библиотеке са скромним фондовима књига. Била је то, ипак, нека врста библиотечке мреже која је функционисала до оснивања Народне библиотеке „Јефимија“ 1997. године. Послове сарадника за културу, самим тим и библиотечке послове обављали су: Јованка Ћосић, касније Зоран Трипковић (радник КПЗ) у Стопању; Радомир Бркић, касније Драгица Таврић у Пољни; Милашин Радовановић и Тодор Костић у Риљцу; Душан Антић и Мирољуб Милосављевић у Милутовцу; Милован Брадић, касније Љубивоје Ковачевић у Медвеђи. Као домар у Библиотеци у Великој Дренови радио је Милун Ћосић.

Милан Радић

Правне и рачуноводствене послове за библиотеку док је била у саставу, а и после њеног осамостаљивања, обављале су и обављају стручне службе Радничког, данашњег Народног универ-

Зорица Миленковић

зитета. Радници на правним пословима: Мирослав Јевтић, сада Снежана Савић. Радници на рачуводственим пословима: шефови рачуноводства Милисав Лазаревић, Радмила Павловић, сада Милица Видаковић. Радници на књиговодственим пословима: Тихомир Милетић, Добринка Миодраговић, Данијела Миодраговић, сада Ивица Антић. Директори Радничког, односно Народног универзитета док је библиотека била у саставу те установе, били су: Томислав Гавриловић, Верољуб Рисимић, Драгомир Милетић и Слободан Глишић. Руководилац Центра за културу, у чијем ужем саставу се налазила и библиотека, био је Слободан Димитријевић.

Мирјана Глишић

У библиотеци је дуго радила и **Зорица Миленковић**. Завршила је Средњу библиотекарску школу у Београду. У библиотеци је радила као књижничар на Позајмном одељењу и на обради књига од 1972. до 2007. године.

Мирјана Глишић, по образовању наставник Српског језика и књижевности, радила је у библиотеци од 1979. до 2006. године, као виши књижничар Позајмног одељења.

Љиљана Атанасковић

Љиљана Атанасковић, професор књижевности, радила је као библиотекар Дечјег одељења од 2000. до 2016. године. Пре тога је била новинар Телевизије Трстеник.

Милосав Ђалић

Познати трстенички писац, **Милосав Ђалић** (1944-2015), иначе по образовању професор књижевности који је радио дуго година у новинарству, прелази у трстеничку библиотеку 1991. године. Радио је до пензије као библиотекар Завичајног одељења, скупљајући завичајну грађу и организујући књижевне програме.

Објавио је књиге: *Кора земаљска*, 1974; *Тако ми сећаци*, 1977; *Ван своје љуштуре*, 1977; *Ђавољи пепео*, 1984; *Светлост слике успомена*, 1988; *Љубав све превасходи*, 1991; *Споне*, 1992; *Изазов природе*, 1995; *Моравски кречари*, 1999; *Треперење душе*, 2002; *Брош са крстом*, 2006; *Ван своје љуштуре*, 2009.

Љубивоје Ковачевић

Љубивоје Ковачевић Џига, завршио је Учитељску школу. Радио је као књижничар на Дечјем одељењу од 1996. до 2015. године. Пре тога је био сарадник за културу у Дому културе у Медвеђи, у саставу Центра за културу Радничког универзитета.

Милован Брадић

Милован Брадић је завршио студије новинарства. Дуго година је радио као новинар у листу „Трибина“, потом на Телевизији Трстеник. У библиотеци је радио као библиотекар Позајмног одељења од 1997. до пензије.

Олга Радојичић је радила као књижничар у библиотеци у Великој Дренови, а једно време и као књижничар на Дечјем одељењу библиотеке у Трстенику.

Славица Павловић је била хигијеничар у библиотеци од 1997. до 2000. године.

Олга Радојичић

Ненад Радић, завршио је Вишу управну школу. Ради као виши књижничар у библиотеци у Великој Дренови од 1998. године. Син Милана Радића.

Зорица Стојковић је радила од 2002. до 2021. године као књиговезац у библиотеци, са великим успехом, а обављала је и друге техничке послове.

Славица Павловић

Ненад Радић

Зорица Стојковић

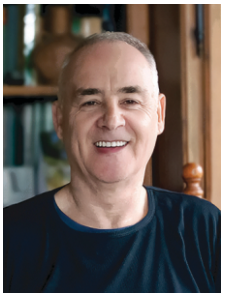

Иван Величковић

Драгица Таврић

Јелена Думановић

Снежана Градиштанац

Иван Величковић је завршио Факултет ликовних уметности, одсек сликарство. Радио је као библиотекар Завичајног одељења од 2004. до 2022. године.

У оквиру издавачке делатности библиотеке припремио је за штампу, дизајнирао и преломио око 100 књига, међу којима целу едицију „Савремена српска проза“ (37), „Љубостињска приношења“(9), као и више од 30 завичајних монографија међу којима је највише издања у Библиотеци „Хронике села“ КПЗ Србије.

Као библиотекар у Завичајном одељењу НБ „Јефимија“ дигитализовао је завичајну грађу, тако да је створио изузетно драгоцену збирку историјских фотографија и докумената.

Аутор је ликовног изгледа и уредник садржаја и организације библиотечког сајта – www.bibliotekajefimija.rs, за који је припремио и сав дигитални материјал, у оквиру кога се издваја Биографски лексикон са, до сада, скоро 170 обрађених биографија завичајних личности.

У Едицији „Хронике села“, као коаутор, 2018. године објавио је монографију *Поменик ратницима трстеничког краја 1912-1918*.

Драгица Таврић је завршила Средњу педагошку школу. Радила је на Позајмном одељењу библиотеке од 1999. до 2025. године, са звањем самостални књижничар. Пре тога је, од 1986. године, била сарадник за културу у Дому културе у Пољни. Бавила се културно-уметничким аматеризмом и синдикалним пословима.

Јелена Думановић ради као самостални књижничар од 2003. године. Ангажована је на обради књига и сређивању поклон-збирки, као и на Дечјем одељењу библиотеке. Посебно се истакла на обради књижног фонда у систему COBISS.

Снежана Градиштанац је завршила гимназију, смер библиотекарство. У библиотеци ради од 2007. године као књижничар на Позајмном одељењу.

Маја Чомагић

Маја Чомагић је завршила Учитељски факултет у Београду. Ради као библиотекар на Дечјем одељењу библиотеке „Јефимија“ од 2017. године. Пре тога је једно време била директорка Културно-просветне заједнице Трстеник.

Ивана Илић

Ивана Илић је завршила ФИЛУМ у Крагујевцу, смер Српски језик и књижевност. Ради од 2016. године као библиотекар Завичајног одељења. Поред библиотечких послова обавља лекторске и коректорске послове у издавачкој делатности.

Виолета Војиновић

Виолета Војиновић је завршила ФИЛУМ у Крагујевцу, смер Српски језик и књижевност. Ради као библиотекар на Позајмном одељењу библиотеке „Јефимија“ од 2018. године.

Далибор Манџукић ради у библиотеци од 2021. године, на поправци оштећених књига, техничким пословима и тонском озвучењу књижевних и културно-просветних догађаја.

Снежана Чакарановић ради од 2000. године као хигијеничарка у Библиотеци „Јефимија“ у Трстенику и у Подручном одељењу – библиотеци у Великој Дренови.

Сања Раковац, завршила студије новинарства у Нишу. Примљена у библиотеку 2024. године на радно место библиотекара, на пословима дигитализације.

Далибор Манџукић

Снежана Чакарановић

Сања Раковац

Ана Павловић

Ана Павловић је завршила Педагошки факултет у Јагодини. Радила је као библиотекарка на Дечјем одељењу Народне библиотеке „Јефимија“ од 2018. до септембра 2024. године, када је именована за в.д. директора библиотеке.

Верољуб Вукашиновић је завршио студије Југословенске и опште књижевности на Филозофском факултету у Новом Саду. Радио је као стручни сарадник у Дому културе у Трстенику од 1984. до 1988. године, када прелази у Библиотеку која је била у саставу Народног универзитета. Оснивањем Народне библиотеке „Јефимија“, 1997. године, именован је за директора и ту дужност је, у више мандата, обављао до одласка у пензију 2024. године.

Објавио је 16. песничких књига: *Чежња за вртом*, Земун, 1993; *Повесмо*, Нови Сад, 1995; *Како је тихо Господе*, Београд, 1999, 2000; *Двери у липама*, Горњи Милановац, 2001; *Опрости, јагње бело*, Бањалука, 2002; *Шумски буквар*, 2003, 2006; 2018; *Цветна недеља*, Београд, 2004; *Светлост у брдима*, Чачак, 2007; *Вртлар*, 2008; *Лице*, Краљево, 2009; *Изнад облака*, Београд, 2012; *Самар*, Чачак, 2014; *Свети Жар*, Лакташи, 2015; *Ветар и дажд*, Н. Сад, 2017; *Тилић*, Н. Сад, 2020; *Летица*, Н. Сад, 2022; *Жалац*, Београд, 2024. Објавио монографију *Доњи Дубич*, Београд и Трстеник, 2014. Приредио *Пред дверима*, избор из српске молитвене поезије, Чачак, 2005. Уређује Зборнике „Савремена српска проза“ у издању Народне библиотеке „Јефимија“ у Трстенику. Приредио *Антологију писаца „Савремене српске прозе“*, Трстеник, 2024.

Добитник је песничких награда: „Змајева награда Матице српске“, „Милан Ракић“, „Бранко Ћопић“, „Раде Драинац“, „Јефимијин вез“, „Одзиви Филипу Вишњићу“, „Печат Вароши сремскокарловачке“, „Кондир Косовке девојке“, „Песничко успеније“, „Златни Орфеј“, „Златна струна“, „Србољуб Митић“, „Заплањски Орфеј“, „Петровдански вијенац“, „Змај Огњени Вук“, „Сребрно летеће перо“ (Бугарска), „Небојша Деветак“, „Кочићево перо“, „Хаџи Драган“, „Крст Кнеза Лазара“... Добитник је „Златне значке“ Културно-просветне заједнице Србије и награде „Најморавац“ ТО Трстеник.

Верољуб Вукашиновић

+

СТЕФАН

СРПСКИ ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП ЖИЧКИ

НА МОЛБУ И ПРЕДЛОГ ЦРКВЕНОПШТИНСКОГ ОДБОРА
У ТРСТЕНИКУ ЗА ПОБАЖАНУ РЕВНОСТ У СЛАВУ БОЖИЈУ
И ЗА СТАРАЊЕ О ХРАМУ СВЕТЕ ТРОЈИЦЕ У ТРСТЕНИКУ
ПОВОДОМ СТОГОДИШЊИЦЕ ЊЕГОВОГ ПОСТРИЖЕЊА

АРХИЈЕРЕЈСКОМ

ГРАМАТОМ

ПРИЗНАЊА

ОДЛИКУЈЕ СЕ

БИБЛИОТЕКА „ЈЕФИМИЈА"
ТРСТЕНИК

ДА СЕ НА ОВАЈ НАЧИН ИСТАКНЕ ЗА ПРИМЕР
СВИМ ОСТАЛИМ НАШИМ КЊИГАМА

СА НАЈБОЉИМ ЖЕЉАМА И БЛАГОСЛОВОМ БОЖИЈИМ

Г. БР. 109
29. АПРИЛА 2001.
МАНАСТИР ЖИЧА - КРАЉЕВО

ЖИЧКИ ЕПИСКОП
Стефан

ОДЛУКОМ ОДБОРА ЗА ДОДЕЛУ НАГРАДА
ОПШТИНСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА КУЛТУРУ
ЗА 2003. ГОДИНУ

ИЗ ОБЛАСТИ КУЛТУРЕ

ДОДЕЉУЈЕ СЕ

ГОДИШЊА НАГРАДА

СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ТРСТЕНИК

„САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА"

ЗА

ДВАДЕСЕТ ГОДИНА РАДА

ПРЕДСЕДНИК
С.О.ТРСТЕНИК

ПРОФ. ДР НИКОЛА МИЛИЋЕВИЋ

ПРЕДСЕДНИК
Н.О. С.О.ТРСТЕНИК

ДИПЛ.ИНГ. ИВАН ДЕСПОТОВИЋ

27. ФЕБРУАРА 2004. ГОДИНЕ

ОДЛУКОМ ОДБОРА ЗА ДОДЕЛУ НАГРАДА
ОПШТИНСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА КУЛТУРУ
ЗА 2004. ГОДИНУ

НА ОБЛАСТИ КУЛТУРЕ

ДОДЕЉУЈЕ СЕ

ГОДИШЊА НАГРАДА

ОПШТИНЕ ТРСТЕНИК

НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ

„ЈЕФИМИЈА"

ЗА

ПЕДЕСЕТ ГОДИНА РАДА

ПРЕДСЕДНИК
ОПШТИНЕ ТРСТЕНИК

инж. РАДОВАН РАДОЊИЋ

26. ЈАНУАРА 2005. ГОДИНЕ

УДРУЖЕЊЕ КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ
ASSOCIATION OF WRITERS OF SERBIA
Француска бр. 7 - 11000 Београд, Србија
Тел./Phone: +381/11 262 60 81 263 59 79
Факс/Fax: +381/11 262 62 78 e-mail: uksrbije@yahoo.com
ПИБ: 101954109 Текући рачун: 245-0015892701024-54

Књижевни сусрети
САВРЕМЕНА СРПСКА ПРОЗА
Трстеник

Директор Библиотеке „Јефимија"
господин Верољуб Вукашиновић

Радомир Андрић
Радомир Андрић,
председник Удружења
књижевника Србије

30. 11. 2011.

„Монахиња Јефимија везе Похвалу светом кнезу Лазару“, икона Ане Величковић на подлози од љубостињске липе која је расла поред Јефимијиног гроба

Јефимијин диптих „Туга за младенцем Угљешом“

ИМЕ БИБЛИОТЕКЕ

Када је трстеничка библиотека поново основана као самостална установа, 31. марта 1997. године, размишљало се и о њеном имену. Много је знаменитих личности из трстеничког краја по којима би ова кућа књиге могла да се зове. Ипак, на предлог њеног тадашњег директора, Верољуба Вукашиновића, уз општу сагласност, одлучено је да понесе име прве српске песникиње, монахиње Јефимије.

Јефимија, у световном животу деспотица Јелена, била је супруга деспота Угљеше Мрњавчевића, српског великаша за време цара Душана, у области Сер која се данас налази на северу Грчке. Он је као млад човек погинуо у Бици на Марици, 1371. године. Пре тога, деспотица Јелена је остала и без сина јединца Угљеше. Уочи Косовског боја дошла је у Крушевац, на двор кнеза Лазара, а пре тога се највероватније и замонашила. Била је нераздвојна са својом даљом рођаком кнегињом Милицом. Лична трагедија и историјски тренутак Маричке и Косовске битке обележили су њено уметничко стваралаштво изведено у материјалу, што је био обичај тадашњег доба, па за Јефимију можемо рећи да је била и прва позната српска примењена уметница. Иза себе је оставила три дела непроцењиве уметничке вредности. То су ***Туга за младенцем Угљешом***, у облику двоструке иконице која се налази у манастиру Хиландар на Светој Гори.

ТУГА ЗА МЛАДЕНЦЕМ УГЉЕШОМ

Мале иконе, но велики дар,
које имају пресвети лик Владичин
и пречисте Богомајке,
што их велики и свети муж
дарова младом младенцу Угљеши Деспотовићу
којега неоскврњено млађахног престависте
у вечне обитељи, а тело се предаде гробу,
који изделаше праоци због преступљења.

Јефимијина везена завеса за царске двери манастира Хиландар

Удостоји, Владико Христе,
и ти, пречиста Богомати,
мене јадну да сваґда бриґујем
о одласку душе моје,
што уґледах на родитељима ми
и на рођеном од мене младенцу,
за ким жалост непрестано ґори у срцу моме,
природом матерњом побеђивана.

Други Јефимијин рад је *Завеса за царске двери* са извезеним ликовима Исуса Христа, Јована Златоустог и Василија Великог и текстом *Мољење Господу Исусу Христу*. Завеса је даривана за царске двери манастира Хиландар и сматра се да је везена Јефимијином руком.

МОЉЕЊЕ ГОСПОДУ ИСУСУ ХРИСТУ

Од оскврњених усана,
од мрскоґа срца,
од нечистоґ језика,
од оскврњене душе прими мољење,
о Христе мој,
и не одґурни мене, рабу твоју,
нити ме јарошћу твојом, Владико, обличи
у час одласка мојеґа,
нити ме ґневом твојим казни
у дан доласка твојеґа,
јер пређе суда твојеґа, Господе,
осуђена сам савешћу мојом,
ниједне наде спасења мојеґа нема у мени
ако милосрђе твоје не победи мноштво безакоња мојих.
Зато те молим, незлобиви Господе,
ни мало ово приношење не одґурни,
које приносим светом храму пречисте твоје матере
и наде моје Богородице хиландарске,
јер примих веру удовичину

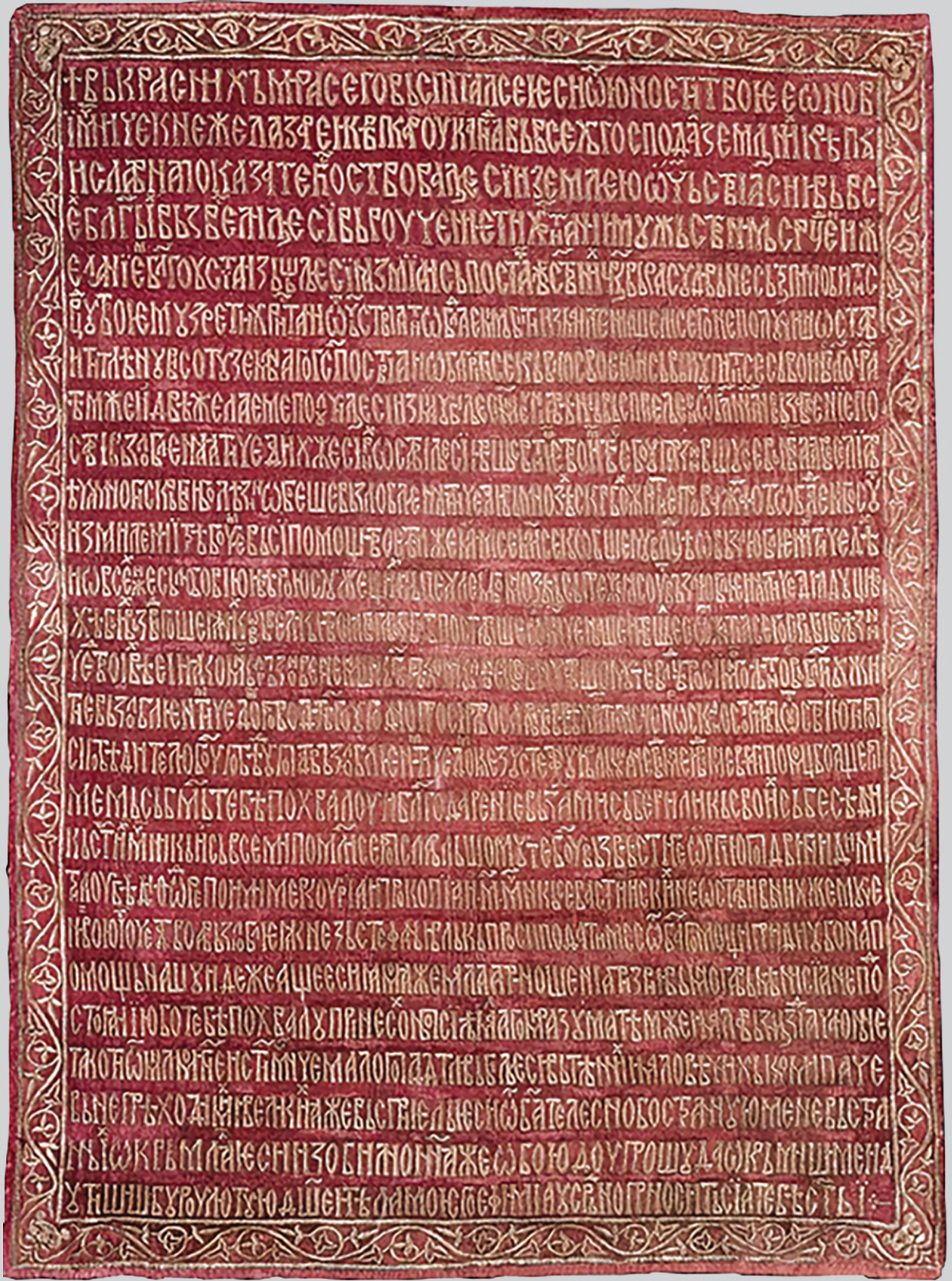

Јефимијин везени покров „Похвала светом кнезу Лазару“

што ти принесе две цеће, Господе,
те тако и ја принесох ово, недостојна раба твоја,
о Владичице, Јефимија монахиња,
кћи господина ми ћесара Војихне,
који лежи овде, негда деспотица.
И приложи се ова катапетазма
храму пресвете Богородице хиландарске
лета 6907, индикта 8.
А ако ће је ко однети
од храма пресвете Богородице хиландарске,
да је одлученодлучен од јединосушне и нераздељиве њене Тројице
и да му је супарница пречиста Богомати хиландарска
у дан страшнога испита.
Амин.

Најзначајније дело монахиње Јефимије је *Похвала светом кнезу Лазару*. Извезена је позлаћеном жицом на црвеном атласу, као покров за ковчег са моштима светог кнеза Лазара, намењен манастиру Раваници, формата 67 x 49 цм. То је њен последњи рад, настао у време Ангорске битке, 1402. године. Претпоставља се да га је извезла у манастиру Љубостињи, где је, по предању, и сахрањена, заједно са кнегињом Милицом. *Похвала* је, по мишљењу др Ђорђа Трифуновића, сведочанство текстуално-ликовне заокружености култа кнеза Лазара. Данас се налази у музеју СПЦ у Београду.

ПОХВАЛА СВЕТОМ КНЕЗУ ЛАЗАРУ

У красотама овога света васпитао си се од младости своје
о нови мучениче кнеже Лазаре,
и крепка рука Господња међу свом земаљском господом
крепкоі и славноі показа те.
Господствовао си земљом отачаства ти
и у свим добротама узвеселио си уручене ти хришћане
и мужаственим срцем и жељом побожности
изашао си на змију

и непријатеља божанствених цркава,
расудивши да је неистрпљиво за срце твоје
да гледа хришћане отачаства ти
овладане Измаилћанима,
не би ли како ово постигао:
да оставиш пропадљиву висоту земаљског господства
и да се обагриш крвљу својом
и сјединиш са војницима небеског цара.
И тако две жеље постигао јеси:
и ЗМИЈУ убио јеси
и мучења венац примио јеси од Бога.
Сада не предај заборављу вољена ти чеда
која си сирота оставио преласком ТВОЈИМ,
јер откако си ти у небеском весељу вечном,
многе скрби и болезни обузеше вољена ти чеда
и у многим скрбима живот проводе,
пошто су овладани Измаилћанима.
И свима нам је потребна помоћ твоја,
те се молимо моли се заједничком Владики
за вољена ти чеда
и за све који им с љубављу и вером служе.
Тугом су многом здружена вољена ти чеда,
јер они што једоше хлеб њихов подигоше на њих буну велику
и твоја добра у заборав ставише,
о мучениче.
Но ако си и прешао из живота овога,
скрби и болезни чеда својих знаш
и као мученик слободу имаш пред Господом,
преклони колена пред Владиком који те венчао,
моли да многолетни у добру живот
вољена ти чеда проводе богоугодно,
моли да православна вера хришћанска
неоскудно стоји у отачаству ти,
моли победитеља Бога
да победу подари вољеним ти чедима,
кнезу Стефану и Вуку,

за невидљиве и видљиве непријатеље,
јер ако помоћ примимо с Богом,
теби ћемо похвалу и благодарење дати.
Сабери збор својих сабеседника, светих мученика,
и са свима се помоли прославитељу ти Богу,
извести Георгија,
покрени Димитрија,
убеди Теодоре,
узми Меркурија и Прокопија
и четрдесет севастијских мученика не остави,
у чијем мучеништву војују чеда твоја вољена,
кнез Стефан и Вук,
моли да им се пода од Бога помоћ,
дођи, дакле, у помоћ нашу, ма где да си.
На моја мала приношења погледај
и у многа их урачунај,
јер теби не принесох похвалу како приличи,
већ колико је могуће маломе ми разуму,
па зато и мале награде чекам.
Но ниси тако ти, о мили мој господине и свети мучениче,
био малодаран у пропадљивом и маловечном,
колико више у непролазном и великом,
што примио јеси од Бога,
јер телесно страну мене у тућини
исхрањивао јеси изобилно,
те сада те молим обоје:
да ме исхраниш
и да утишаш буру љуту душе и тела мојега.
Јефимија усрдно приноси ово теби, Свети.

Деспотица Јелена, у монашком образу Јефимија, извезла је три песме на два покрова и једној завеси и њено песничко тродело надживело је сву силу царстава и тронова за протеклих шест векова. Прва српска песникиња била је деспотица, али ништа не би остало ни од њеног властелинства ни од деспотства да није исплела три молитве високе отмености, побожности и господства. Кћи ће-

Мати Теодора, „Дар завесе за царске двери Хиландара“; Зорка Стевановић, „Евгенија и Јефимија код султана Бајазита моле за мошти Свете Петке“; Јадранка Мишић Пејовић, „Гроб младенца Угљеше и Војихне у Хиландару“; Ана Величковић, „Похвала светом кнезу Лазару“; Мерима Бакић, „Јелена, деспотица у Серу“; Слободанка Ракић Шефер, „Евгенија и Јефимија у Љубостињи“; Мирјана Новаковић, „Кнегиња Милица и Јефимија на кнежевом двору у Крушевцу“; Монахиња Арсенија, „Портрет монахиње Јефимије“.

сара, супруга деспотова, царева братучеда остала би заједно с њима под прашином векова да за њом нису остала бесмртна стиходела.

Тако је о Јефимији говорио велики српски песник, Матија Бећковић, на првим обновљеним „Јефимијиним данима“, у Љубостињи, 21. јуна 1991. године.

Следећи идеју да име прве српске књижевнице буде њен симбол и духовни штит, трстеничка Библиотека, у осмој деценији постојања, врши своју културну и образовну мисију у изазовним временима, препознатљива по вредностима и обележјима. Са именом Јефимије.

(Уметничка колекција „Јефимијиних дана“ – Иконе су рађене на таблама од љубостињске липе, записа, која је расла близу Јефимијиног гроба)

РЕЦЕНЗИЈА МОНОГРАФИЈЕ „СА ИМЕНОМ ЈЕФИМИЈЕ – 70 ГОДИНА ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У ТРСТЕНИКУ“

Док ме са једног од листова монографије *Са именом Јефимије – 70 година Градске библиотеке у Трстенику* озбиљно гледа мој чукундеда, др Станојло Вукчевић, схватам да је седам деценија рада, настојања, прегалничког рада бројних генерација трстеничких библиотекара стало на 150 страница. Две странице, односно за сваку годину по један лист.

Књиге сам позајмљивала са Дечјег одељења још док је оно било у Улици Живадина Апостоловића, а касније сам, као гимнназијалка, своју љубав према читању наставила на Позајмном одељењу. Као студенткиња, док сам истраживала за дипломски о Трстенику између два светска рата, бројне сате сам провела на Завичајном одељењу и у Читаоници. Чак сам, током два месеца, лета господњег 2017. године била запослена у Народној библиотеци „Јефимија“ на пословима дигитализације грађе.

Каква је част бити рецензенткиња једној оваквој установи коју сам годинама упознала веома добро, какво задовољство је сарађивати са колективом Народне библиотеке „Јефимија“. Јер, када једна установа културе прославља седам деценија постојања, монографија која прати јубилеј не сме бити само пуки хронолошки низ датума.

Монографија са фото-прилозима *Са именом Јефимије* је темељно истраживачко дело приређивача Верољуба Вукашиновића и Ивана Величковића, дело где су се слили сви познати историјски извори који расветљавају развој Народне библиотеке „Јефимија“, од првог помена преписивачке школе у средњем веку, преко прве Читаонице до званичног оснивања Градске библиотеке 1954. године, па све до данас.

Приређивачки двојац је овом монографијом пројектовао архитектуру сећања на установу која је сазидала чаршијски идентитет од скромних почетака иницираних од стране ентузијаста попут Бошка Николића до савременог храма књиге који данас броји 100.000 наслова, који има богат завичајни фонд, шест поклон-збирки и организује и води једну од најважнијих књижевних манифестација „Савремену српску прозу“.

Структурно дефинисана у 17 поглавља, монографија читаоца након Уводне речи, води у Трстеник, градић у централној Србији и упознаје га са његовом личном картом. Наредна четири поглавља обрађују историју трстеничке библиотеке, њено оснивање 1954. године, рад библиотеке до и након 1997. године када је формирана Народна библиотека „Јефимија“ као посебна установа. У ова четири поглавља уткани су сви расположиви историјски извори (документа, фотографије, новински чланнци и дневнички записи) којима је реконструисан рад трстеничке библиотеке, од њених првих помена до данашњих дана. Посебна вредност ова четири поглавља лежи у томе што је светло бачено на појединце који су градили и изградили градску библиотеку, не као магацин књига, већ као живи организам који се мењао и растао са градом у коме је основан прилагођавајући се времену и захтевима грађана. Процес

модернизације библиотеке је посебно видљив кроз дигитализацију грађе и увођење библиотечког COBISS система, што Народну библиотеку „Јефимија“ ставља у ранг са савременим европским библиотечким институцијама.

Наредних седам поглавља монографије отварају врата Позајмног, Завичајног и Дечјег одељења, позивају нас на Летњу позорницу и представљају читаоцу шест поклон-збирки; упознају нас са обрадом, смештајем и значајем библиотечких целина и њиховом дигитализацијом како би грађа била доступна што већем броју корисника. Управо се у овим поглављима чита драматуршки оквир монографије: контраст између врхунских културних достигнућа и великих инфраструктурних изазова, нерешених и након седам деценија. На овим страницама је приказана борба за аутономију културе у локалној заједници и представљен је дисбаланс импозантних ресурса у виду фонда од 100.000 библиотечких јединица смештених у изнајмљене и позајмљене просторе нерешеног власничког статуса. На тај начин, овај део монографије постаје и апел за трајно решење зграде Градске библиотеке која је фебруара 2024. понела Сретењски орден трећег степена.

Посебан значај у монографији има поглавље „Културно-образовна делатност“ и у оквиру њега потпоглавље „Савремена српска проза“ јер се бави једном од најзначајнијих српских књижевних манифестација која се од 1984. године организује у Трстенику. Читајући ово поглавље, видимо да Трстеник није био само пасивни конзумент савремене књижевности, већ је, захваљујући напорима људи окупљених око Народне библиотеке „Јефимија“, активни учесник у покретању дијалога о најтежим друштвеним темама датог времена кроз савремену српску прозу.

Након поглавља о Подручном одељењу у Великој Дренови, претпоследње поглавље представља запослене у Народној библиотеци „Јефимија“, чуваре ватре просветитељства и неговатеље духа библиофилства.

Последње поглавље монографије „Име библиотеке“, које може да се чита као прво, а сасвим је у реду да буде и последње, тиме се круг и отвара и затвара, посвећено је монахињи Јефимији, првој српској песникињи која је оставила трајан траг у националној историографији, књижевности, примењеној уметности и која кроз манифестацију „Јефимијини дани“, живи у Трстенику и Љубостињи. Достојно име за достојну установу.

Сагледавши речено, монографија о трстеничкој библиотеци *Са именом Јефимије* није само дело о једној књижници, то је сага о духовном континуитету Трстеника, драгоцени извор података о развоју библиотекарства у граду на Западној Морави и емотивни подсетник на установу која је обликовала генерације читалаца. Ова књига афирмише тезу да велика култура не станује само у главним градовима, већ се налази тамо где постоји визија и упорност појединаца окупљених међу књигама Са именом Јефимије.

У Трстенику, фебруар 2026. године *др Јелена Вукчевић*

САДРЖАЈ

- УВОДНА РЕЧ 7
- ГРАД И ОПШТИНА ТРСТЕНИК 11
- ИСТОРИЈА ТРСТЕНИЧКЕ БИБЛИОТЕКЕ 19
- ОСНИВАЊЕ ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ 29
- ПРОСТОР, РАД И РАЗВОЈ БИБЛИОТЕКЕ ДО 1997. ГОДИНЕ 31
- НАРОДНА БИБЛИОТЕКА „ЈЕФИМИЈА“ 53
- ПОЗАЈМНО ОДЕЉЕЊЕ 58
- ДЕЧЈЕ ОДЕЉЕЊЕ 63
- ЛЕТЊА ПОЗОРНИЦА 67
- ЗАВИЧАЈНО ОДЕЉЕЊЕ 69
- ПОКЛОН-ЗБИРКЕ 75
- ОБРАДА, СМЕШТАЈ И ЗНАЧАЈ БИБЛИОТЕЧКИХ ЦЕЛИНА НБ „ЈЕФИМИЈА“ 81
- ДИГИТАЛИЗАЦИЈА БИБЛИОТЕЧКЕ ГРАЂЕ – САЈТ БИБЛИОТЕКЕ 85
- КУЛТУРНО-ОБРАЗОВНА ДЕЛАТНОСТ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „ЈЕФИМИЈА“ 86

„Савремена српска проза“ 86

Књижевни и образовни програми Народне библиотеке „Јефимија“ 113

- ИЗДАВАШТВО 119
- ПОДРУЧНО ОДЕЉЕЊЕ У ВЕЛИКОЈ ДРЕНОВИ 123
- СЛАВА БИБЛИОТЕКЕ – СВЕТИ ЋИРИЛО И МЕТОДИЈЕ 129
- РАДНИЦИ БИБЛИОТЕКЕ 131
- ИМЕ БИБЛИОТЕКЕ 145
- РЕЦЕНЗИЈА МОНОГРАФИЈЕ „СА ИМЕНОМ ЈЕФИМИЈЕ – 70 ГОДИНА ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У ТРСТЕНИКУ“

др Јелена Вукчевић 153

СА ИМЕНОМ ЈЕФИМИЈЕ

СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА ГРАДСКЕ
БИБЛИОТЕКЕ У ТРСТЕНИКУ

Приредили
ВЕРОЉУБ ВУКАШИНОВИЋ (текст)
ИВАН ВЕЛИЧКОВИЋ (фото-прилози и ликовна опрема)

Издавач
Народна библиотека „Јефимија“ Трстеник

За издавача
Ана Павловић

Уредник и лектор
Ивана Илић

Рецензент
Др Јелена Вукчевић

ISBN 978-86-83020-07-2

Штампа
„Апос 69“ Богдање (Трстеник)

Тираж
300

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

027.022(497.11)"1954/2024“

СА именом Јефимије : седамдесет година Градске библиотеке у Трстенику : [(1954-2024)] / приредили Верољуб Вукашиновић, Иван Величковић. - Трстеник : Народна библиотека "Јефимија", 2026 (Богдање : Апос 69). - 154 стр. : илустр. ; 22 cm

Тираж 300. - Стр. 153-154: Рецензија монографије „Са именом Јефимије – 70 година градске библиотеке у Трстенику“ / Јелена Вукчевић.

ISBN 978-86-83020-07-2

1. Вукашиновић, Верољуб, 1959- [приређивач, сакупљач] 2. Величковић, Иван, 1957- [приређивач, сакупљач]
а) Народна библиотека "Јефимија" (Трстеник)

COBISS.SR-ID 188448009